วารสารสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
The Journal of the Center for the Promotion of Arts and Culture, CMU

ร่มพยอม

ISSN 1686-2635
ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒
กรกฎาคม-ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๕๕
Vol.14 No.2
July-Dec2012

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ

สาระในร่มพยอมในปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ นี้ มีบทความที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีเอกลักษณ์และยังคงอัตลักษณ์เป็นทรัพย์สินอันมีค่าทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมรับรู้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งต่อองค์กร หน่วยงาน และบุคลากรผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ร่วมกันรังสรรค์ให้กิจกรรม “แอ่วเฮือน เยือนผญา” เกิดขึ้นอย่างมีชีวิตชีวาด้วยจิตวิญญาณที่งดงาม ตลอดช่วงท้ายปีเก่า ๒๕๕๕ และต้อนรับปีพุทธศักราชใหม่ ๒๕๕๖ ต่อไป

บรรณาธิการบริหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ธันวาคม ๒๕๕๕

Articles in this issue offer some insights into many ways of lives of various communities in Lanna and ASEAN.

Beliefs and sentiments seen through rituals and even day to day activities of different ethnic communities are interesting and precious. At the same time these intangible assets must be percieved rather than learned.

We had a great opportunity to host many representatives from many communities in and around Chiang Mai at the CMU Lanna Traditional House Museum. Their presence and activities during the event brought the old wooden houses back to life to welcome the year 2013!

Editor in Chief
Assistant Professor Vilawan Svetsreni
Director
The Center for the Promotion of Arts and Culture, CMU

วารสาร “ร่มพยอม” จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอความเคลื่อนไหวในแวดวงศิลปวัฒนธรรม หวังให้เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ กำหนดออกราย ๖ เดือน ติดต่อส่งข่าวสารได้ที่ http://art-culture.cmu.ac.th หรือ email: artculture.cmu@gmail.com หรือสำนักงานบรรณาธิการ ทัศนคติหรือข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏอยู่ในวารสารร่มพยอม เป็นความคิดอิสระของผู้เขียนแต่ละท่านมิใช่ทรรศนะของกองบรรณาธิการหรือสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะที่ปรึกษาทรงคุณวุฒิ
อาจารย์วิถี พานิชพันธ์
อาจารย์จุลทัศน์ กิติบุตร
อาจารย์นคร พงษ์น้อย
คุณอมรพันธ์ นิมานันท์
คุณรุจ จ่างตระกูล

บรรณาธิการบริหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาณพ มานะแซม
รุจิรา คอทอง

กองบรรณาธิการ
ฐาปนีย์ เครือระยา
อนุชา ศรีอรุณ
วาสนา มาวงค์
สันต์ทัศน์ เพ็ญจันทร์
วนิดา เชื้อคำฟู
ศุภฤกษ์ กุลสุ
พิชัย แสงบุญ
เสาวณีย์ คำวงค์
ต่อพงษ์ เสมอใจ
ชุติมา พรหมาวัฒน์

นักเขียนประจำ
สนั่น ธรรมธิ
สมโชติ อ๋องสกุล
สุนทร บุญมี
พญ.ลลิตา ธีระสิริ
ฐาปนีย์ เครือระยา

นักเขียนรับเชิญ
ชูสิทธิ์ ชูชาติ

นักเขียนฝึกหัด
วสิน อุ่นจะนำ

จัดส่งวารสาร
รพีพรรณ ศรีทะ
ปัญญา แก้วคำ
พร สุขกระจ่าง
สนอง คำบุญปั่น

ผู้จัดพิมพ์
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.เมือง จ. เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๓๙๔-๓๖๒๕
โทรสาร ๐-๕๓๒๒-๒๖๘๐

ศิลปกรรมสิ่งพิมพ์
FLUKE Graphic & Design
email: fluke.th@gmail.com
โทรศัพท์ ๐-๘๐๔๙๖-๙๙๔๖

พิมพ์ที่
สุเทพการพิมพ์ ๕๐/๑๐ ถ.หัสดิเสวี
ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๑-๘๙๗๖
โทรสาร ๐-๕๓๔๐-๔๓๗๒

สารบัญ

วารสารร่มพยอม
ปีที่ 14 ฉบับที่ 2
กรกฎาคม - ธันวาคม
พ.ศ. 2555
ISSN 1689-2635

ภาพปก
“กาดไท”

ศิลปิน
พงษ์พรรณ เรือนนันชัย

แอ่วเฮือน เยือนผญา 1
พิพิธภัณฑ์มีชีวิต วิถีชีวิตล้านนา

จำปาสักกับอัดตะปือ 10
สองแขวงในลาวใต้

กองคาราวานสินค้าในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงก่อนการพัฒนาการคมนาคมทางบก 24

สลากย้อมคนยอง 30

เชียงตุง 36
เมืองแห่งศรัทธาและวิถีแห่งวัฒนธรรม

การแต่งกายแบบจารีตของชาวเชียงใหม่ 10

ปรัชญาการรักษาโรคแบบตะวันออกอัตลักษณ์ของอาเซียน 50

ของกิ๋นบ้านเฮา
คั่วบะถั่ว บะเขือ บะห่อย 54

ข่าวประชาสัมพันธ์ 55

ภาพหน้าปก ศิลปิน พงษ์พรรณ เรือนนันชัย ชื่อภาพ **กาดไท**
เทคนิค สีอะคริลิค,ทองคำเปลวบนผ้าใบ ขนาด 60 x 40 เซนติเมตร

แนวความคิด : ยุคทองของล้านนา เป็นยุคที่มีความเจริญสูงสุดในทุกๆด้าน มีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรและพืชพันธัญญาหาร มีนาเป็นล้าน ดั่งคำกล่าวขานว่า...ล้านนา

นอกจากชาวไทยวน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่แล้ว ชาวไทหลากหลายชนเผ่า ทั้งไทลื้อ ไทใหญ่ ไทลาว และอีกหลากหลายชาติพันธุ์ เข้ามาอยู่อาศัย ตลอดจนทำการค้า จึงทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลวงมีวิถีความเป็นอยู่แบบญาติพี่น้อง ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน อย่างมีความสุข

กระทงใหญ่ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รางวัลชนะเลิศ การประกวดกระทงใหญ่
ประเภทสวยงาม กลุ่ม ๑
ประเพณีเดือนยี่เป็งเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕

แนวความคิด

"สัมมาพุทธชยันตี ๒,๖๐๐ ปี พระมหาสัมโพธิญาณ"

เนื่องจากปี พ.ศ. ๒๕๕๕ นี้เป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองพุทธชยันตี
ครบรอบ ๒,๖๐๐ ปี แห่งพุทธกาล

กระทงใหญ่ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้จำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งพระพุทธองค์ทรงสดับเสียงพิณ แล้วทรงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา โดยสร้างรูปสัญลักษณ์พญาช้างเผือกสัตว์มิ่งมงคลในพระพุทธศาสนา และเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย แสดงคารวะอามิสบูชาชูช่อดอกบัว บนหลังต่างหม้อน้ำบูรณฆฏะบูชามหาพุทธคุณที่ได้ประกาศพระศาสนาสถาปนาไว้เป็นที่พึ่งพิงแก่เหล่าพุทธศาสนิกชนชาวมนุษย์โลกเทวโลก และสรรพสัตว์ทั้งปวงมา ตราบถึงปัจจุบัน

แอวเฮือน เยือนผญา

พิพิธภัณฑ์มีชีวิต วิถีชีวิตล้านนา

เรื่องและภาพประกอบ : ฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งาน "แอ่วเฮือน เยือนผญา" ในโครงการ พิพิธภัณฑ์มีชีวิต : วิถีชีวิตล้านนา" จัดโดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ชมรมส่งเสริมสล่าล้านนา ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย ไตลื้อบ้านใบบุญ กลุ่มรุ่งอรุณของเล่นพื้นบ้าน และศูนย์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดงานขึ้นเมื่อวันที่ 6-9 ธันวาคม 2555 ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตล้านนา จากการได้มาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรม นำไปสู่การพัฒนาต่อยอดและเพิ่มคุณค่าด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและการบริการวิชาการแก่ชุมชน

พิธีเปิดงานในวันที่ 6 ธันวาคม 2555 ได้รับเกียรติจากผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ (นายธานินทร์ สุภาแสน) ผู้แทนผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (นายพงศธร เกษสำลี รองผู้ว่าการด้านนโยบายและแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) และอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (รองศาสตราจารย์ นายแพทย์นิเวศน์ นันทจิต) ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมเป็นประธานในพิธีเปิดงาน“แอ่วเฮือน เยือนผญา” โดยมี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี) กล่าวรายงานพร้อมด้วยกงสุลกิติมศักดิ์ประเทศต่างๆ ผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักท่องเที่ยว พ่อครู แม่ครูภูมิปัญญาล้านนา ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนสื่อมวลชน เข้าร่วมในกิจกรรมนิทรรศการ เน้นสารประโยชน์ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าต่างๆ ที่สอดคล้องกับภูมิทัศน์ของพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา ในบริเวณสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ภายในงาน **“แอ่วเฮือน เยือนผญา”** โครงการ พิพิธภัณฑ์มีชีวิต : วิถีชีวิตล้านนา ได้จำลองภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีของชาวไท หลายกลุ่มชาติพันธ์และชนเผ่าต่างๆ กับเรือนโบราณแต่ละหลัง ประกอบด้วยชาวไทยวน บริเวณเรือนพญาวงศ์จัดแสดงนิทรรศการวิถีชีวิตของชาวล้านนา เรือนพญาปงลังกาจัดแสดงนิทรรศการวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ เรือนไทลื้อหม่อนตุดจัดแสดงนิทรรศการ และวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ เรือนพื้นถิ่นแม่แตงจัดแสดงนิทรรศการวิถีชีวิตของชาวไทเขิน และบริเวณรอบๆ เรือนกาแลอุ๊ยผัดจัดแสดงนิทรรศการวิถีชีวิตของกลุ่มชนเผ่าลัวะ กะเหรี่ยงและดาราอั้ง

ไทยวน

ชาวไทยวน มีภาษา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่ออันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน สังคมของชาวไทยวน มีความคิดในเรื่องผีผสมพุทธศาสนา โดยเฉพาะผีปู่ย่า (ผีบรรพบุรุษ) จะมีบทบาทในการควบคุมความประพฤติของชาวไทยวนให้ถูกต้องตามจารีตประเพณีและกรอบที่ดีงามของสังคม

บริเวณเรือนพญาวงศ์ ได้จำลองวิถีชีวิตของชาวไทยวนหรือคนเมือง ด้วยการสาธิตการทอผ้าซิ่นตีนจก การทกจกหน้าหมอน การทำหมอนสี่และหมอนหก ที่เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยชาวบ้านอำเภอ แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มาสาธิตการทอจกและทำหมอน ในอดีตผู้หญิงไทยวนจะมีการถ่ายทอดวิธีการทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อทอไว้ใช้สำหรับตนเองและคนในครอบครัว ซึ่งการทอจกเป็นเทคนิคการทอผ้าแบบหนึ่งที่ชาวล้านนาใช้ในการทำลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำตีนจก จะมีการออกแบบลวดลายอย่างสวยงามและหลากหลาย เช่น ลายขอละกอน ลายนาคกุม เป็นต้น

ด้วยการยกด้ายเส้นยืนขึ้นโดยนิ้วของผู้ทอหรือปัจจุบันใช้ขนเม่น แล้วสอดด้ายเส้นพุ่งที่ทำเป็นตัวลายเสริมขึ้นมาเป็นเส้นพิเศษ จึงทำให้บริเวณจกมีความหนาและมีสีสันของลวดลายที่หลากหลาย ตามจินตนาการของผู้ทอ

บริเวณ “เติ๋น” ด้านหน้าของเรือนพญาวงศ์ มีการทำบายศรีสู่ขวัญและผูกข้อมือให้กับแขกที่เข้ามาในเรือน ตามแบบประเพณีล้านนา ซึ่งเป็นการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว ตามความเชื่อของชาวล้านนาที่ว่าความกลัวและอาการตกใจจากเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้ขวัญออกไปจากตัว เป็นผลให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นการมัดมือสู่ขวัญจึงเป็นการเรียกขวัญให้กลับคืนมาดังเดิม สร้างความอุ่นใจและสร้างกำลังใจให้ผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยให้แข็งแรงทั้งกายและใจ

ด้านหลังเรือนบริเวณ “ครัวไฟ” มีการประกอบอาหารพื้นบ้าน เช่น ขนมจ๊อก ขนมเกลือ น้ำพริกผักนึ่ง จอผักกาด ฯลฯ ซึ่งเป็นอาหารพื้นถิ่นของชาวล้านนา โดยการประกอบอาหารจะทำบนเตาที่นำอิฐมาวางเป็น 3 เส้า เพื่อเป็นฐานวางภาชนะจำพวกหม้อดินเผาแล้วจุดไฟด้วยฟืนหรือถ่านไม้

ไทใหญ่

เรือนพญาปงลังกา ได้จัดแสดงวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวไทใหญ่ โดยจำลองจองพาราไม้ไผ่รูปทรงยอดทรงปราสาท ตกแต่งด้วยกระดาษฉลุลวดลาย และเข่งส่างปุ๊ดที่มีลักษณะเหมือนกระบะสี่เหลี่ยม สานด้วยไม้ไผ่ ติดตั้งไว้ด้านหน้าเรือน ใช้ในประเพณีออกหว่าของชาวไทใหญ่ ตามความเชื่อที่ว่าจะได้ถวายข้าวปลาอาหารให้กับพระพุทธเจ้าหลังจากที่เสด็จกลับลงมายังโลก หลังจากที่พระองค์ประทับอยู่บนสวรรค์ในช่วงเข้าพรรษา ทั้งยังมีการรำโตและฟ้อนนกกิงกะหล่า เพื่อเฉลิมฉลองและต้อนรับการกลับมาของพระพุทธเจ้าด้วย ชาวไทใหญ่เชื่อว่า นกกิงกะหล่าและโตเป็นสัตว์ในสมัยพุทธกาล อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ การฟ้อนนกกิงกะหล่า คือการรำนกทั้งหญิงและชาย ส่วนการรำโต หรือ ก้าโต เป็นการแสดงเลียนแบบอากัปกริยาของสัตว์ที่มีลักษณะมีเขาเหมือนกวาง ขนขาว นวล จมูกดำ ผู้แสดงต้องมุดเข้าไปอยู่ในหุ่นตัวโตเต้นรำไปตามจังหวะกลองก้นยาว

นอกจากนั้นยังมีการสาธิตและจัดแสดงเครื่องดนตรีของชาวไทใหญ่ ประกอบด้วย “กลองก้นยาว” หรือ“กลองปู่เจ่” เป็นกลองที่คล้ายกับกลองยาวแต่มีขนาดใหญ่และมีเอวยื่นยาวออกไปมากกว่า และ “กลองมองเซิง” ที่มีลักษณะเป็นกลองสองหน้า ผู้เล่นต้องมัดเชือกติดกับหน้ากลองทั้งสองด้านแล้วคล้องเชือกไว้ที่คอผู้เล่น นอกจากนั้นยังมีเครื่องประกอบจังหวะเป็นฉาบและฆ้องหลากหลายขนาดมีตั้งแต่เสียงทุ้ม กลางจนถึงเสียงแหลม เครื่องดนตรีเหล่านี้บรรเลงในขบวนแห่งานบุญ ต่างๆ งานปอยส่างลอง และงานปอยเหลินสิบเอ็ดของชาวไทใหญ่ บางครั้งก็ใช้แห่ประกอบการแสดง อาทิ ฟ้อนนกกิงกะหล่า รำโต ก้าลาย ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง

ฯลฯ ตลอดถึงการปล่อยว่าวควัน โคมไฟ จุดบั้งไฟในเทศกาลของชาวไทใหญ่ จังหวะในการบรรเลงค่อนข้างเร็วและปลุกใจ ผู้เล่นกลองและฉาบจะมีหลอกล่อด้วยลูกเล่นของจังหวะและการฟ้อนรำประกอบ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

ไทลื้อ

ชาวไทลื้อ ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนใต้ของจีน มีเมืองเชียงรุ่ง ในเขตสิบสองปันนา มณฑล ยูนานเป็นศูนย์กลาง ชาวไทลื้อจึงมีประวัติศาสตร์ร่วมกับจีนมาเป็นเวลายาวนาน ในช่วงหลายร้อยปีที่ผ่านมามีกลุ่มชาวไทลื้อบางส่วนได้อพยพและถูกกวาดต้อนลงมาอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน เมื่อย้ายมาตั้งถิ่นฐานตามที่ต่างๆ แล้ว ชาวไทลื้อก็มีการปรับตัวเข้ากับท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะในส่วนบ้านเรือนที่อยู่อาศัย แต่เดิมนิยมสร้างเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง หลังคาขนาดใหญ่ลาดเอียงคลุมลงมาจนถึงฝาเรือน ภายในเรือนเป็นโถงกว้างและไม่นิยมทำหน้าต่างมากนักเพราะเป็นพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็น เมื่อชาวไทลื้อย้ายถิ่นฐานเข้ามาจึงมีการสร้างเรือนแบบหลังคาสองจั่วตามแบบเรือนไทยวนและมีหน้าต่างเรือนมากขึ้น เพื่อให้ถ่ายเทอากาศ

ในพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา มีเรือนไทลื้อ (หม่อนตุด) ที่ได้เคลื่อนย้ายเรือนมาจากบ้านเมืองลวง ตำบลลวงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มชาวไทลื้อที่อพยพมาจากสิบสองปันนา เป็นสถานที่จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในล้านนา โดยบริเวณ “เติ๋น” อยู่ด้านหน้าของเรือน เป็นพื้นที่โล่งมีหลังคาคลุม ใช้

นั่งพักผ่อนและอยู่อาศัยในเวลากลางวัน จึงมีการสาธิตวิธีการปั่นฝ้าย เพื่อนำมาทอผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่ม และเมื่อมีผู้ชื้นมาเยี่ยมชมบนเรือน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะผูกข้อมือให้พรเป็นภาษาไทลื้อ

ภายในห้องนอน เป็นห้องโถงโล่ง แบ่งห้องนอนแต่ละห้องโดยใช้ "ผ้ากั้ง" เป็นผ้าม่านผืนใหญ่ ให้เป็นห้องนอนย่อยๆ ตามช่วงเสา แต่ละห้องจัดแสดงเครื่องนอนของชาวไทลื้อ เป็นที่นอนฟูกเย็บด้วยมือมีขนาดเล็กและแคบ เจ้าของเรือนซึ่งเป็นพ่อและแม่จะนอนในห้องแรก นอกจากความสำคัญของห้องนี้เป็นห้องของเจ้าของเรือนแล้ว ยังเป็นห้องที่มีตำแหน่งของเสาเอกอยู่ด้วย ซึ่งเสาเอกถือว่าเป็นเสามงคลของเรือนจึงมีหิ้งผีเรือนอยู่บนเสา ถัดไปอีกช่วงเสาก็จะใช้ผ้ากั้งแบ่งพื้นที่ให้เป็นห้องนอนลูกๆ การนอนต้องหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออกจึงจะเป็นมงคล ด้านปลายเท้าเป็นที่วางของใช้จำพวกเครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้า ของใช้ส่วนตัว

บริเวณห้องครัวมีการประกอบอาหารแบบไทลื้อที่นิยมใช้ถั่วเน่าแคบเป็นเครื่องปรุงรสด้วย ซึ่งแต่ละวันก็จะทำอาหารหลากหลายให้ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมได้รับประทาน

ไทเขิน

ไทเขิน หรือ ไทขึน เป็นชนชาติหนึ่งที่เรียกตนเองตามพื้นที่อยู่อาศัยในลุ่มแม่น้ำ "ขึน" โดยมีเมืองเชียงตุงเป็นศูนย์กลาง เป็นเมืองในหุบเขาอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ในเขตการปกครองของรัฐฉาน สหภาพพม่า ภายหลังได้มีการกวาดต้อนชาวไทเขินบางส่วนลงมายังอำเภอเมืองและอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ว่างเว้นจึงทำงานหัตถกรรมประเภทเครื่องเงิน เครื่องเขิน และเคี่ยนไม้ (กลึงไม้) ส่วนเรือนไทเขิน แต่เดิมเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง หลังคาเรือนทรงจั่วปีกหลังคายื่นยาวเหมือนเรือนไทลื้อในสิบสองปันนา เมื่อย้ายถิ่นฐานเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ จึงนิยมสร้างเรือนแบบหลังคาสองจั่วตามแบบเรือนไทยวน

ภายในเรือนพื้นถิ่นแม่แตง มีการสาธิตและจัดแสดงเครื่องเขินแบบเชียงตุง ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยการปั้นรักเป็นเส้นเล็กๆ แล้วนำไปทาบลงบนพื้นผิว

ภาชนะ ทำเป็นลวดลายต่างๆ แล้วปิดทองทับ รวมถึงมีการจัดแสดงเครื่องแต่งกายของชาวไทเขิน ที่คล้ายคลึงกับชาวไทลื้อด้วย ทั้งนี้เพราะไทเขินที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงตุง มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นมากกว่ากลุ่มไทใหญ่ในรัฐฉานด้วยกัน โดยเฉพาะกับกลุ่มไทลื้อและไทยวน จึงทำให้รากฐานทางภาษา สังคม ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายคลึงกัน

กลุ่มชนเผ่า เป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบนภูเขาสูง ปลูกข้าวและพืชไร่จำพวกข้าวโพด มัน ฯลฯ โดยมีการปรับพื้นที่บนยอดเขาให้เป็นที่นาแบบขั้นบันได การสร้างบ้านเรือนใช้โครงสร้างอย่างง่ายๆ ไม่ซับซ้อน นิยมใช้ไม้จริงเป็นโครงสร้างหลักและใช้ไม้ไผ่เป็นวัสดุในการทำฝาและพื้นเรือน รูปแบบของสังคมยังคงมีการพึ่งพาอาศัยภายในหมู่บ้านเดียวกันอย่างเหนียวแน่น และยังคงยึดถือความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มอย่างเข้มแข็ง

บริเวณเรือนกาแลอุ๊ยผัด มีการจำลองวิถีชีวิตของกลุ่มชนเผ่า อาทิ การทอผ้าแบบกี่เอว ที่ทำให้ได้ผ้าหน้าแคบของชาวลัวะ การตำข้าวและการสาธิตงานจักสานเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยง รวมถึงการแสดงดนตรีและเต้นรำของชาวดาราอั้ง เป็นต้น

ลัวะ

ลัวะ หรือ ละว้า หรือ ละเวือะ คือชนเผ่าพื้นเมืองก่อนชาติพันธุ์ไท เป็นเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมก่อนการสร้างชาติรัฐล้านนา ในอดีตลัวะเคยมีวิวัฒนาการที่เจริญรุ่งเรือง มีการสร้างบ้านแปลงเมือง มีระบอบการปกครอง มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเป็นอัตลักษณ์เป็นของตนเอง เมื่อถูกชาติพันธุ์ไทรุกรานจึงถอยร่นสู่ที่ราบเชิงเขาและสันเขา ปัจจุบันมีชาวลัวะอาศัยอยู่กระจัดกระจายไปตามภูเขาสูง โดยเฉพาะกลุ่มชาวลัวะที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชาวลัวะที่ยังคงรักษาวิถีชีวิต ภาษาและวัฒนธรรมของตนได้เป็นอย่างดี ในการแสดงนิทรรศการของชาวลัวะครั้งนี้ จึงสาธิตการทอผ้าโดยใช้กี่เอว เป็นกี่ที่ชาวเข้านิยมใช้ต้องนั่งราบลงกับพื้น แล้วเหยียดปลายเท้าให้ตรงเพื่อดึงให้ผ้าตึงขณะที่ทอ การทอผ้าโดยใช้กี่เอวจะทำให้ได้ผ้าหน้าแคบ ผ้าซิ่นของชาวลัวะจึงแคบและสั้นประมาณเข่าของผู้สวมใส่

กะเหรี่ยง

กะเหรี่ยง หรือ ปกาเกอะญอ คนล้านนามักเรียกว่า "ยาง" พม่าเรียกว่า "กะยิ่น" ฝรั่งเรียกว่า "กะเรน" กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตนเองว่า "กะเหรี่ยง" ประกอบด้วยกะเหรี่ยงหลากหลายกลุ่ม กลุ่มใหญ่ๆ คือ ปกาเกอะญอ (สกอว์) โพล่ง (โปว์) ตองสู้ (ปะโอ) และบะแก (บะเว) กะเหรี่ยงมีภาษาเป็นของตนเอง คือ ภาษากะเหรี่ยง เป็นภาษาในตระกูลจีน-ทิเบต สาขาทิเบต-พม่า แบ่งเป็นภาษาย่อยได้ 8 ภาษา คือ สะกอ โป กะยา เฆโก มอบวา (บิลีจี , เดอมูฮา) ปาไลซิ ต้องสู้ และ เวเวา นอกจากนี้ยังมีสำเนียงอีกหลายแบบ

ซึ่งแตกต่างกันไปตามพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน ภายในงาน ชาวกะเหรี่ยงได้นำหนังสือและแบบเรียนภาษากะเหรี่ยงมาจัดแสดงและจำหน่าย ทั้งยังสาธิตงานจักสาน การตำข้าว การปักลูกเดือยหรือเมล็ดธัญพืชบนเสื้อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายชาวกะเหรี่ยงอีกแบบหนึ่ง

ดาราอั้ง

ดาราอั้ง หรือที่ชาวไทใหญ่เรียก “ปะหล่อง” เป็นชนเผ่าที่มีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนดอยสูงชาวดาราอั้งมีภาษาพูดเป็นของตนเอง คือ ภาษาดาราอั้ง จัดอยู่ในกลุ่มภาษาปะหล่อง – วะ แต่โดยทั่วไปแล้วชาวดาราอั้งสามารถพูดภาษาไทยใหญ่ได้ เนื่องจากถิ่นฐานเดิมอยู่ใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มไทใหญ่ ชาวดาราอั้งมีชีวิตที่ค่อนข้างสงบและเรียบง่าย ด้วยเพราะศรัทธาในพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับความเชื่อเรื่องผีอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษ

สตรีชาวดาราอั้งนิยมสวมเสื้อแขนกระบอก ผ่าหน้า เอวลอย สีสันสดใส ส่วนมากนิยมสีดำ น้ำเงิน เขียว และม่วง ในส่วนของสาบเสื้อเย็บด้วยผ้าสีแดง ตกแต่งด้วยเลื่อมและลูกปัดหลากสี นุ่งซิ่นลายขวางสีแดงสลับลายริ้วขาวเส้นเล็ก ๆ ผืนยาวกรอมเท้า เคียนหัวด้วยผ้าพื้นสีขาว และที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น คือ การสวมเอวด้วยวงหวาย บางคนก็ใช้โลหะสีเงินหรือทองตัดเป็นแถบยาวตอกลาย แล้วขดเป็นวง สวมใส่ปนกัน เรียกว่า “หน่องว่อง” สำหรับบุรุษชาวดาราอั้งนิยมสวมเสื้อแขนยาวสีขาว กางเกงสะดอหรือกางเกงเซี่ยมสีน้ำเงิน เคียนหัวด้วยผ้าพื้นสีขาว และที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น คือ การแกะฟันและฝังด้วยทองคำหรืออัญมณี ถือดาบ สะพายย่าม สูบกล้องยาสูบ

นอกจากนี้ในบริเวณงานโดยรอบจะมีกิจกรรม ลานสรวงช่วงศิลป์ และกิจกรรมของเล่นสี่ภาค ที่เสริมให้งานมีชีวิตด้วยกลุ่มเด็กนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ทั้งภายในและรอบนอกจังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาเรียนรู้ ฝึกหัดทำงานประดิษฐ์และงานศิลปหัตถกรรม กับพ่อครู แม่ครู จากชมรมส่งเสริมสล่าพื้นบ้านล้านนา เช่น การปั้นดิน การดุนลายโลหะ การทำผ้ามัดย้อม ฯลฯ แล้วนำสิ่งของที่ประดิษฐ์ด้วยตนเองไปให้ผู้ปกครองได้ชื่นชม ทั้งนี้กลุ่มรุ่งอรุณของเล่นพื้นบ้าน ก็นำของเล่นหลากหลายชนิดจากภาคต่างๆ มาให้เด็กนักเรียนได้เล่นและเพลิดเพลินกับของเล่นพื้นบ้านหลากหลายชนิด ที่เป็นของหายากในปัจจุบัน

บางอย่างเป็นของเล่นที่ไม่เคยเห็นและไม่เคยเล่นกันมาก่อน และอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความประทับใจและความสนุกสนานกับเด็กๆ คือการได้วิ่งขึ้น - ลง เรือนโบราณ โดยมีหนังสือเดินทางเป็นแผนที่เรือน ให้ติดตัวไป เมื่อขึ้นไปเยี่ยมชมเรือนใดก็นำไปประทับตราเรือนนั้นๆ เพื่อนำไปแลกของที่ระลึก ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีสำหรับเด็กๆ ที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมเรือนโบราณและอยากจะกลับมาสนุกกับงาน “**แอ่วเฮือน เยือนผญา**” อีกครั้งในปีต่อๆไป

จำปาสักกับอัดตะปือ
สองแขวงในลาวใต้

เรื่อง : สมโชติ อ๋องสกุล

ปลายปี 2554 Air Asia เปิดสายบินตรงจากเชียงใหม่-อุบลราชธานี ผมและศาสตราจารย์สรัสวดี จึงได้บินไปลงที่อุบลราชธานีช่วงวันที่ 26 - 30 ธันวาคม 2554 เพื่อเดินทางต่อไปแขวงจำปาสักและแขวงอัดตะปือ สปป.ลาวตอนใต้

การเดินทาง

เครื่องบินจากสนามบินนานาชาติ จังหวัดเชียงใหม่ออกเวลา 7.20 น.ใช้เวลาประมาณ 1.30 ชั่วโมง ก็ถึงสนามบินอุบลราชธานีในเวลาประมาณ 8.35 น. อาจารย์ระลึก ธานี และอาจารย์นุชยา ธานี รอรับที่สนามบินนำขึ้นรถเก๋งไปท่ารถ บขส. ซึ่งมีรถบัสระหว่างประเทศบริการจากอุบล-ปากเซ ในราคาคนละ 200 บาท

ระหว่างรอรถบัสสายอุบล-ปากเซ ออกจากท่ารถ บขส. คนขับรถจากด่านช่องเม็ก ซึ่งอาจารย์ระลึก ธานี ติดต่อให้ ได้โทรรายงานว่านำรถตู้รอรับที่ด่านช่องเม็กเรียบร้อยแล้ว

11.50 น. ถึงด่านช่องเม็ก ด่านระหว่างประเทศไทยด้านอุบลราชธานีกับสปป.ลาว เราทั้งสอง

รองศาสตราจารย์ สมโชติ อ๋องสกุล อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดำเนินการตามขั้นตอนการออกนอกประเทศจ่ายเข้า สปป.ลาวคนละ 40 บาท เมื่อเรียบร้อยแล้ว พนักงานขับรถตู้ชื่อนายสมพิศ พรหมจักร หนุ่มพ่อลาว แม่เวียดนาม วัย 37 ปีรอรับ ขนย้ายกระเป๋าจากรถบัสใส่รถตู้ชั้น 1 ออกจากด่านมุ่งหน้าสู่ "ปากเซ" (สมพิศ อธิบายว่า "เซ" แปลว่าสายน้ำขนาดเล็กกว่าแม่น้ำโขง ชื่อเต็มของแม่น้ำสายนี้คือ เซโดน บริเวณน้ำเซโดนไหลบรรจบแม่น้ำโขงเรียกว่า "ปากเซ") เป็นชุมชนใหญ่ของแขวงจำปาสัก

ก่อนเดินทางจากเชียงใหม่ ศ.สรัสวดี จองที่พักในปากเซ ทางอินเตอร์เน็ตเรียบร้อย คือโรงแรมแสงอรุณ คืนละ 750 บาทมีอาหารเช้าพร้อม ดังนั้นเมื่อเก็บกระเป๋าในที่พักเรียบร้อย ก็ขอรถตู้นำไปร้านอาหารและมุ่งหน้าสู่โบราณสถานวัดพู แหล่งมรดกโลกเป็นอันดับแรก

ร้านอาหารมื้อเที่ยงเป็นร้านแหนมเนือง ตั้งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนไอทีจำปาสัก ทานเนื้อทานผักตามแบบแผนอาหารเวียดนามเต็มที่ ในราคาสามคน (รวมคนขับรถ) 180 บาท

จากนั้นมุ่งหน้าไป "เมืองเก่า" นครจำปาสัก ด้านซ้ายของถนนเป็นสุสานคนจีน ด้านขวาเป็นสุสานคนฝรั่ง ส่วนอัฐิของคนลาวบรรจุในกู่หรือธาตุวางไว้ที่หน้าวัด ตามรั้ววัดทุกวัดและกลางทุ่งนา จึงปรากฏให้เห็นตลอดเส้นทาง

ตำนานการเคลื่อนย้ายคนจากลาวเหนือสู่ลาวใต้ ของ พระครูยอดแก้วโพนสะเม็ก หรือพระครูโพนสะเม็ก (ยาครูขี้หอม/ญาครูขี้หอม)

หลังจากสมเด็จพระเจ้าสุริยวงสาธรรมาธิราช (พ.ศ.2180 - 2237) สวรรคต อาณาจักรล้านช้างเกิดการแย่งราชสมบัติ พระครูยอดแก้วโพนเสม็ก (ยาคูขี้หอม) พระเถระลาวถูกเพ่งเล็งว่าจะซ่องสุมคนคิดมิชอบพระครูยอดแก้วโพนเสม็ก (ยาคูขี้หอม) จึงนำญาติโยมออกจากเวียงจันทน์ลงสู่ภาคใต้ของลาวเพื่อหนีราชภัย

พระครูยอดแก้วโพนเสม็ก (ยาครูขี้หอม) แวะจำพรรษาที่พระธาตุพนม 3 ปี ได้พาญาติโยมบูรณะ

พระครูยอดแก้วโพนสะเม็ก หรือพระครูโพนสะเม็ก (ยาครูขี้หอม/ญาครูขี้หอม)

พระธาตุพนมจนสมบูรณ์ ก่อนมุ่งหน้าไปสู่แขวงจำปาสัก

หลังจากพระเจ้าสุริยวงศาธรรมาธิราชสวรรคต ใน พ.ศ.2233 เสนาบดีชื่อพระยาเมืองจันได้แย่งอำนาจสถาปนาเป็นกษัตริย์

เสนาฝ่ายพระนางสุมังคลา พระธิดาพระเจ้าสุริยวงศาธรรมาธิราช ซึ่งมีลูกชื่อเจ้าองค์หล่อได้นำเจ้าองค์หล่อ หนีมาอาศัยพระครูโพนสะเม็ก

พระครูโพนสะเม็กรู้ว่าจะถูกกำจัด จึงนำญาติโยม 3,000 คนพร้อมทั้งพระนางสุมังคลาหนีจากเวียงจันล่องมาตามแม่น้ำโขง ถึงบ้านงิ้วพันลำสมสนุก จึงพักที่นั่น ส่วนพระนางสุมังคลาไปซ่อนที่ภูสะง้อหอคำ

พระครูโพนสะเม็ก เป็นสงฆ์ผู้ทรงคุณงามความดี เป็นที่เคารพและนับถือของประชาชนจนเล่าลือกันว่าแม้แต่อุจจาระของท่านก็ไม่เหม็น จึงเรียกว่า "ญาครูขี้หอม" ท่านได้นำญาติโยมบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุพนมเป็นเวลา 3 ปี มีลาวติดตามท่านเป็นระยะ ตั้งบ้านเรียงรายจึงเกิดคำว่า ลาวเดิม บ้านบาราย

พระครูโพนสะเม็กนำญาติโยมลงทางใต้ต่อถึงทางตุยจังวะสุดแดน บัดนี้เรียกว่า "จะโรยจังวา" (แปลว่าแหลม) จึงได้สร้างพระเจดีย์องค์หนึ่ง มีคนไปอาบน้ำเห็นพระบรมธาตุลอยเหนือน้ำ จึงเอาขันไปรองรับน้ำมาถวายพระครูโพนสะเม็ก ได้นำบรรจุในเจดีย์ เรียกนามชื่อของนางผู้พบพระธาตุว่า "พนมเป็น" (ต่อมากัมพูชาย้ายจากเมืองปะทายเพชรไปสร้างเมืองหลวงเรียกว่าพนมเปญ)

พระครูโพนสะเม็กนำญาติโยม หนีการเก็บเงินของเขมร ลงใต้ตามแม่น้ำโขงต่อถึงบ้านที่เรียกว่า

พระพุทธรูปในโบราณสถานวัดพู

"เมืองสมบูรณ์" จึงได้สร้างวิหารไว้หลังหนึ่ง ต่อมาแวะที่เกาะดอนพาด ดอนทราย มาถึงปากน้ำเซกองฝั่งตะวันออกเห็นเป็นทำเลเหมาะเห็นว่าต่อไปจะเป็นเมืองใหญ่ (คือจัมปาสัก)

เมื่อครั้งพักที่เชียงแตง พระครูโพนสะเม็กได้สร้างพระแสน ต่อมามีผู้นำถวายสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯและโปรดฯให้สร้างแท่นประดิษฐานที่อุโบสถวัดหงส์รัตนาราม ต่อมา นางแพง ผู้ปกครองนครกาลจำปากนาคบุรีศรี ได้นิมนต์พระครูโพนสะเม็กมาอยู่ที่วัดสระหัว คนเรียกว่าวัดหลวง พ.ศ.2263 พระครูโพนสะเม็กอาพาธและมรณภาพเมื่ออายุ 90 ปี ได้มีการสร้างธาตุญาครูขี้หอมขึ้นที่จำปาสัก และได้นำอัฐิธาตุส่วนหนึ่งมาสร้างที่วัดพระธาตุพนม

ชุมชนเก่าจำปาสัก

เมืองเก่าจำปาสัก เป็นชุมชนใหญ่ริมแม่น้ำโขง เป็นศูนย์ราชการเดิมของแขวงก่อนย้ายมาปากเซ มีคุ้มเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก อดีตนายกรัฐมนตรีลาวที่ยังสร้างไม่เสร็จ (คุ้มเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสักที่ปากเซได้รับการปรับปรุงเป็นโรงแรมแล้ว)

เส้นทางในชุมชนเรียบริมน้ำแม่โขง สมัยตัดถนนสายนี้คงตัดผ่านวัดอย่างน้อย 1 วัดเพราะริมถนนมีพระประธานองค์ใหญ่นั่งอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่ โดยวิหารหันหน้าออกริมแม่น้ำโขง

จากชุมชนเก่าจำปาสักมุ่งสู่แหล่งโบราณสถานวัดพู เส้นทางกำลังตัดสายใหม่แบบอ้อมด้านหลังชุมชน ดังนั้นสายเก่าที่ผ่านชุมชนจึงชำรุดเป็นหลุมตลอดทาง

โบราณสถานวัดพู

เมื่อถึงที่ตั้งโบราณสถานวัดพู จ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมคนละ 40 บาท แวะชมพิพิธภัณฑ์ก่อนเพราะพิพิธภัณฑ์ปิด 16.00 น. ในพิพิธภัณฑ์วัดพูมีโบราณวัตถุจัดแสดงไว้จำนวนหนึ่ง เก็บรักษาไว้ในห้องเก็บของอีกจำนวนหนึ่ง และห้ามถ่ายรูป มีโปสการ์ดขายแผ่นละ 20 บาท

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในพิพิธภัณฑ์มูลเชื้อประวัติศาสตร์จำปาสัก

ปราสาทหินและรูปสลักหินฤษีนั่งขัดสมาธิ ในโบราณสถานวัดพู

จากอาคารพิพิธภัณฑ์จึงได้เดินขึ้นโบราณสถานวัดพู ที่มีดอยเกล้าสูงเด่นอยู่เบื้องหน้า มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมริมแม่น้ำโขง มีปราสาทหินยิ่งใหญ่สองข้างทาง มีทางเดินปูด้วยแผ่นหิน ตรงสู่ปราสาทชั้นบนโดยสองข้างทางมีศิวลึงค์เป็นแท่งหินเรียงซ้ายขวาตลอดเส้นทาง เดินขึ้นไปเป็นชั้นๆ ในระดับสูงขึ้นตามลำดับในชั้นสูงขึ้นมีต้นจุมปาลาวอยู่ 2 ข้างทาง ดังนั้นแม้โบราณสถานวัดพูพังทลายและได้รับการบูรณะแล้วต้นไม้ที่อยู่คู่โบราณสถานแห่งนี้ตั้งแต่ยุคแรกๆ น่าจะเป็นต้นจุมปาลาวที่มีรูปทรงลำต้นเกาะแผ่นหินด้วยรากคดเคี้ยวบ่งบอกถึงความเก่าแก่ของต้นไม้

ชั้นสูงสุดเป็นที่ตั้งปราสาทหินแกะสลักรูปเทพธิดาและฤษีรอบวิหาร ภายในมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ เดิมในปราสาทหินแห่งนี้คงมีศิวลึงค์ตามคติพราหมณ์ ต่อมาคติพุทธเข้ามาแทนคติพราหมณ์จึงมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่น้อยเต็มปราสาท ด้านข้างซ้ายของปราสาทหินมีพระพุทธรูปนั่งอยู่เมื่อสังเกตโดยรอบพบพัทธสีมาทุกด้าน จึงสรุปได้ว่าบริเวณที่พระพุทธรูปนั่งอยู่นั้นเดิมเป็นอุโบสถ ตามคติพุทธที่เข้ามาแทนคติพราหมณ์

บริเวณโดยรอบปราสาทหินและอุโบสถที่ร้างไปนั้นมีก้อนหินใหญ่ที่ส่วนหนึ่งได้รับการแกะสลักเตรียมใช้งานก่อสร้างแต่ยังค้างอยู่จำนวนหนึ่ง

เมื่อพิจารณาวัสดุก่อสร้างปราสาทหินชั้นบนสุด พบว่าเดิมคงเป็นวิหารก่ออิฐตามแบบแผนศิลปะจาม ที่พบในแหล่งโบราณคดีหมี่เซิน (my son) ในเวียดนามกลาง ต่อมาขอมมีอำนาจจึงสร้างเติมด้วยแผ่นหินแท่งหินตามศิลปะขอม

ช่วงที่พวกเราไปโบราณสถานวัดพู เป็นช่วงระหว่างดำเนินการบูรณะปราสาทวัดพู หลังจากยูเนสโกประกาศเป็นมรดกโลก จากป้ายที่ประกาศพบว่าชาติที่เข้าบูรณะคืออิตาลี เช่นเดียวกับที่แหล่งโบราณคดีหมี่เซินในเวียดนามกลาง หากข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเป็นจริง บริษัทผู้บูรณะซึ่งเป็นชาวอิตาเลี่ยนทั้งสองแห่งคงได้พบข้อมูลเชื่อมโยงกันได้ และได้เห็นอิทธิพลของจามบนดินแดนลาวใต้ก่อนตกเป็นของขอม

เมื่อตกเป็นของขอมแล้วปราสาทที่สร้างโดยขอมทั้งที่วัดพู ปราสาทพิมาย ปราสาทที่สุรินทร์ ฯลฯ ผมพบว่ารูปสลักหินฤษีนั่งขัดสมาธิที่ประดับปราสาททั้งสามแห่งเป็นรุ่นเดียวกัน ทำให้เห็นเส้นทางสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ.1724 - 1762) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพระนครด้านอีสานเชื่อมโยงไปสู่เมืองพิมาย (วิมาย) ด้านลาวเชื่อมโยงไปสู่วัดพู

ในวันสุดท้ายของการอยู่ที่ จำปาศักดิ์ เราทั้งสองได้มีโอกาสไปพิพิธภัณฑ์เชื้อมูลประวัติศาสตร์จำปาสักได้เห็นศิลปวัตถุจากวัดพูอีกจำนวนมาก ล้วนวิจิตรงดงามยิ่ง และแปลกกว่าที่เคยเห็นเช่นมีหินสลักรูปหญิงกำลังคลอดลูก หินสลักรูปหญิงมีมวยผมรูปงูอยู่บนศีรษะหางย้อยถึงบั้นเอว หินสลัก 2 ด้านด้านหน้าเป็นหน้าคนด้านหลังเป็นรูปช้าง ฯลฯ โดยมีภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียมจัดแสดงด้วย ที่สำคัญพิพิธภัณฑ์เชื้อมูลประวัติศาสตร์จำปาสักอนุญาตให้ถ่ายรูปได้

ลาวใต้

จากแผนที่ประเทศ สปป.ลาวซึ่งเป็นอาณาจักรล้านช้างนั้นแบ่งได้เป็น 3 ตอนคือ (1) ตอนเหนือ ศูนย์กลางอยู่ที่หลวงพระบาง (2) ตอนกลางศูนย์กลางอยู่ที่เวียงจันทน์ (3) ตอนใต้ ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองจำปาสัก

ด้านลาวใต้ในอดีตมีเมืองสำคัญหลายเมือง เช่น (1) เมืองจำปาสัก (2) เมืองอัดตะปือ (3) เมืองสาละวัน (4) เมืองเชียงแตง (5) เมืองโขง (6) เมืองเพียฟาย เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทองคำและของป่า สัตว์ป่า มีชายแดนติด 3 อาณาจักรใหญ่คือ (1) ด้านซ้ายติดอาณาจักรสยาม (2) ด้านใต้ติดอาณาจักรขอม (3) ด้านตะวันออกติดอาณาจักรเวียดนาม จึงเป็นพื้นที่แย่งชิงทรัพยากรของสามอาณาจักรในอดีต ร่องรอยโบราณสถานในลาวใต้ โดยเฉพาะที่วัดพู เห็นได้ชัดว่าเป็นอิทธิพลของขอมหรือเขมร โดยอาจมีอิทธิพลของจามเหมือนเช่นที่เวียดนามกลางอยู่ด้วย พื้นที่ใต้สุดของจำปาสักติดกับเมืองโขง ปัจจุบันตกเป็นของกัมพูชาคือเมืองสตึงเตรง (เมืองเชียงแตง) ประชากรส่วนใหญ่เป็นลาว

ประชากรในลาวปัจจุบัน ซึ่งแบ่งเป็นลาวลุ่ม (หมายถึงชาวลาว) กับลาวเทิง (หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ) ประชากรส่วนใหญ่ในลาวใต้เป็นลาวเทิง กลุ่มตระกูลภาษามอญ-เขมร ตั้งถิ่นฐานในเขตป่าเขา เช่นชนเผ่าเบรา ชนเผ่าอาลัก ชนเผ่าโอ้ย ชนเผ่าเจ้ง ชนเผ่ากะตาง ชนเผ่าแงะ ชนเผ่าละแวน ชนเผ่ากะเส็ง ชนเผ่าส่วย ฯลฯ โดยเฉพาะชนเผ่ากำหมุหรือกำมุ (แปลว่าคน) ผู้ถูกเรียกว่า “ขมุ” หรือ “ข่า” (แปลว่าทาส หรือผู้รับใช้) หรือคนลาวร้อยเอ็ดเรียกข่าว่า “ผีป่า” เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สยามมายาวนาน ทั้งในด้านแรงงานและด้านการเป็นกบฏต่อสยาม เช่น กบฏข่า กบฏอ้ายเชียงแก้ว (สมัย ร.1) กบฏอ้ายสาเกียดโง้ง (สมัย ร.2) โดยศูนย์กลางใหญ่ของข่าอยู่ที่จำปาสักกับอัดตะปือ

ที่ราบสูงบอละเวน

วันที่สองของการเดินทางเรามุ่งหน้าไปเมืองอัดตะปือ ตามเส้นทางสายเดิมระหว่างจำปาสักกับอัดตะปือ (เส้นทางสายใหม่อยู่ระหว่างดำเนินการ) ผ่านที่ราบสูงบอละเวน ซึ่งอุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการปลูกกาแฟ สองข้างทางเป็นไร่กาแฟ มีโรงงานรับซื้อเม็ดกาแฟหลายรายแต่ที่ใหญ่มากที่สุดคือโรงงานกาแฟของนางดาวเรือง ฤทธิ์ดัง (ดังธิเรือง) เจ้าของตลาดดาวเรืองในปากเซ คนขับรถยนต์เล่าให้ฟังว่า (1) นางดาวเรือง ฤทธิ์ดัง (ดังธิเรือง) ลาวลุ่มเชื้อสายเวียดนามเริ่มต้นธุรกิจจากการค้าชายแดนที่สามารถนำยาสูบ ซึ่งเป็นของต้องห้าม ข้ามแดนลาว-เวียดนามได้สบายๆ (2) นักธุรกิจสิงคโปร์เห็นศักยภาพของนางดาวเรือง ฤทธิ์ดัง (ดังธิเรือง) จึงสนับสนุนทุน ทำให้ธุรกิจของนางดาวเรือง ฤทธิ์ดัง (ดังธิเรือง) เติบโตและขยายไปมากขึ้น เช่น ตลาดสดในปากเซ อาคารพาณิชย์สองข้างทางหน้าตลาดดาวเรือง โรงงานรับซื้อเมล็ดกาแฟ ผลิตกาแฟลาวที่มีชื่อเสียงที่สุด ร้านสินค้าปลอดภาษีระหว่างไทย-ลาวที่ด่านช่องเม็ก ที่สะหวันเขต ฯลฯ

เส้นทางผ่านตลาด “ท่าแตง” ชุมชนใหญ่ริมน้ำ และเป็นทางแยกไปเมืองสาละวัน ผ่านเขตเกษตรกรรมผักสดที่มีการรับซื้อใส่รถยนต์บรรทุกขนาดใหญ่ที่คนขับรถเล่าให้ฟังว่าเป็นผักสดนำส่งเข้าประเทศไทย

วัดองค์แสนสุขราม บ้านสะแคะ ริมแม่น้ำเซกอง

ก่อนถึงเมืองอัดตะปือผ่านบริเวณร่อนทองริมแม่น้ำเซกอง บริเวณบ้านสะแคะ มีวัดชื่อวัดองค์แสนสุขราม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่ประชาชนลาวศรัทธาเดินทางมาบนบานทุกวัน คนขับรถยนต์เห็นว่าเราควรได้ไปนมัสการด้วย

วัดองค์แสนสุขรามตั้งอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำเซกอง ต้องนั่งเรือข้ามฟากซึ่งมีบริการเรือหางยาว 2 ลำบนเรือทั้งสองลำทำเป็นศาลาให้คนนั่งเที่ยวละประมาณ 10 คน นับเป็นภูมิปัญญาน่าสนใจ เท่าที่เห็นคนใช้บริการจำนวนมากและต่อเนื่อง มีการขนจักรยาน จักรยานยนต์และสัตว์เลี้ยงไปด้วย (ค่าโดยสารไปกลับคนละ 6,000 กีบ)

นับเป็นโอกาสดีมากที่พวกเราได้เห็นความเคร่งครัดตามแบบแผนเดิมอีกครั้งหนึ่งเช่น (1) ก่อนเข้าวัดผู้หญิงต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นผ้าซิ่น (2) ผู้หญิงห้ามเข้าในบริเวณชั้นในของวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ต้องนั่งบริเวณส่วนนอกของอาคาร โดยมีหนานรับทำพิธี (3) มีการถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทองเป็นเครื่องบูชา ผู้หญิงต้องส่งให้หนาน เจ้าพิธีเป็นผู้รับ

การถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทองเป็นเครื่องบูชา

ต้นไม้เงินต้นไม้ทอง (4) อนุญาตให้ผู้ชายเข้าในพื้นที่ส่วนในที่ประดิษฐานพระพุทธรูปได้ แต่ห้าม “บีบกล้อง” (5) ผู้ชายลาวที่เข้าในบริเวณดังกล่าวถวายของบูชาพระพุทธรูปผ่านพระสงฆ์ 1 องค์และหนาน 1 คนที่แยกกันทำพิธี โดยมีการบนบานตามที่ต้องการและมีการแก้บนกัน (5) ห้องน้ำของฆราวาสอยู่นอกรั้ววัด (6) ศรัทธาสาธุชนนอกจากมาจากอัดตะปือแล้วยังมาจากเมืองอื่นๆ เช่นเวียงจันทน์ จำปาสัก ฯลฯ สะท้อนความสำคัญของพระเจ้า “องค์แสน”

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐานในวัดองค์แสนสุขราม บ้านสะแคะชื่อ “องค์แสน” เท่าที่เห็นห่างๆ เป็นพระพุทธรูปขนาดหน้าตักประมาณ 1 ฟุต สูงไม่เกิน 2 ฟุตกว่า ศิลปะล้านนา มองจากด้านนอกก็เห็นว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านนา

พวกเราจึงสันนิษฐานกันว่าถ้าเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านนาจริง ก็อาจถูกนำมาล้านช้างสมัยพระไชยเชษฐาหรือพญาอุปเยาว์ กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา (พ.ศ.2089-2090) และล้านช้าง (พ.ศ.2091-2114) ครั้งนั้นพระไชยเชษฐาได้นำพระพุทธรูปจากล้านนากลับล้านช้างจำนวนหนึ่งรวมทั้งพระแก้วมรกตด้วย และเมื่อยกทัพมาปราบ “ข่า” ในอัดตะปือได้อัญเชิญพระพุทธรูป “องค์แสน”มาด้วย พระไชยเชษฐาสิ้นพระชนม์เมื่อ พศ.2114 ที่เมืองอัดตะปือ พระพุทธรูป “องค์แสน”ที่นำมาจึงตกอยู่ที่เมืองอัดตะปือตั้งแต่นั้นมา

ทาดที่ประดิษฐานอัฐิของพระเจ้าไชยเชษฐาและพระราชโอรส

ธาตุของพระเจ้าไชยเชษฐา ที่ “วัดทาด” เมืองอัดตะปือ

พระเจ้าไชยเชษฐา (เจ้าเชษฐวงศ์หรือเชษฐวังโส) เป็นพระราชโอรสของพระโพธิสาลราชฯ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าวิชุลราช แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต พระราชมารดาคือพระนางยอดคำทิพย์ หรือพระนางหอสูง พระธิดาของเมืองเกษเกล้า หรือพระยาเกศเชษฐราช กษัตริย์แห่งล้านนา (ครั้งแรก พ.ศ.2068-2081 ครั้งที่สอง พ.ศ.2086-2088) กับ มหาเทวีจิรประภา กษัตริย์หญิงแห่งล้านนา (พ.ศ.2088-2089) พ.ศ.2103 สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาได้โปรดฯ ให้ย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางมาที่เวียงจันทน์ โปรดฯให้บูรณะกำแพงเมืองเวียนจันทน์ หน้ากำแพงขุดเป็นร่องน้ำกว้าง 5-8 เมตรลึกท่วมศีรษะคนยืน กำแพงสูงกว่าหลังช้างโดยสร้างกำแพงด้วยอิฐ เพราะนำช่างผลิตอิฐไปจากล้านนาด้วย (ดู โยชิยูกิ มาซูฮารา “ระบบเครือญาติกับการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมกรณีการอภิเษกสมรสระหว่างเจ้าหญิงยอดคำทิพย์แห่งล้านนากับพระเจ้าโพธิสาลราชแห่งล้านช้าง” ขัตติยานีล้านนา

เชียงใหม่:มูลนิธินวราชดำริอนุรักษ์ฝ่ายเหนือ 2547 หน้า 75-85)

พระเจ้าไชยเชษฐาแผ่อำนาจเข้าเมืองอัดตะปือ ปลายรัชกาลชนพื้นเมืองทางใต้ก่อกบฏ พระเจ้าไชยเชษฐายกทัพลงมาปราบ ชนพื้นเมืองซ่อนตัวอยู่ในป่าและระหว่างเขา ทำให้กองทัพพระเจ้าไชยเชษฐาตกในวงล้อมและแตกพ่าย พระเจ้าไชยเชษฐาถูกลอบปลงพระชนม์ที่อัดตะปือ เชื่อกันว่ามีธาตุอยู่ที่อัดตะปือ

พวกเราทานอาหารมื้อเที่ยงที่พกพาไปที่บ้านพักริมฝั่งน้ำเซกองแล้วก็ มุ่งหน้าไปเมืองไชยเชษฐา โดยผ่านเมืองอัดตะปือไปก่อน คนขับรถพยายามแวะถามหา “วัดทาด” ไปเรื่อยๆ เมื่อข้ามฝั่งน้ำเซกะหมาน ถามนักเรียนที่เดินผ่านก็เข้าพบวัดทาดที่ประดิษฐานอัฐิของพระเจ้าไชยเชษฐาและพระราชโอรส

“ทาด” หรือกู่ของคนอื่นๆ ที่พบในลาวใต้ ตั้งอยู่ที่หน้าวัด หรือบริเวณรั้ววัด แต่ “ทาด” ของพระเจ้าไชยเชษฐาและพระราชโอรสตั้งอยู่ด้านหลังพระวิหารศูนย์กลางของวัด ต่อมามีการสร้าง “ทาด” องค์ใหญ่อีก 2 องค์ คนลาวที่เฝ้าธาตุเล่าว่า “ทาด” ที่สร้างเพิ่มใกล้ๆ เป็นอดีตเจ้าอาวาส ทำเลที่ตั้ง “ทาด” ของพระเจ้าไชยเชษฐาถือว่าแตกต่างจากที่พบในลาวใต้

คนลาวที่เฝ้า “ทาด” พระเจ้าไชยเชษฐา ได้เล่าถึงอภินิหารต่างๆ จากองค์ทาด ที่เขาพบ และเล่าถึงกฐินพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่โปรดฯให้ผู้แทนพระองค์นำไปทอดกฐิน ณ วัดแห่งนี้ ในช่วงวันที่ 4-5 ธันวาคม 2554 ด้วยเหตุนี้เองสภาพวัดแห่งนี้ถูกปรับภูมิทัศน์งดงามต่างจากวัดอื่นๆ ในลาวใต้ ที่พบ เช่นมีหินบดปูเป็นช่วงด้านข้างธาตุพระเจ้าไชยเชษฐา โดยเฉพาะตัวองค์ “ทาด”ได้มีการสร้างศาลาขึ้นครอบ บนศาลามีการจำลองวัด “พระทาด” หลวงเวียงจันทน์ สร้างด้วยทองเหลืองฝีมือช่างหล่อบ้านปะอาว จากอุบลราชธานี มีทางเดินเชื่อมโยงไปทั่วไป มีห้องน้ำที่สะอาดอยู่ในบริเวณวัด ฯลฯ

เมืองอัดตะปือจุดพบกันของแม่น้ำเซกะหมานและแม่น้ำเซกอง

เราย้อนกลับมาที่ตัวเมืองอัดตะปือ โดยเริ่มต้นที่สภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งที่สายน้ำเซกะหมานมาพบกับสายน้ำเซกองที่เมืองอัดตะปือ เดิมคนลาวรู้จักเมืองอัดตะปือในนามเมืองซุง เมืองโสก เป็นชุมชนที่มีช้างป่าจำนวนมาก ต่อมาจึงกลายเป็นปางช้างที่สำคัญของราชสำนักล้านช้าง

ข่า :ชนพื้นเมืองในอัดตะปือ

ชนพื้นเมืองเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “อิดกระบือ” แปลว่า “มูลควาย” สันนิษฐานว่าที่ตั้งเมืองแห่งนี้มีลักษณะเป็นสันดอน พ่อค้าจากเขมรต้อนควายมาพักเพื่อขายส่งต่อพ่อค้าเวียดนาม ภาษาเขมรเรียกบริเวณนี้ว่า “อักกระไบ” หรือ “อักกรอเบย” ต่อมากลายเป็นอัดตะปือ

ข่า : ชนพื้นเมืองในอัดตะปือ

ลาวเรียกชนพื้นเมืองในอัดตะปือซึ่งมีหลากหลายชนเผ่าว่า “ข่า” หมายถึง “ข้า”หรือความเป็นทาส นับเป็นชนเผ่าที่กล้าหาญ เป็นนักรบ รักอิสระ

ขยัน อดทน และโหดเหี้ยม ราชสำนักล้านช้างใช้ชนเผ่า “ข่า” ทำงานหลายอย่างเช่น (1) เป็นแรงงานผลิตอาหารส่งราชสำนัก ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคเช่น สัตว์เลี้ยง ยาสูบ เหล้า ฝ้าย ไหม มีดพร้า เครื่องมือทำด้วยเหล็ก และของป่า (2) เก็บส่วย ได้แก่สัตว์ป่า และ ของป่าเช่นหนัง เขา กระดูก พืชป่าเช่นเครื่องเทศ รังผึ้ง ขี้ผึ้ง ผ้าเช่นผ้าไหม ผ้าเพดาน ผ้ากั้น เครื่องมือทำด้วยเหล็กเช่น หอกดาบ อานม้า ส่วยแร่ธาตุเช่นพลอย ตะกั่ว เหล็ก เงิน และทองคำ โดยเฉพาะทองคำ มีสายแร่ที่บริเวณปากน้ำเซกองและเซกะหมานมาบรรจบกัน (3) เป็นแรงงานในการคล้องช้าง และฝึกช้างป่า (4) เป็นแรงงานในการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน โดยเฉพาะช่างไม้และช่างทองคำ (5) เป็นแรงงานในลำเลียงสินค้าสู่ตลาดการค้าเช่นตลาดจำปาสัก ตลาดเมืองโขง ตลาดเมืองเชียงแตง ตลาดเมืองอัดตะปือ และการค้าชายแดนกับอาณาจักรข้างเคียง สินค้าสำคัญเช่นทองคำ ของป่า สัตว์ป่า กระดูกสัตว์ เครื่องประดับที่ทำจากเงินและทองคำ พ.ศ.2103 อำนาจทางการเมืองราชสำนักล้านช้างขยายลงลาวใต้ อัดตะปือถูกบีบให้ยอมรับอำนาจ โดยยังคงให้อัดตะปือมีอำนาจบริหารภายในจนกระทั่ง พ.ศ.2256 ราชสำนักจำปาสักได้ส่งขุนนางเข้าปกครองอัดตะปือ

สยามครอบครองจำปาสัก อัดตะปือ

พ.ศ.2322 กรุงธนบุรี ได้หลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาสักเป็นประเทศราชและให้อัดตะปือขึ้นตรงต่อไทย ไม่ต้องขึ้นต่อจำปาสัก ภายในอัดตะปือมีระบบการปกครองแบบเดิมคือมีระบบอาญาสี่ คือเจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร เมืองแสน (คุมกำลังไพร่พลของเมือง) เมืองจัน (ควบคุมราษฎรและชนพื้นเมือง) และเพีย

สยามมุ่งผลประโยชน์จากอัดตะปือ (1) ส่วยทองคำ (2) ส่วยงาช้างและทรัพยากรมีค่าอื่นๆ และต้องการปริมาณเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะช่วงรัชกาลที่ 3 เพราะมีการค้าสำเภา ของป่าและทองคำเป็นสินค้าออก และต้องใช้ทองคำในการทำนุบำรุงศาสนสถาน

ปีแรกที่ตกเป็นของกรุงธนบุรีใน พ.ศ.2322 อัดตะปือส่งส่วยทองคำผุย จำนวน 3 ชั่งต่อปี ปลายรัชกาลกรุงธนบุรีต้องส่งเพิ่มเป็น 6 ชั่งต่อปี สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เพิ่มขึ้นเป็น 8 ชั่งต่อปีและงาช้างจำนวนมาก (ทองคำ 1 ชั่งเท่ากับ 80 บาท)

เส้นทางส่งส่วย

เส้นทางส่งส่วยให้สยาม มี 2 ทางคือ (1) เส้นทางใต้แก่งหลีผี โดยล่องเรือทางแม่น้ำโขงผ่านแก่งหลีผี เข้าทะเลสาบเขมรขึ้นไปตามแม่น้ำมงคลบุรี และแม่น้ำสวายจิก ถึงเมืองศรีโสภณใช้โคต่างบรรทุกส่วยผ่านอรัญประเทศ วัฒนานคร ไปถึงกบินทร์บุรี ขนส่วยลงเรือไปตามแม่น้ำบางปะกงเข้าคลองแสนแสบเข้า กรุงธน-กรุงเทพ (2) เรือลำเลียงส่วยมาตามแม่น้ำโขงขึ้นไปตามแม่น้ำมูลผ่านเมืองอุบลราชธานี ไปเมืองนครราชสีมา พักที่นครราชสีมาเจ้าเมืองนครราชสีมาจะจัดโคต่างรับช่วงต่อส่งไปยังรัฐบาลสยาม

จากนครราชสีมาไปกรุงเทพใช้ 2 ทางคือ (1) ไปทางปักธงชัย ตรงไปเมืองกบินทร์บุรีขนส่วยไปตามแม่น้ำบางปะกงเข้าคลองแสนแสบ (2) จากนครราชสีมาผ่านดงพระยาไฟ สีคิ้ว ปากช่อง มวกเหล็ก แก่งคอยไปสระบุรี เจ้าเมืองสระบุรีนำส่วยล่องเรือไปตามลำน้ำป่าสักผ่านอยุธยาเข้ากรุงเทพฯ

ขัดขืนก็ถูกปราบ

นอกจากส่วยทองคำและของป่าแล้ว อัดตะปือยังต้องส่ง “ข้าทาส” เป็นส่วยพิเศษให้สยาม ชนพื้นเมืองได้รับความเดือดร้อนพยายามก่อตัวขับไล่อิทธิพลสยามออกจากอัดตะปือและต่อต้านจำปาสักที่เป็นเสมือนตัวแทนรัฐบาลสยาม

จำปาสักปราบชนพื้นเมืองอัดตะปือไม่ได้ก็ต้องขอกำลังจากกรุงธนบุรีไปปราบ พ.ศ.2324 กรุงธนบุรีส่งทัพนครราชสีมาไปร่วมกับจำปาสักปราบชนพื้นเมืองในอัดตะปือ เมื่อปราบสำเร็จกรุงธนบุรีแต่งตั้งเจ้าอาญาสี่เมืองอัดตะปือ ปกครองเมืองอัดตะปือแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หนีไปพึ่งกรุงธนบุรีเป็นเจ้าเมือง ส่งส่วยทองคำเพิ่มขึ้นเป็นปีละ 6 ชั่ง

ข่าต่อต้านสยามสมัยรัตนโกสินทร์

พ.ศ.2334 ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เชียงแก้ว ผู้นำชนพื้นเมืองในอัตตะปือได้รวมกำลังชนพื้นเมืองที่ขัดขืนการส่งส่วยทองคำให้กับสยามและสามารถนำกำลังเข้ายึดจำปาสักได้ ร.1 ได้ส่งกองทัพจากนครราชสีมาไปปราบ ขณะที่กองทัพจากนครราชสีมาเดินทางไปยังไม่ถึงพระปทุมสุรราช (คำผงนายกองบ้านเวียงดอนกองซึ่งย้ายไปอยู่บ้านแจะละแมกับท้าวฝ่ายหน้าบุตรพระตาซึ่งไปตั้งที่บ้านสิงทา (ยโสธร)ได้ยกทัพมาปราบเชียงแก้วที่จำปาสัก เชียงแก้วถูกท้าวฝ่ายหน้าฆ่าตาย ชนพื้นเมืองพ่ายแพ้ เมื่อกองทัพจากนครราชสีมาไปถึง ได้มีการตีข่านำกลับมาเป็นทาส ส่งผลให้ชนพื้นเมืองแตกกระจาย

พ.ศ.2363 สมัยรัชกาลที่ 2 ชนพื้นเมืองในเมืองอัตตะปือ เมืองสาละวัน เมืองคำทอง เมืองแสงปาง รวมตัวกันต่อต้านสยามอีกครั้ง เกิดจากยกกระบัตรเมืองนครราชสีมาไปปฏิบัติหน้าที่ที่เมืองโขงได้ตั้งทัพจับชนพื้นเมืองเป็นทาส และฆ่าชนเผ่าระแดตายจำนวนมาก ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาพรหมภักดี เกณฑ์ชายฉกรรจ์เป็นทหาร เพื่อยกทัพตีชนเผ่าระแดอีกครั้ง สร้างความไม่พอใจแก่ชนพื้นเมืองๆ จึงซุ่มโจมตีกองทัพสยามด้วยหน้าไม้

พระภิกษุชนพื้นเมืองรูปหนึ่งชื่อสา ได้รวบรวมกำลังชนพื้นเมืองเข้าต่อต้านสยาม ยกกำลังเข้าตีเมืองรายทางจนถึงจำปาสัก เผาจำปาสัก ต่อมากองราชบุตร (โย่) บุตรเจ้าอนุวงศ์จากเวียงจันทน์ไปนำทัพมาปราบจับตัวภิกษุสาส่งกรุงเทพฯ รัชกาลที่ 2 จึงโปรดฯให้ราชบุตร (โย่) เป็นเจ้าเมืองจำปาสัก สมัย ร.3 หลังจากปราบเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ได้ใน พ.ศ.2371 แล้วได้ปรับปรุงการปกครองลาวใต้ให้รัดกุมมากขึ้น เพิ่มปริมาณส่วยทองคำเป็น 8 ชั่งต่อปี และส่วยของป่าจากจำปาสักและอัตตะปือ ชนพื้นเมืองเดือดร้อนได้ต่อต้านโดยใช้วิธี “ข่าขัด” ด้วยการนำขวาก หลาวมาปักทางไว้บริเวณทางเข้าหมู่บ้านเพื่อขัดขวางไม่ให้ท้าวเพียหรือขุนนางเดินทางไปเร่งรัดส่วยทองคำจากหมู่บ้านได้ บางแห่งได้ยกครัวอพยพไปอยู่ที่อื่น ท้าวเพียต้องติดตามกลับคืน

ใน พ.ศ.2395 สมัย ร.3 ชนพื้นเมืองไม่สามารถแบกรับภาระส่วยทองคำและส่วยของป่า ชนพื้นเมืองบ้านระไว บ้านโคนตอง บ้านบักนาย บ้านบักบง ถูกเจ้าอาญาสี่เร่งรัดส่วย จึงจับขุนนางเมืองอัตตะปือ นายไพร่ 10 คนและลาวจากจำปาสักที่เข้ามาค้าขาย 9 คนฆ่า ท้าวเพียจึงจับนายบ้านข่ามาขัง กดดันให้ส่งส่วยทองคำ และเตรียมเข้าปราบแต่เจ้าเมืองจำปาสัก เจ้าเมืองศรีทันดร เจ้าเมืองแสนปางเห็นว่าถ้าปราบหนัก ชนพื้นเมืองจะหนีไปเวียดนาม ดังนั้นจึงใช้วิธีเกลี้ยกล่อมแทน

สมัย ร.4 ได้มีการตั้งกองสักเลข เพื่อตรวจสอบกำลังคนในลาวใต้ สร้างความเดือดร้อนต่อไพร่ตามหัวเมือง ชนเผ่าข่าไม่ยอมสักเลขต่างหนีไป “ขัดข่า”บริเวณชายแดน

การปฏิรูปการปกครองในหัวเมืองลาวสมัย ร.5

สมัย ร.5 ทรงปฏิรูปการปกครองในหัวเมืองลาวแบ่งเป็น 4 กองคือหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ และหัวเมืองลาวฝ่ายกลาง แต่ละกองมีข้าหลวงกำกับกองละ 1 คน หัวเมืองลาวใต้ถูกรวมอยู่ในกองหัวเมืองลาวตะวันออก แบ่งเป็นเมืองเอก 11 หัวเมืองกับเมืองโท ตรี จัตวารวมทั้งสิ้น 37 หัวเมือง หัวเมืองเอกได้แก่จำปาสัก เมืองเชียงแตง เมืองแสนปาง เมืองสีทันดร เมืองอัตตะปือ เมืองสาละวัน เมืองคำทองใหญ่ เมืองสุรินทร์ เมืองสังฆะ เมืองขุขันธ์ เมืองเดชอุดม

นครจำปาสักมีเมืองขึ้น 15 เมืองคือเมืองคำทองน้อย เมืองเซลำเภา เมืองโพนทอง เมืองนครเพ็ง เมืองกุสุมานคีรี เมืองวาปีไพบูลย์ เมืองมธุรสาผล เมืองสะพังภูษา เมืองอุทุมธารา เมืองโดมประดิษฐ์ เมืองสุดวารี เมืองวารินชำราบ เมืองบัวบุณฑริก

เมืองสีทันดร มีเมืองขึ้นคือเมืองมูลปาโมก

เมืองคำทองใหญ่มีเมืองขึ้นคือเมืองสะพาด

เมืองสุรินทร์มีเมืองขึ้น 2 เมืองคือเมืองสุรพินนิคม และเมืองชุมพลบุรี

เมืองสังฆะมีเมืองขึ้น 2 เมืองคือเมืองพลขันและเมืองศรีขรภูมิ

เมืองขุขันธ์มีเมืองขึ้น 4 เมืองคืออุทุมพรพิสัย มโนไพร กันทรลักษณ์ และภูวดลสว่าง

เมืองอัตตะปือ เมืองแสนปาง เมืองเชียงแตง เมืองสาละวันไม่พบเมืองขึ้น

พ.ศ.2434 รัชกาลที่ 5 โปรดฯให้กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นอธิบดีข้าหลวงหรือข้าหลวงใหญ่จัดการปกครองที่จำปาสัก เรียกว่าหัวเมืองลาวกาวประกอบด้วยนครจำปาสัก เมืองเชียงแตง เมืองแสนปาง เมืองอัตตะปือ เมืองสีทันดร เมืองสาละวัน เมืองคำทองใหญ่ เมืองสุรินทร์ เมืองสังฆะ เมืองเดชอุดม เมืองศรีสระเกษ เมืองอุบลราชธานี เมืองยโสธร เมืองเขมราฐ เมืองกมลาสัย เมืองกาฬสินธ์ เมืองภูแล่นช้าง เมืองสุวรรณภูมิ เมืองร้อยเอ็ด เมืองมหาสารคาม เมืองนอง เมืองสองคอนดอนแดง มีศูนย์บัญชาการครั้งแรกที่นครจำปาสัก

อนึ่ง ขุนประชาคดีกิจ (แช่ม บุนนาค) (ต่อมาคือพระยาประชากิจกรจักร) ผู้ติดตามกรมหลวงพิชิตปรีชากรไปจำปาสักครั้งนั้นด้วยได้เขียนหนังสือเรื่อง ว่าด้วยภาษาต่างๆ ในสยามประเทศ จำแนกคนข่าประชากรในอัตตะปือ จำปาสัก โดยใช้ลักษณะคำและภาษาเป็นเกณฑ์จำแนกได้ 16 สาขาดังนี้ (1) ข่าย่าเหิน (2) ข่าบริเวณ (3) ข่า (3) ข่าสุ (4) ข่าตะโอย (5) ข่าเจ็ง (6) ข่าสอก (7) ข่าสะปวน (8) ข่าระแว (9) ข่าปะเลา (10) ข่าตำพวน (11) ข่าอาลัก (12) ข่ากระเสง (13) ข่าสลาง (14) ข่าจราย (15) ข่าระแด (16) ข่าข่าพะนอง โดยทุกสาขาถือผีเหมือนกัน โดยเฉพาะ “ผีเจือง” (ท้าวฮุ่ง ขุนเจือง) และเป็นกำลังสำคัญในการก่อปฏิกริยาต่อสยามหลายครั้ง

ความเคลื่อนไหวของฝรั่งเศส

นักสำรวจชาวฝรั่งเศสเข้ามาสำรวจบริเวณสิบสองจุไท หัวพันทั้งห้าทั้งหก หลวงพระบาง เมืองพวน เมืองคำเกิด เมืองคำม่วนลงมาถึงนครจำปาสัก เชียงแตง เพื่อใช้ในการปักปันเขตแดนกับสยาม ฝรั่งเศสต้องดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดใน พ.ศ.2432 รัชกาลที่ 5 จึงส่งเจ้าพนักงานกรมแผนที่ไปสำรวจดินแดนร่วมกับฝรั่งเศส ทำแผนที่ตัดผ่านเมืองพวน เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน เมืองเขมราฐ เมืองสองคอนดอนแดง เมืองพิน เมืองนอง เมืองสาละวัน เมืองอัตตะปือ เมืองคำทองใหญ่ เมืองแสนปาง เมืองเชียงแตง คณะสำรวจต้องพบกับการต่อต้านของชนพื้นเมืองในหลายแห่ง ขณะที่ฝรั่งเศสนำกองกำลังเข้าประชิดชายแดน กดดันและข่มขู่ชนพื้นเมือง

ปฏิกริยาของข่าและการเข้ารุกคืบของฝรั่งเศส

สมัย ร.5 ชนพื้นเมืองในอัตตะปือขัดขืนการส่งส่วยทองคำ และส่วยของป่าด้วยการ “ขัดข่า”อีกหลายครั้ง เช่น พ.ศ.2412 พ.ศ.2421 และ พ.ศ.2434 เป็นโอกาสให้ฝรั่งเศสหาเหตุเข้าแทรกแซงเข้าครอบครองตามลำดับคือ พ.ศ.2410 สมัย ร.4 เสียดินแดนเขมรส่วนนอก พ.ศ.2431 เสียดินแดนสิบสองจุไท พ.ศ.2436 เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง พ.ศ.2436 เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามหลวงพระบางและตรงข้ามปากเซ พ.ศ. 2447 เสียดินแดนเขมรดำ 10 เมือง และพ.ศ.2449 เสียดินแดนมณฑลบูรพา ประกอบด้วยเมืองพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ

ศึกอินโดจีน ไทย-ฝรั่งเศส

จำปาสัก และหลายเมืองที่ถูกฝรั่งเศสยึดครองกลับมาเป็นของไทยอีกครั้ง เป็นเวลา 6 ปี (พ.ศ.2484 - 2489) เริ่มตั้งแต่สมัยจอมพลป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งนั้นมีการเดินขบวนเรียกร้องดินแดนที่สูญเสียให้ฝรั่งเศสกลับคืนในวันที่ 8 ตุลาคม 2483 โดยนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 3 พันคนเดินขบวนมาชุมนุมที่หน้ากระทรวงกลาโหม มีแผ่นผ้าเขียนข้อความปลุกใจ เช่น “ไทยยอมตาย เพื่อให้ได้ดินแดนคืน” “เราต้องรบถ้าไม่คืน” “เร็วๆ อย่ามัวโยเย ปากเซอยู่นั่น แคว้นเราทั้งนั้น เขาโกงเราไป” ฯลฯ จอมพล ป.นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมออกมาต้อนรับนักศึกษาและกล่าวปราศรัย

สงครามระหว่างไทยกับฝรั่งเศสอย่างไม่เป็นทางการ ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายเดือนกันยายน - พฤศจิกายน 2483 เครื่องบินฝรั่งเศสบินล้ำเข้าเขตไทย

ด้านภาคอีสาน มีการปะทะกันหลายครั้ง เช่นวันที่ 29 ตุลาคม 2483 ฝ่ายไทยจัดทหารอินโดจีนฝรั่งเศสได้ที่บ้านโคกสูง เขตอำเภออรัญประเทศรับสารภาพว่าฝรั่งเศสส่งเข้ามาลาดตระเวนในเขตไทย 27 พฤศจิกายน 2483 ฝรั่งเศสส่งเครื่องบิน 5 ลำโจมตีและทิ้งระเบิดที่นครพนม พร้อมใช้ปืนใหญ่จากท่าแขกยิงข้ามแม่น้ำโขงมาตลาดนครพนม

ฝ่ายไทยก็นำเครื่องบินไปทิ้งระเบิดหลายครั้ง เช่น 6 มกราคม 2484 ทิ้งระเบิดที่ปากเซ หนองสะพัง ไพลิน และสวายจิก 7 มกราคม 2484 เครื่องบินไทย 90 ลำ โจมตีเมืองโขง เชียงแตง (สตึงเตรง) ศรีโสภณ บ้านสำโรง บ้านจังกัล

ทางบก ฝ่ายไทยส่งกำลังเข้าตีฝรั่งเศสที่ด้านตรงข้ามหลวงพระบาง และที่จำปาศักดิ์และปะทะกันที่ปอยเปตในวันที่ 16 มกราคม 2484

ทางเรือไทยเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำในการรบที่เกาะช้าง ในวันที่ 17 มกราคม 2484 เรือไทยถูกเรือรบของฝรั่งเศสยิงจม 3 ลำคือเรือรบสงขลา เรือรบหลวงชลบุรีและเรือรบหลวงธนบุรี

ผลการรบกับฝรั่งเศสช่วง พ.ศ.2483 - 2484 ด้านจันทบุรียึดเข้าไปเขตฝรั่งเศส 15 กม. ใกล้เมืองไพลิน ด้านปราจีนบุรียึดเข้าไปเขตฝรั่งเศส 40 กม. ด้านบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษยึดเข้าไปเขตฝรั่งเศส 70 กม. ด้านจำปาสักยึดเข้าไปได้ 150 กม.ยึดฝั่งขวาแขวงจำปาศักดิ์ได้ทั้งหมด ด้านหลวงพระบางยึดฝั่งขวาได้ทั้งหมดและบ้านห้วยทราย ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

ไทยได้ดินแดนกลับคืน
และการจัดการปกครอง 4 จังหวัด

ศึกครั้งนั้นยุติลงเมื่อญี่ปุ่นช่วยไกล่เกลี่ย มีการลงนามอนุสัญญาไทย-ฝรั่งเศส ณ กรุงโตเกียวเมื่อ 9 พฤษภาคม 2484 ทำให้ไทยได้ดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงกลับคืนคือได้หลวงพระบางฝั่งขวา จำปาสักและมโนไพร รวมทั้งพื้นที่เกาะต่างๆ 144 แห่ง หลังจากฝรั่งเศสยึดครอง 37 ปี (พ.ศ.2446 - 2484)

เมื่อได้ดินแดนลาว-เขมรบางส่วนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง กลับคืน รัฐบาลไทยประกาศเมื่อ 23 กรกฎาคม 2484 จัดการปกครองเป็น 4 จังหวัดคือ

1) จังหวัดพระตะบอง ประกอบด้วย 7 อำเภอ (1) อ.เมืองพระตะบอง (2) อ.อธึกเทวเดช (เดิมชื่ออำเภอระสือ เปลี่ยนชื่อตาม หลวงอธึกเทวเดช แม่ทัพอากาศ) (3) อ.มงคลบุรี (4) อำเภอศรีโสภณ (5) อำเภอพรหมโยธี (เดิมชื่ออำเภอสังเก เปลี่ยนชื่อตามหลวงพรหมโยธี แม่ทัพบูรพา) (6) อ.สินธุสงครามชัย (เดิมชื่อ อ.ตึกโช เปลี่ยนชื่อตามหลวงสินธุสงครามชัย แม่ทัพเรือ) (7) อ.ไพลิน

ข้าหลวงประจำจังหวัด คนแรกคือ นายพันเอกหลวงราญปฏิเวธ (เวก สุวรรณกร)

2) จังหวัดพิบูลสงคราม (เดิมชื่อ จ.วัฒนาราษฎร์ เปลี่ยนชื่อตามจอมพล ป.พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรี)ประกอบด้วย 6 อำเภอ (1) อ.ไพรีระย่อเดช (เดิมชื่ออ.บ้านพวก เปลี่ยนชื่อตามหลวงไพรีระย่อเดช รองแม่ทัพบูรพา) (2) อ.กลันทบุรี (3) อ.พรหมขันธ์ (4) อ.เกรียงศักดิ์พิชิต (เดิมชื่อ อ.สำโรง เปลี่ยนชื่อตามหลวงเกรียงศักดิ์พิชิต แม่ทัพอีสาน) (6) อ.จอมกระสานต์(ต่อมาโอนขึ้นกับจังหวัดจำปาศักดิ์) ข้าหลวงประจำจังหวัด คนแรกคือ นายพันตรีพูล มาใช้เวทย์

3) จังหวัดจำปาศักดิ์ (ตั้งแต่สมัยจอมพล ป.ใช้คำว่าจำปาศักดิ์) ประกอบด้วย 4 อำเภอ (1) อ.นครจำปาศักดิ์ (2) อ.วรรณไวทยากร (เดิมชื่ออำเภอมูลปาโมกข์ เปลี่ยนชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร หัวหน้าคณะผู้แทนไทยไปเจรจาทำอนุสัญญาสันติภาพกับฝรั่งเศสที่กรุงโตเกียว ลงนามหลักการเมื่อ 11 มีนาคม 2484 ลงนามสัญญาฉบับเต็มเมื่อ 9 พฤษภาคม 2484) (3) อ.มโนไพร (4) กิ่ง อ.โพนทอง ข้าหลวงประจำจังหวัด คนแรกคือ นายเรือเอกขุนชาญใช้จักร (ฮวด ควรถนอม)

4) จังหวัดล้านช้าง (ตอนแรกจะให้ชื่อว่าจังหวัดนครโยนก) ประกอบด้วย 4 อำเภอ (1) อ.สะมาบุรี (2) อ.อดุลเดชจรัส (เดิมชื่ออำเภอปากลาย เปลี่ยนชื่อตามหลวงอดุลเดชจรัส ผู้บัญชาการตำรวจสนาม) (3) อ.เชียงฮ่อน (4) อ.หาญสงคราม (เดิมชื่อ อ.หงสา เปลี่ยนชื่อตามหลวงหาญสงคราม ผู้บัญชาการกองทัพพายัพ) ข้าหลวงประจำจังหวัด คนแรกคือ นายพันเอกหลวงกำแหงรณรงค์ (พุด มรีพันท์)

แต่ละจังหวัดได้ส่งข้าราชการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ ป่าไม้ สรรพากร สรรพสามิต ตำรวจไปประจำด้วย

ไทยคืนดินแดนให้ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสสนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ หลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติ ในเดือนเมษายน 2489 ตัวแทนฝรั่งเศสแจ้งไทยว่าไทยต้องคืน 4 จังหวัดให้ฝรั่งเศสและต้องชดเชยค่าเสียหายให้ฝรั่งเศส ระหว่างการเจรจา ฝรั่งเศสส่งกองกำลังเข้ายิงในเขตไทย ดร.ปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้ฟ้องเลขาธิการสหประชาชาติว่าเมื่อ 24 - 26 พฤษภาคม 2489 กองทหารฝรั่งเศสข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมายังฝั่งไทยใช้กำลังยึดดินแดนไทยเป็นการละเมิดอธิปไตยไทย

สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาไกล่เกลี่ย วันที่ 17 พฤศจิกายน 2489 คณะผู้แทนไทยต้องลงนามในข้อตกลงกับฝรั่งเศสที่กรุงวอชิงตัน เลิกอนุสัญญาไทย-ฝรั่งเศส ฉบับ 9 พฤษภาคม 2484 คืนดินแดน 4 จังหวัดให้ฝรั่งเศส เพื่อแลกกับการให้ฝรั่งเศสสนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ เมื่อ 15 ธันวาคม 2489 ไทยจึงสูญเสียจำปาสักและหลายเมืองดังกล่าวตั้งแต่นั้นอีกครั้ง

ตลาดสดเมืองอัดตะปือ

ก่อนเดินทางออกจากเมืองอัดตะปือในวันที่ 27 ธันวาคม 2554 เราได้แวะตลาดสดเมืองอัดตะปือ พบว่าสินค้าส่วนใหญ่ไปจากไทย แต่ก็มีของพื้นเมืองหลายอย่างเช่นเชื้อแป้งหมักปั้นเป็นก้อนๆวางขายเป็นถุง หนังควาย เครื่องจักสาน ฯลฯ เราซื้อเครื่องจักสานคือ ที่ตักปลาร้าและสาดเป็นที่ระลึก (เรียกว่า “สาด” เหมือนคำปักษ์ใต้ เพราะคนขับรถว่า “เสื่อ” คนลาวหมายถึงที่นอนนุ่มๆ) คนขับรถซื้อหนังควายหลายมัด เมื่อถามถึงวิธีปรุงอาหารจากหนังควาย ได้คำตอบดังนี้ (1) ตัดหนังควายเป็นเส้นยาวๆ (2) ตำในครกให้นุ่ม (3) คลุกเกลือและรำข้าว (4) นำตากแดด เพื่อเก็บไว้ (5) เมื่อจะกินเอาไปจี่หรือเผาไฟให้เกรียม (6) นำมาทุบส่วนที่เกรียมดำออกไป (7) ทานกับข้าวเหนียว ต่างกับเชียงใหม่ตรงที่ที่เชียงใหม่ไม่ต้องนำไปตัดเป็นเส้นๆ ไม่ต้องคลุกเกลือและรำข้าว ตำแล้ว เอาไปจี่หรือเผาไฟแล้วมาเอาทุบหรือขูดเพื่อกินเป็นกับแกล้มเหล้าเป็นหลักมากกว่าเป็นกับข้าว บางคนเอาไปแช่น้ำให้นุ่มก่อนเพื่อใช้ทำยำหนัง (คำบอกเล่าของแม่ค้าหนังควายที่กาดนัด 7 มกราคม 2555)

เขตสีทันดรหรือ “สี่พันดอน”

วันที่สามของการอยู่ในจำปาสัก พวกเราไปชมทิวทัศน์แม่น้ำโขง เดินทางตามเส้นทางหมายเลข 13 ที่ฝรั่งเศสสร้างเชื่อมโยงลาวเวียดนาม เป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ที่เรียกว่าเส้นทางโฮจิมินห์ เป็นเส้นทางลำเลียงเสบียงไปให้เวียดกงในเวียดนามใต้ ผ่านเมืองเก่าเช่นอำเภอมูลปาโมกข์ (สมัยจอมพลป. เรียกว่าอำเภอวรรณไวทยากร) อ.มโนไพร กิ่ง อ.โพนทอง มุ่งหน้าสู่เมืองโขง เมื่อถึงทางแยกนากะสังก็เลี้ยวซ้ายเข้าไปท่าเรือนากะสัง นั่งเรือในแม่น้ำโขงคนละ 3,000 กีบ ผ่านดอนต่างๆ ในแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ในเขตสีทันดรหรือ “สี่พันดอน” ไปขึ้นบกที่ดอนเดช จากดอนเดชต้องเดินทางต่อไปดอนคอนจึงจะถึงหลีผี ที่ดอนเดชมีรถบริการคนละ 2,000 กีบ โดยต้องรอให้คนเต็มก่อน ไม่อยากรอก็ต้องเหมาคันละ 150,000 กีบ เราสองคนโชคดีได้ติดรถคณะนักท่องเที่ยวชาวจีนไประหว่างดอนเดชกับดอนคอนมีเส้นทางรถไฟสมัยฝรั่งเศสเชื่อมต่อโดยมีหัวรถจักรค้างอยู่ ปัจจุบันสร้างศาลาเก็บไว้ให้นักท่องเที่ยวถ่ายภาพ โดยทั้งสองเกาะมีที่พักนักท่องเที่ยวเรียงรายริมน้ำ เมื่อข้ามถึงดอนคอนต้องจ่ายเงินค่าเข้าชมหลี่ผีอีกครั้ง คนละ 20,000 กีบ

“หลี่ผี” (หลี่คือเครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่ง)

“หลี่ผี” เป็นพื้นที่เกาะแก่งที่ใหญ่มากในแม่น้ำโขง ช่วงสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นพื้นที่ของสยาม ร.ศ.112 ฝรั่งเศสนำเรือรบปิดอ่าวไทยบีบให้ไทยยกลาวฝั่งซ้าย (ฝั่งตะวันออก) ให้ฝรั่งเศส ในที่สุดไทยต้องยกลาวฝั่งซ้ายให้ฝรั่งเศสในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2436 โดยฝรั่งเศสได้เกาะทั้งหลายในแม่น้ำโขงด้วย และให้ฝั่งขวา 25 กิโลเมตรเป็นเขตปลอดทหาร ต่อมาในปลายปี ร.ศ.121 พ.ศ.2446 (ค.ศ.1904) ฝรั่งเศส

หลี่ผี

คอนพะเพ็ง

ใช้กำลังบีบไทยอีกไทยต้องยกหลวงพระบางฝั่งขวา จำปาสัก และมโนไพรให้ฝรั่งเศสตามสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ (ปลายปี) ร.ศ.121 (พ.ศ.2446/ค.ศ.1904) ทำให้ฝรั่งเศสได้ครอบครองแม่น้ำโขงแทนสยาม

ฝรั่งเศสมุ่งหมายใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางเข้าสู่ประเทศจีน แต่มีอุปสรรคใหญ่ที่ "หลี่ผี" ยากที่เรือใหญ่จะเดินทางผ่านได้ จึงแก้ปัญหาการขนถ่ายสินค้าด้วยการสร้างทางรถไฟ เพื่อขนสินค้าระหว่างดอนคอนซึ่งอยู่ติดแม่น้ำโขงที่ "หลี่ผี" กับดอนเดช

เมื่อเห็นแก่งใหญ่ของ "หลี่ผี" แล้วคิดถึงแก่งใหญ่ในแม่น้ำปิงที่เคยมีจำนวนไม่น้อยกว่า 44 แก่ง โดยเฉพาะแก่งช้างร้องเป็นอุปสรรคในการสัญจรทางน้ำในแม่น้ำปิงในอดีต

แต่แก่งใหญ่ในแม่น้ำปิงดังกล่าวถือว่าเล็กน้อยมากเมื่อเทียบกับ "หลี่ผี" และ "คอนพะเพ็ง" ในแม่น้ำโขง และหลังจากสร้างเขื่อนยันฮีแก่งน้อยใหญ่ในแม่น้ำปิง ก็อยู่ใต้น้ำเหนือเขื่อนไม่มีโอกาสได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนรุ่นหลังสร้างเขื่อน

"คอนพะเพ็ง"

จาก "หลี่ผี" เราก็ไป "คอนพะเพ็ง" โดยต้องจ่ายค่าเข้าอีกคนละ 20,000 กีบ คนขับรถอธิบายว่า "คอน"คือสภาพน้ำที่ตกลงมาจากหน้าผา บริเวณคอนพะเพ็งจึงเป็นบริเวณที่น้ำโขงลดชั้นลงตามหินใหญ่เป็นหน้าผาเป็นแนวกว้าง เป็นความสวยงามของธรรมชาติที่เป็นอุปสรรคใหญ่ในการเดินเรือในแม่น้ำโขงอีกแหล่งหนึ่ง ทั้งสองแหล่งปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นำรายได้สู่ สปป.ลาวปีละจำนวนมาก เกิดบ้านพักนักท่องเที่ยวรอบบริเวณ

โครงการสร้างเขื่อนและโรงไฟฟ้าบริเวณแม่น้ำโขง 5 โครงการ

อย่างไรก็ตามอีกไม่นาน แม่น้ำโขงที่ผ่านบริเวณลาวใต้และเขมรตอนบนต้องเปลี่ยนแปลงเพราะมีโครงการสร้างเขื่อนและโรงไฟฟ้าบริเวณแม่น้ำโขง 5 โครงการคือ

1) โครงการเขื่อนลาดเสือ ตั้งอยู่แขวงจำปาสัก สปป.ลาว มีกำลังผลิต 800 เมกะวัตต์ โดยบริษัทเจริญเอนเนอร์ยี แอนด์ วอเตอร์ เริ่มศึกษาความเป็นไปได้ตั้งแต่ พ.ศ.2551

2) โครงการโรงไฟฟ้าท่าค้อ ตั้งที่บริเวณสีพันดอน กำลังผลิต 50-60 เมกะวัตต์ โดยบริษัทซีเอ็นอาร์ ฝรั่งเศส ศึกษาความเป็นไปได้เสร็จแล้ว เป็นการเจาะทางเบี่ยงข้างแม่น้ำโขงเพื่อผันน้ำผ่านเครื่องปั่นไฟฟ้า

3) โครงการเขื่อนดอนสะฮอง ตั้งอยู่บริเวณสีพันดอน กำลังผลิต 360 เมกะวัตต์ โดยบริษัทแห่งหนึ่งในประเทศมาเลเซีย ลงนามพัฒนาโครงการแล้ว อยู่ในระหว่างเตรียมการ

4) โครงการเขื่อนสตรึงเตรง ตั้งอยู่ตอนเหนือของจังหวัดสตรึงเตรง กัมพูชา กำลังผลิต 980 เมกะวัตต์ โดยบริษัทเออร์เบินแอนด์อินดัสเทรียลแอนด์ดีเวลอปเมนท์ คอร์ป ประเทศเวียดนาม กำลังศึกษาความเป็นไปได้

5) โครงการเขื่อนซำบอ ตอนใต้ของจังหวัดสตรึงเตรง กัมพูชา กำลังผลิต 2,600 เมกะวัตต์ โดยบริษัทไซโนไฮโดร ประเทศจีน กำลังศึกษาความเป็นไปได้ ซึ่งผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อนดังกล่าวมีดังนี้

1) น้ำมีดินตะกอนขุ่น ระดับน้ำขึ้นลงไม่แน่นอน อาชีพกสิกรรมและประมงได้รับผลกระทบ

2) ชาวประมงหลายแสนคนในบริเวณสีพันดอน ไปจนถึงแรมซาร์จะอยู่อย่างยากลำบากเพราะหาปลายากขึ้น

3) ปิดช่องทางเดินของปลา เกิดผลกระทบต่อการแพร่และขยายพันธุ์ เพราะโดยปกติทุกเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ปลาจากทะเลสาบเขมรจะว่ายทวนน้ำผ่านดอนสะฮอง (ฮูสะฮอง) มาอาศัยตามวังต่างๆในสีพันดอน ปลาจะผสมพันธุ์ที่นี่แล้วว่ายลงไปวางไข่ในทะเลสาบเขมร ก่อนว่ายกลับมาอยู่ที่สีพันดอน ถ้ากั้นเขื่อนน้ำโขงกักไว้ผลิตไฟฟ้า น้ำจะน้อยลง ทำให้น้ำร้อน ปลาอยู่ไม่ได้ อพยพไปที่อื่นหมด หรือไม่ก็ค่อยๆ สูญพันธุ์

4) สัตว์ชนิดอื่นๆอยู่ไม่ได้ และอาจสูญพันธุ์ เช่นโลมาอิรวดี นกกินปลาชนิดต่างๆ ฯลฯ

5) วิถีชีวิตตั้งแต่ครอบครัวจนถึงชุมชนได้รับผลกระทบรุนแรง ชาวบ้านหลายหมู่บ้านต้องอพยพพ้นพื้นที่ก่อสร้าง ต้องหาที่อยู่ใหม่ อาชีพใหม่ โดยรัฐให้สิ่งชดเชยไม่มากนัก

ประวัติศาสตร์ในเมืองปากเซ

สำหรับคนสนใจประวัติศาสตร์ต้องมีเวลาอยู่ในเมืองปากเซอย่างน้อยสัก 1 วัน ชุมชนเศรษฐกิจที่เติบโตต่อเนื่องโดยพ่อค้าจีน พ่อค้าเวียดนาม พ่อค้าฝรั่งเศส พ่อค้าลาว พ่อค้าไทย ฯลฯ สถาปัตยกรรมรุ่นเก่ายังเห็นได้ทุกหนแห่ง ในวัดมีศิลปกรรมงดงามตามแบบแผนลาวใต้ ตลาดสดคึกคัก แหล่งที่ไม่ควรพลาดคือ พิพิธภัณฑ์มูลเชื้อประวัติศาสตร์จำปาสัก จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับชนเผ่าในจำปาสัก โบราณวัตถุจากทุกแหล่งในจำปาสัก พัฒนาการของบ้านเมืองจำปาสักยุคสู้รบกับสหรัฐ ภาพวีรบุรุษวีรสตรีชาวจำปาสักที่ทำให้ลาวแดงสามารถยึดจำปาสักได้สำเร็จ ภาพการพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจในจำปาสัก ภาพการเดินทางสู่ปากเซก่อนมีขัว ฯลฯ ที่สำคัญอนุญาตให้ถ่ายรูปได้ และเจ้าหน้าที่มีน้ำใจในการต้อนรับเต็มที่

อาคารติดกับพิพิธภัณฑ์คือหอสมุดหรือ "หอปึ้ม" ซึ่งประเทศญี่ปุ่นให้การสนับสนุนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เจ้าหน้าที่ดีใจที่เราไปเยี่ยมให้การบริการอย่างดี เมื่อถึงเวลาอาหารกลางวันเจ้าหน้าที่ก็แยกไปปูสาดล้อมวงกันทานอาหารที่ต่างเตรียมมาจากบ้าน เราทั้งสองก็กลับไปทานอาหารเวียดนามอีกครั้งเป็นมื้อสุดท้ายที่ปากเซ

เดินทางกลับไทยและการค้าชายแดน

รถบัสจากปากเซไปด่านช่องเม็กอุบลราชธานี ปกติบ่ายมี 2 เที่ยวคือ 14.30 น. กับ 15.30 น. ต่อมาทางการลาวยกเลิกเที่ยว 14.30 น. เหลือเพียงเที่ยว 15.30 น. เหตุผลคือเที่ยว 15.30 น. รถจะไปถึงด่านประมาณ 16.30 น. ทำให้หมดเวลาราชการ ผู้ผ่านด่านลาวเพื่อออกสู่ประเทศไทยต้องจ่ายเงินอีกคนละ 40 บาท ถือเป็นค่าล่วงเวลาราชการ

การค้าชายแดนระหว่างลาวกับไทยเฉพาะบริเวณด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานีเดิมมีมูลค่าปีละประมาณ 5 - 6 พันล้านบาทต่อปี ตั้งแต่ ปี 2554 ได้เติบโตมากขึ้นมีมูลค่าการส่งออกและนำเข้าร่วม 10,000 ล้านต่อปี สินค้าออกของฝ่ายไทยเช่นวัสดุการก่อสร้าง น้ำมัน และสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้านำเข้าจาก สปป.ลาว เป็นสินค้าเกษตรเช่นกะหล่ำปลี หอม กระเทียม ดังที่เห็นกองข้างทางรอรถไปรับในเส้นทางระหว่างปากเซ-อัตตะปือ ดังนั้นใน พ.ศ.2555 ด่านช่องเม็กจึงได้เปิดใช้ทางลอดอุโมงค์ ซึ่งเป็นทางเชื่อมจากที่ทำการด่านช่องเม็กไปยังจุดผ่านเข้าออกเมืองระยะทางประมาณ 200 เมตรเพื่อให้การเดินทางคล่องตัวและปลอดภัยมากขึ้น

ทันทีที่รถบัสเข้าสู่เขตประเทศไทย สัญญานโทรศัพท์ของไทยเริ่มใช้ได้ เสียงโทร.จากพี่ระลึก ธานีก็เข้ามาทันทีว่าเตรียมรอรับที่ท่ารถ บขส.

เมื่อถึงท่ารถ บขส.อุบลราชธานี พี่ระลึก ธานี และอาจารย์นุชยา ธานีก็นำไปร้านอาหารซึ่งสรัสวดีเลือกที่จะไปร้านสันติโภชนา ร้านข้าวต้มชื่อดังของอุบลราชธานีและเดินทางกลับเชียงใหม่ในเช้าวันรุ่งขึ้น

กองคาราวานสินค้าในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ก่อนการพัฒนาการคมนาคมทางบก

เรื่อง : ชูสิทธิ์ ชูชาติ ภาพประกอบ : ฐาปนีย์ เครือระยา

การแลกเปลี่ยนสินค้าในระบบการแลกสิ่งของต่อสิ่งของ (Barter System) หรือการค้าขายโดยใช้เงินตราเป็นตัวกลาง ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ระบบการผลิตแบบยังชีพ คือการผลิตเพื่อกิน เพื่อใช้และเพื่อส่งส่วย ภาษีให้แก่เจ้าขุนมูลนาย ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต แต่ในระบบดังกล่าวก็มีการแลกเปลี่ยนหรือค้าขายสิ่งของหายากที่หมู่บ้านผลิตเองไม่ได้ ต้องอาศัยจากต่างบ้านต่างเมือง จึงเกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าหายากและมีพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นพ่อค้าท้องถิ่น บรรทุกสินค้าในกองคาราวาน วัว ล่อ ม้า ช้างหรือเรือ เป็นพาหนะในการค้าขาย

วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความเรื่องนี้เพื่อพรรณนาวิเคราะห์กองคาราวาน การค้าระหว่างภาคเหนือกับพม่า ลาว และยูนนาน เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าโดยกองคาราวานของพ่อค้าจีน ไทย ไทใหญ่ และจีนฮ่อ ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีภาคเหนือตอนบนหรือล้านนา เป็นจุดศูนย์กลาง

ลักษณะการค้าขายในภาคเหนือก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19

การค้าขายในภาคเหนือและภาคอื่นๆ ของประเทศไทยมีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่ห่างไกลจากตัวเมือง การค้าขายที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นการค้าขายระหว่างเจ้าเมืองขุนนาง หรือพ่อค้าในเมืองกับต่างประเทศ สำหรับประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ห่างไกลจากเมืองการค้าก็มีบ้างแต่บางเบา ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านในชนบทของประเทศไทยมีลักษณะการผลิตแบบเลี้ยงตนเอง มิได้ผลิตเพื่อขาย แต่ละหมู่บ้านจึงมีผลผลิตเกือบพอเพียงในการยังชีพ มีการแลกเปลี่ยนเฉพาะสินค้าหรือสิ่งของที่ไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบได้ในหมู่บ้านและสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย การแลกเปลี่ยนสินค้ามีอยู่ในปริมาณจำกัด เฉพาะกรณีภาคเหนือในช่วงก่อนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 สินค้าที่แลกเปลี่ยนได้แก่ เกลือ เมี่ยง เครื่องใช้ทำด้วยเหล็ก ผ้าไหม ปลาแห้ง ฯลฯ แต่หลังจากคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาแล้ว เสื้อผ้า ด้าย น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เทียนไขและสินค้าสำเร็จรูปอื่นๆ ก็มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ระบบการผลิตก็เปลี่ยนแปลงเป็นระบบการผลิตเพื่อขาย

หลังจากอังกฤษทำสัญญาค้าขายกับพม่าในปี ค.ศ. 1826 แล้ว สินค้าสำเร็จรูปของอังกฤษก็ได้ส่งมาขายในพม่ามากขึ้น ทำให้สินค้าดังกล่าวหลั่งไหลเข้าสู่ดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะมีพรมแดนติดต่อกันกับพม่า พ่อค้าอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษได้นำสินค้าสำเร็จรูปจากเมืองมะละแหม่งในพม่าส่งมาขายยังภาคเหนือ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1856 รัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษจึงได้ตกลงเรื่องการใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยนสินค้า เพื่อให้การค้าขายสะดวกยิ่งขึ้น โดยอนุญาตให้ใช้เงินแถบ (รูปี) เงินแท่ง ทองแท่ง และเงินบาท เป็นสื่อกลางในการซื้อขายสินค้าระหว่างพ่อค้าอังกฤษ คนในบังคับอังกฤษกับประชาชนในภาคเหนือได้ การแลกเปลี่ยนสินค้าในแถบนี้จึงใช้เงินตราแทนการแลกเปลี่ยนในระบบการแลกสิ่งของต่อสิ่งของที่ใช้กันมากในสมัยก่อน

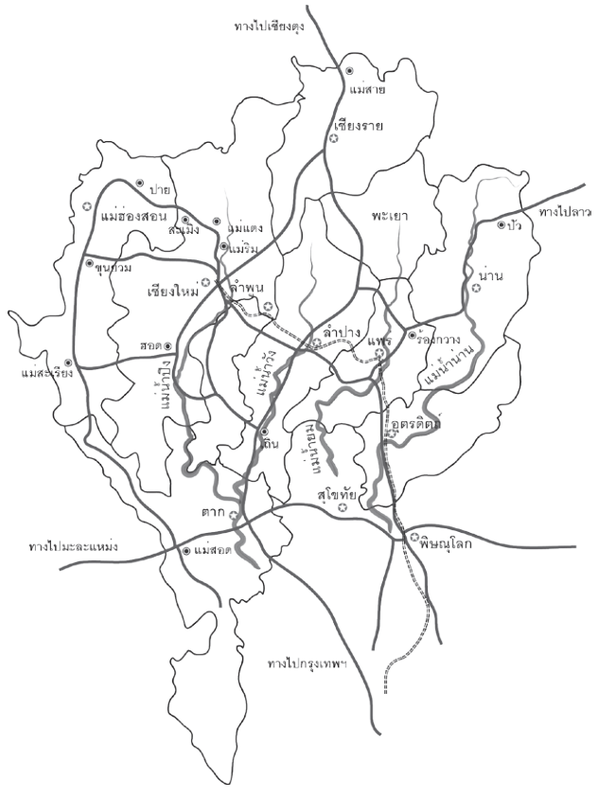

สินค้าขาเข้าในภาคเหนือ

สินค้าที่เกี่ยวข้องกับพ่อค้าวัวต่าง ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สินค้าประเภทหายาก เป็นสินค้าที่ในท้องถิ่นผลิตเองไม่ได้หรือเป็นสินค้าที่มีขั้นตอนในการผลิตที่ลำบาก ได้แก่ เกลือ เมี่ยง หรือเครื่องใช้โลหะ หมู่บ้านในหุบเขาอาจต้องการปลาแห้งปลาเค็มอีกด้วย ซึ่งสินค้าเหล่านี้ต้องนำเข้ามาจากท้องถิ่นภายนอกตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้ว เช่น เกลือในภาคเหนือได้มาจากแหล่งผลิต 3 แห่ง คือ ทะเลจากเมืองมะละแหม่งในพม่า โดยนำเข้าผ่านมาทางแม่สอด จังหวัดตาก เกลือจากภาคกลางของไทย ที่มีหลักฐานตั้งแต่สมัยมังรายว่าได้ค้าขายเกลือระหว่างเชียงราย เชียงใหม่กับอยุธยา ตลอดช่วงเวลา เกลือทะเลจากภาคกลางเป็นสินค้าที่เชียงใหม่ต้องการมากและเป็นสินค้าที่ขายได้ราคาดีมาก ดังเช่นที่สังฆราชปาลเลกัวซ์ ที่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยในปี ค.ศ. 1829 ได้บันทึกไว้ นอกจากนั้นยังมีเกลือสินเธาว์ที่บ้านบ่อเกลือ อำเภอปัว และตามบริเวณหุบเขาลำธารในเขตอำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน เกลือสินเธาว์จากแหล่งผลิตนี้ได้ส่งไปจำหน่ายยังเมืองต่างๆ ในภาคเหนือ และส่งออกไปยังรัฐฉานและยูนนาน โดยพ่อค้าจีนฮ่ออีกด้วย ส่วนเมี่ยงและเครื่องใช้โลหะ ต้องจัดหาจากแหล่งอื่นๆ โดยใช้วัวต่างเป็นพาหนะในการลำเลียงสินค้า

2. สินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรม สินค้าประเภทนี้มีบทบาทมากขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้า ด้าย น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เทียนไข เครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะ (มีด ภาชนะต่างๆ) สินค้าเหล่านี้ส่งมายังกรุงเทพฯ ด้วยทางเรือ แล้วนำมาจำหน่ายในเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ อุตรดิตถ์ จากนั้นพ่อค้าวัวต่างก็ซื้อสินค้าเหล่านี้เข้าสู่หมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีการขนส่งสินค้าผ่านมาทางมะละแหม่งเข้ามาทางบกด้วยพาหนะ ม้าต่างวัวต่าง และการหาบหามเพื่อนำมาจำหน่ายในภาคเหนือด้วย การเข้ามาของสินค้าสำเร็จรูปนี้มีผลทำให้งานหัตถกรรมพื้นบ้าน (ผ้าทอ เครื่องปั้นดินเผา) ขาดการสืบต่อและไม่ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทนี้อีก ทั้งนี้ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการผลิตเพื่อขายขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อนำรายได้ส่วนหนึ่งไว้ซื้อสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

3. สินค้าประเภทฟุ่มเฟือย เช่น สุรา บุหรี่ ผ้าไหม เครื่องประดับ ฯลฯ สินค้าเหล่านี้จำหน่ายให้แก่เจ้านายและประชาชนในเมืองมากกว่าชาวนาในชนบท ถ้าเป็นสินค้าประเภทฟุ่มเฟือยที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมจะส่งมาจากมะละแหม่งและกรุงเทพฯ หากเป็นผ้าไหม พลอย ฝิ่น หมวกฟาง หม้อทองเหลืองของจีนฮ่อจะมาจากยูนนาน

สินค้าออกจากภาคเหนือ

สินค้าส่งออกจากชนบทที่พ่อค้าม้าต่างวัวต่างนำมาจำหน่ายในเมืองส่วนมากเป็นผลผลิตในท้องถิ่น เช่น ผัก ผลไม้ ของป่า (เขาสัตว์ หนังสัตว์ น้ำมันยาง น้ำผึ้ง ขี้ครั่ง) เมื่อขายสินค้าดังกล่าวแล้ว พ่อค้าวัวต่างก็ซื้อสินค้าสำเร็จรูป จำพวกเสื้อผ้า ด้าย ไม้ขีดไฟ ฯลฯ และของที่ผลิตเองไม่ได้กลับไปขายในหมู่บ้านที่เดินทางผ่าน ถ้าเปรียบเทียบระหว่างสินค้าขาเข้ากับขาออกจากหมู่บ้านแล้วพบว่า สินค้าขาออกจากหมู่บ้านมีน้อย เพราะชาวนาในหมู่บ้านไม่มีผลผลิตหลักในการส่งเป็นสินค้าออก จึงไม่มีรายได้หลักในการยังชีพและซื้อสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมมากนัก

เส้นทางการค้า

เส้นทางการค้าที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับพ่อค้าวัวต่างในภาคเหนือของไทย จำแนกออกเป็น 3 เส้นทางหลัก คือ เส้นทางบกที่ข้ามระหว่างประเทศต่างๆ เส้นทางขนส่งทางเรือ และเส้นทางบกสายสั้นๆ ที่เชื่อมระหว่างเมือง

1. เส้นทางบกระหว่างมะละแหม่ง-ภาคเหนือของไทย-รัฐฉานในพม่า-ยูนนาน เส้นทางนี้ เป็นเส้นทางการค้าระหว่างประเทศ กองคาราวานพ่อค้าจีนฮ่อยูนนานและเงี้ยวจากรัฐฉาน เดินทางผ่านภาคเหนือของไทยไปถึงมะละแหม่ง เริ่มจากนำสินค้าในท้องถิ่นของตนมาขายตามหมู่บ้านที่เดินทางผ่าน ขณะเดียวกันก็ซื้อผลผลิตจากหมู่บ้านหนึ่งไปขายต่อยังหมู่บ้านหนึ่งเรื่อยๆ จนถึงมะละแหม่ง แล้วก็ซื้อสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มะละแหม่งกลับไปขายต่อ โดยกองคาราวานที่เดินทางผ่านเส้นทางนี้มีจีนฮ่อใช้ม้าต่างเป็นพาหนะ เงี้ยว(ไทใหญ่)และคนไทยในภาคเหนือใช้วัวต่าง นอกจากนั้นยังมีพ่อค้า พม่า แขกปากีสถาน และคนในบังคับของอังกฤษชาติอื่นๆ ด้วย พ่อค้าเร่เหล่านี้บางครั้งก็เดินทางเข้าไปในลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ดังนั้นแม่สอด จังหวัดตาก จึงถือเป็นด่านการค้าที่สำคัญของเส้นทางสายนี้ รวมถึงเชียงใหม่ที่เป็นศูนย์กลางในการค้าที่สำคัญด้วย โดยพ่อค้าวัวต่างจากเมืองต่างๆ ในภาคเหนือที่ได้เดินทางไปค้าขายยังมะละแหม่งมีหลายเส้นทางด้วยกันคือ

❖ เส้นทางมะละแหม่ง - แม่ฮ่องสอน เริ่มต้นจากมะละแหม่ง - ปาพูน (Paphoon) - แม่สอด - แม่ระมาด - ท่าสองยาง - แม่ตื่น - วังลุง - บ่อหลวง - แม่ลาย - แม่เหาะ - แม่สะเรียง ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน พ่อค้าบางกลุ่มอาจใช้เส้นทางลัดโดยเริ่มจากแม่ลาน้อยหรือแม่สะเรียง เลียบน้ำยวมและแม่น้ำสาละวินเพื่อมายังมะละแหม่ง เส้นทางสายนี้หมดความสำคัญลงในช่วงที่มีเส้นทางรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ ถึงนครเชียงใหม่ในปี ค.ศ. 1921 แต่เดิมก่อนที่จะมีเส้นทางรถไฟ การขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ มายังเชียงใหม่ถูกลำเลียงขึ้นมาทางเรือ จากนั้นพ่อค้าวัวต่างก็รับซื้อสินค้าจากเชียงใหม่มาจำหน่ายที่ฮอด เพื่อส่งต่อสินค้าไปยังหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน หลังจากมีเส้นทางรถไฟเชียงใหม่ก็กลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของภาคเหนือ พ่อค้าวัวต่างจากแม่สะเรียง แม่ลาน้อยจึงมาซื้อสินค้าที่เชียงใหม่แทน จากเดิมที่ไปซื้อที่บ้านวังลุง อำเภอฮอด

สำหรับพ่อค้าวัวต่างบริเวณอำเภอขุนยวม อำเภอเมือง และอำเภอปาย ที่อยู่ทางตอนบนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน นับตั้งแต่มีเส้นทางรถไฟมายังเชียงใหม่แล้ว ก็เดินทางมาซื้อสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานต่างประเทศและอาหารทะเล โดยเดินทางตัดตรงจากทิศตะวันออกเฉียงใต้มายังเชียงใหม่ผ่าน ห้วยโป่ง - ดอยหนองเขียว - แม่แจ่ม - สะเมิง - ป่าแป๋ - แม่แตง หรือจากสะเมิงใต้ตัดตรงมายังแม่ริม (จากขุนยวมมาป่าแป๋ใช้เวลาประมาณ 16 วัน) เมื่อพ่อค้ามาถึงแม่ริมแล้วก็หยุดกองคาราวานไว้แล้วเดินทางโดยรถยนต์เข้ามาซื้อของในเมืองเชียงใหม่

❖ เส้นทางมะละแหม่ง - เชียงใหม่ เส้นทางนี้มีความสำคัญมาก ก่อนการสร้างทางรถไฟสายเหนือถึงลำปาง (ค.ศ.1916) และถึงเชียงใหม่ (ค.ศ. 1921) เส้นทางนี้มีความรวดเร็วมากกว่าเส้นทางอื่นๆ ในการลำเลียงสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรม ประเภทสิ่งทอ เชื้อเพลิง เครื่องใช้ทำด้วยโลหะ ฯลฯ เข้าสู่หมู่บ้านในภาคเหนือ นอกจากนั้นเส้นทางสายนี้ยังเป็นเส้นทางผ่านของกองคาราวานเงี้ยว(ไทใหญ่) และจีนฮ่อด้วย ในการซื้อขาย พ่อค้าจะรับสินค้าสำเร็จรูปจากมะละแหม่งไปขายที่เชียงใหม่ แล้วก็นำสินค้าจากเชียงใหม่ไปขายยังมะละแหม่ง ส่วนใหญ่สินค้าส่งออกของเชียงใหม่เป็นของป่าและสินค้าท้องถิ่น เช่น เขาสัตว์ ครั่ง สีเสียด หรือบางทีก็นำสินค้าจากเชียงใหม่ล่องเรือลงมาขายยังกรุงเทพฯ

การค้าขายเส้นทางนี้ถือเป็นศูนย์รวมของพ่อค้ากลุ่มต่างๆ ดังเช่นที่ โฮลส์ แซมมวล ฮอลเลท (Holt S. Hallett) ที่เข้ามาภาคเหนือในปี ค.ศ.1884 ได้บันทึกไว้ว่าในปีหนึ่งๆ มีกองคาราวานม้า วัว ล่อ เดินทางผ่านเชียงใหม่จำนวนมาก เช่น คาราวานม้าและล่อ ประมาณปีละ 700 - 1,000 ตัว คาราวานวัวต่างจากรัฐฉานประมาณปีละ 7,000 - 8,000 ตัว คาราวานวัวต่างระหว่างเชียงใหม่ - ลำปาง ประมาณปีละ 3,000 ตัว กรรมกรหาบสินค้าจากมะละแหม่งผ่านเชียงใหม่เข้าสู่รัฐฉาน ประมาณปีละ 4,000 คน เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีกองคาราวานจากจีนฮ่อที่เดินทางมาจากเชียงรุ้ง และเมืองตาลีของจีน นำสินค้าจำพวก ผ้าไหม หมวกฟาง กระทะทองแดง มันฮ่อ ฝิ่น ฯลฯ มาจำหน่ายในภาคเหนือแล้วขากลับก็จะนำสินค้าที่ซื้อจากภาคเหนือ อาทิ ฝ้ายดิบ เกลือ ปลาแห้ง และสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมไปจำหน่ายยังยูนนานด้วย ซึ่งเส้นทางที่จีนฮ่อนิยมเดินทางเป็นประจำมี 2 สาย คือ ตาลี - เชียงตุง - เชียงราย จากจุดนี้ก็จะแยกออกเป็น 2 เส้นทาง คือ แยกไปเชียงใหม่ - ตาก - แม่สอด - มะละแหม่ง และเส้นทางที่ออกจากเชียงรายไปยังพะเยา - แพร่ -อุตรดิตถ์ ขณะที่กองคาราวานของจีนฮ่อและเงี้ยว เดินทางมาค้าขายในภาคเหนือ แต่พ่อค้าวัวต่างในภาคเหนือกลับไม่นิยมเดินทางไปค้าขายในรัฐฉานและยูนนาน เพราะไม่มีความชำนาญในการค้าขาย อีกทั้งในภาคเหนือเป็นแหล่งรับสินค้า ที่มีจำนวนมากและหลากหลาย เพียงพอต่อความต้องการแล้ว

❖ เส้นทางมะละแหม่ง - น่าน เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญน้อยกว่าเส้นทางระหว่างมะละแหม่ง - เชียงใหม่ เพราะพ่อค้าเมืองน่านมักเดินทางล่องตามน้ำน่านหรือใช้เส้นทางบกมาซื้อสินค้าสำเร็จรูปและปลาแห้งที่ท่าอิฐ ท่าเสา จังหวัดอุตรดิตถ์ มากกว่าเดินทางไปยังมะละแหม่ง ในเส้นทางนี้กองคาราวานจะเริ่มเดินทางจากมะละแหม่ง - ผาปูน - แม่สอด - สุโขทัย - พิษณุโลก - อุตรดิตถ์ - แพร่ - น่าน พ่อค้าบางคนอาจเดินทางต่อไปถึงเชียงคำ จังหวัดพะเยา แล้วล่องเรือตามลำน้ำโขงถึงหลวงพระบาง - หนองคาย เพื่อซื้อไหมดิบ กำยานไปขายในพม่า ซึ่งสินค้าส่งออกของหลวงพระบางมีไหมดิบเป็นสินค้าสำคัญ นอกจากนั้นก็มีควายที่ส่งออกมาจำหน่ายในภาคเหนือเป็นจำนวนมาก

❖ เส้นทางมะละแหม่ง - ลำปาง ก่อนมีเส้นทางรถไฟถึงลำปาง พ่อค้าวัวต่างจากลำปางเดินทางไปค้าขายยังมะละแหม่ง เพื่อซื้อสินค้าสำเร็จรูปเช่นเดียวกับพ่อค้าในภาคเหนือเมืองอื่นๆ โดยกองคาราวานเดินทางจากมะละแหม่ง - แม่สอด - ตาก - แล้วเลียบน้ำวังขึ้นมายังลำปาง สำหรับกองคาราวานที่ต้องการเดินทางไปยังเชียงใหม่ก็จะใช้เส้นทางเลียบลำน้ำปิง โดยเส้นทางทั้งสองสายนี้แยกกันตามลำน้ำปิงและวังที่บรรจบกันบริเวณจังหวัดตาก

2. เส้นทางเรือระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคเหนือของไทย เส้นทางนี้มีสายสำคัญ 2 สาย คือ

❖ เส้นทางแม่น้ำปิง ที่มีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ

❖ เส้นทางแม่น้ำน่าน ที่มีท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ

นอกจากลำน้ำสองสายนี้แล้ว ยังมีเส้นทางแม่น้ำวังผ่านเมืองลำปาง แม่น้ำยมผ่านเมืองแพร่ แม่น้ำกวงผ่านเมืองลำพูน ซึ่งลำน้ำดังกล่าวก็มีเรือค้าขายผ่านเช่นเดียวกัน แต่บางเบามากเมื่อเทียบกับแม่น้ำปิงและน่าน เส้นทางเรือนี้มีความสำคัญกับพ่อค้าวัวต่าง ในด้านของการขนถ่ายและแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคเหนือ โดยพ่อค้าเรือได้นำสินค้าจำพวกเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้า เกลือ ปลาแห้ง เหล็ก เทียนไข สบู่ ฯลฯ บรรทุกขึ้นมาตามลำน้ำเพื่อจำหน่ายให้เมืองต่างๆ ในภาคเหนือ ขากลับก็ขนสินค้าท้องถิ่นลงไปขายยังภาคกลาง เช่น ครั่ง สีเสียด น้ำมันหมู น้ำผึ้ง เป็นต้น โดยพ่อค้าวัวต่างจะรับซื้อสินค้าจากพ่อค้าเรือไปขาย

ตามหมู่บ้านต่างๆ ขณะเดียวกันก็ซื้อสินค้าในหมู่บ้านไปขายให้กับพ่อค้าเรือ เพื่อนำลงไปภาคกลางด้วย

การล่องเรือค้าขายระหว่างกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ใช้แม่น้ำปิงเป็นทางสัญจร โดยมีเรือหางแมลงป่องหรือเรือแม่ปะเป็นพาหนะขนส่งสินค้า ในช่วงประมาณปลายปีคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีเรือขนส่งสินค้าระหว่างเชียงใหม่-กรุงเทพ ปีละประมาณ 1,000 ลำ แต่ละลำบรรทุกสินค้าได้ประมาณ 2.5 ตัน การเดินเรือไปกลับใช้เวลาประมาณ 2-3 เดือน เพราะต้องผ่านเกาะแก่งใหญ่ๆ ถึง 32 แก่ง บริเวณเมืองฮอด จังหวัดเชียงใหม่ถึงจังหวัดตาก

เมื่อเทียบระหว่างพ่อค้าวัวต่างกับพ่อค้าเรือในการเดินทางแต่ละครั้งพ่อค้าเรือต้องใช้ต้นทุนสูงมากอย่างน้อย 10,000 รูปี แต่พ่อค้าวัวต่างกลับลงทุนน้อยกว่า เช่น หากพ่อค้าวัวต่างมีเงินประมาณ 300 รูปีหรือน้อยกว่านั้น ก็สามารถคุมวัวขนส่งสินค้าได้ถึง 20 ตัว เป็นต้น

เส้นทางเรือสายแม่น้ำวังมีเมืองลำปางเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ จากรายงานของทางราชการในปี ค.ศ. 1912 ในเดือนหนึ่งๆ มีพ่อค้าชาวจีนได้นำสินค้าจากกรุงเทพฯ มาส่งขายยังลำปางประมาณ 90,000 รูปี สินค้าส่วนมากผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมของอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1911 มีสินค้าจากกรุงเทพฯ ส่งขายยังลำปางเป็นเงิน 380,700 บาท แต่มีสินค้าออกจากลำปางเพียง 75,600 บาทเท่านั้น จะเห็นว่าสินค้าจากกรุงเทพฯ ที่เข้ามาขายยังภาคเหนือมีราคาสูง เนื่องจากการขนส่งทางเรือเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งสินค้าชนิดเดียวกันที่ขายในกรุงเทพฯ จะมีราคาสูงขึ้นอีกหลายเท่าเมื่อนำมาขายในภาคเหนือ เช่น น้ำมันก๊าดราคาสูงกว่า 5 เท่า และเกลือราคาสูงกว่าถึง 20 เท่า

เส้นทางแม่น้ำน่าน เป็นเส้นทางการค้าทางเรือสายสำคัญของภาคเหนือด้านตะวันออกกับภาคกลาง ก่อนการพัฒนาการคมนาคมทางบก บ้านท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่าน สินค้าจากกรุงเทพฯ จะถูกส่งมาขายที่ตลาดท่าอิฐ โดยพ่อค้าวัวต่างจากเมืองแพร่ น่าน พะเยา และเชียงราย มาซื้อของจำพวกเกลือ น้ำมันก๊าด เสื้อผ้า ปลาแห้ง กลับไปขายในท้องถิ่นตน แล้วนำข้าวเปลือก เขาสัตว์ ขี้ผึ้ง ยาสูบ ฯลฯ มาขายต่อให้พ่อค้าเรือ นอกจากนั้นยังมีพ่อค้าจีนฮ่อ เงี้ยว และชาติอื่นๆ มาซื้อขายสินค้าที่บ้านท่าอิฐด้วย บริเวณนี้จึงเป็นตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าแหล่งใหญ่ที่สุดในภาคเหนือฝั่งตะวันออก ในขณะที่เชียงใหม่มีความสำคัญด้านการค้าในฝั่งตะวันตก

3. เส้นทางวัวต่างสายสั้นๆ เชื่อมระหว่างเมืองต่อเมืองในภาคเหนือ เป็นเส้นทางสายย่อยที่เชื่อมระหว่างเมือง หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเส้นทางสายสำคัญ ดังนี้

❖ เส้นทางระหว่างเชียงใหม่ - แม่มาลัย - ป่าแป๋ - เมืองปาย ระยะเวลาในการเดินทาง 20 วัน เส้นทางนี้พ่อค้าวัวต่างนำข้าวสารจากเมืองปายมาขายที่ป่าแป๋ แล้วซื้อเมี่ยงจากป่าแป๋มาขายที่เชียงใหม่ จากนั้นก็ซื้อปลาแห้ง เกลือ น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เทียนไข สบู่ เสื้อผ้ามาขายที่ป่าแป๋และเมืองปาย

❖ เส้นทางระหว่างเชียงใหม่ - ลำปาง เส้นทางนี้พ่อค้าวัวต่างเริ่มต้นจากเชียงใหม่ - ลำพูน - แม่ทา - ดอยขุนตาล - ห้างฉัตร - ลำปาง โดยพ่อค้าจะซื้อเมี่ยงจากดอยสะเก็ด หรือป่าแป๋ แล้วนำไปขายที่ลำปาง แล้วซื้อเกลือ ปลาแห้ง น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เสื้อผ้า นำมาขายที่เชียงใหม่ การเดินทางจากเชียงใหม่ - ลำปาง ใช้เวลาประมาณ 4 วัน แต่ถ้านับระยะเวลาที่ต้องพักเพื่อซื้อสินค้าในหมู่บ้านแล้ว เสียเวลาประมาณ 1 เดือน

❖ เส้นทางระหว่างเชียงใหม่ - พะเยา - เมืองปง ใช้เวลาเดินทางไปและกลับประมาณ 1 เดือน แต่ถ้านับระยะเวลาทั้งหมดที่ต้องพักเพื่อซื้อขายสินค้ารวมทั้งหมดประมาณ 2 – 2.5 เดือน สินค้าที่พ่อค้าวัวต่างนำมาจากเชียงใหม่ คือเมี่ยง เมื่อขายเมี่ยงหมดแล้วก็ซื้อปลาแห้งจากพะเยา ยาเส้นจากเมืองปง มาขายยังเชียงใหม่ ในระยะเวลา 1 ปี พ่อค้าวัวต่างเดินทางค้าขายระหว่างเชียงใหม่ - เมืองปง ได้ประมาณ 1 ครั้งเท่านั้น เพราะต้องทำนาและมีปัญหาในการเดินทางในฤดูฝน มีพ่อค้าส่วนน้อยบางคนที่ค้าขายในเชียงใหม่ - เมืองปงเสร็จแล้วจะไปค้าขายยังเมืองอื่นๆ ต่อ

❖ เส้นทางท่าอิฐ - พะเยา - เชียงราย พ่อค้าวัวต่างในเขตอำเภอต่างๆ ของจังหวัดพะเยาและเชียงราย ได้มาซื้อสินค้าที่บ้านท่าอิฐ อุตรดิตถ์ พ่อค้าเหล่านี้อาจมาจากอำเภอพาน ปง ปัว เทิง เชียงคำ เชียงม่วน เชียงของ ฯลฯ สินค้าที่พ่อค้าวัวต่างนำมา ส่วนมากเป็นผลผลิตในท้องถิ่น เช่น พ่อค้าในอำเภอพาน ซื้อพริก ฝ้าย หวาย

ผ้าทอ ข้าวสาร ข้าวเปลือก ผลมะแค่น นำไปขายยังหมู่บ้านต่างๆ ที่ผ่านไปยังท่าอิฐ แล้วซื้อเสื้อผ้า ปลาร้า ปลาแห้ง เกลือ ไม้ขีดไฟ น้ำมันก๊าดไปขายยังเมืองพาน พ่อค้าจากเชียงของอาจซื้อไหม เงินแท่ง เงินเหรียญจากลาวนำไปขายยังเมืองแพร่ อุตรดิตถ์และเชียงราย

❖ เส้นทางท่าอิฐ - แพร่ - น่าน เส้นทางสายนี้พ่อค้าเมืองแพร่และน่านได้เดินทางมาซื้อสินค้าประเภทปลาแห้ง เกลือ เสื้อผ้า ด้าย ไม้ขีดไฟ ฯลฯ ที่ส่งจากกรุงเทพฯ มาจำหน่ายยังภาคเหนือ โดยใช้เส้นทางแม่น้ำน่าน สำหรับสิ่งของที่นำมาขายส่วนมากเป็นผลผลิตจากท้องถิ่น

ก่อนการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งทางบก เกลือสินเธาว์ที่ตำบลบ่อเกลือเหนือ บ่อเกลือใต้ อำเภอปัว จังหวัดน่าน เคยส่งจำหน่ายไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ โดยมีพ่อค้าวัวต่างมารับซื้อ เช่นเมืองพาน พะเยา ลำปาง เชียงคำ เชียงของ ปง ฯลฯ ยกตัวอย่างการเดินทางซื้อขายของพ่อค้าวัวต่างที่มาจากอำเภอเมืองน่าน ซื้อเสื้อผ้า ไม้ขีดไฟ น้ำมันก๊าด ปลาแห้ง ปลาทู ข้าวสารนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับเกลือสินเธาว์ที่บ่อเกลือ ระยะเวลาในการเดินทาง 7 วัน จากอำเภอเมืองน่าน - ตำบลเวียงจัง - ตำบลดู่พง - ตำบลอวน - อำเภอปัว ในการเดินทางค้าขายระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอปัว ระยะเวลาไป - กลับ 15 วัน ทั้งนี้เกลือสินเธาว์ที่บ่อเกลือยังส่งออกไปยังประเทศลาวและกองคาราวานของเงี้ยว จีนฮ่อ ก็นิยมรับซื้อไปจำหน่ายยังที่อื่นๆ ด้วย นอกจากประชาชนในภาคเหนือจะบริโภคเกลือเกลือสินเธาว์จากจังหวัดน่านแล้ว ยังนำเข้าเกลือมาจากแหล่งต่างๆ ด้วย คือ เกลือทะเลจากมะละแหม่งที่ขนส่งตามเส้นทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ขึ้นมายังภาคเหนือ และเกลือทะเลจากกรุงเทพฯ

สำหรับเส้นทางวัวต่างซึ่งเชื่อมระหว่างเมืองต่อเมืองและระหว่างเมืองกับหมู่บ้านในภาคเหนือ ยังคงมีอีกมากมายหลายเส้นทาง แต่ที่ยกตัวอย่างก็เฉพาะเส้นทางสายหลักที่สำคัญ โดยยึดหลักว่าด้านตะวันตกมีเชียงใหม่เป็นจุดศูนย์กลาง สำหรับด้านตะวันออกมีท่าอิฐเป็นศูนย์กลาง ศูนย์กลางการค้าดังกล่าวนอกจากจะมีพ่อค้าวัวต่างในภาคเหนือมาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าแล้ว ยังมีพ่อค้าเงี้ยว จากรัฐฉาน พ่อค้าพม่า แขก กุลา จีนฮ่อ เข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าด้วย พ่อค้าวัวต่างคนไทยส่วนมากเป็นพ่อค้าภายในประเทศ จะเดินทางไปค้าขายยังพม่าหรือลาวบ้าง เฉพาะในเขตใกล้เคียง เช่น เข้าไปพม่า บริเวณเมืองเชียงตุง เข้าไปค้าขายเมืองลาว แถบหลวงพระบาง เมืองเงิน ฯลฯ แต่ก็ไม่มากและไม่บ่อยนัก ส่วนพ่อค้าต่างชาติ เช่น พ่อค้าเงี้ยว พ่อค้าจีนฮ่อ มักเป็นพ่อค้าระหว่างประเทศที่คุมกองคาราวานค้าขาย ระหว่างพม่า ไทย จีนตอนใต้ และประเทศลาว ถ้าเปรียบเทียบระหว่างพ่อค้าเงี้ยวกับจีนฮ่อแล้ว จีนฮ่อเป็นพ่อค้าระหว่างประเทศที่คุมกองคาราวานเดินทางค้าขายในระยะทางที่ไกลกว่าเงี้ยว แต่เงี้ยวก็ยังเป็นพ่อค้าวัวต่างที่เดินทางค้าขายระยะไกลกว่าพ่อค้าวัวต่างคนไทย

สลากย้อมคนยอง

เรื่องและภาพประกอบ : สนั่น ธรรมธิ

งานทำบุญสลากภัต โดยทั่วไปเรียกงาน ***"กิ๋นก๋วยสลาก"*** ซึ่งบางท้องที่อาจเรียกชื่อต่างกันไป เช่น ***กิ๋นสลาก กิ๋นข้าวสลาก ตานสลาก และตานก๋วยสลาก*** เป็นต้น ทั้งนี้คำเรียกขานดังกล่าวก็ไม่ได้หนีห่างจากความหมายในเรื่องของการกิน และการให้ทาน

ตั้งแต่วันเพ็ญเดือนสิบสองเหนือ (สิบสองเป็ง) เป็นต้นมา นอกจากจะมีการทำบุญในวันธรรมสวนะแล้ว แต่ละวัดในถิ่นล้านนายังหาโอกาสจัดกิจกรรมสำคัญ ซึ่งเป็นประเพณีหนึ่งที่ถือได้ว่ายิ่งใหญ่ไม่น้อยนั่นคือ ประเพณี **"กิ๋นก๋วยสลาก"**

คำว่า ***"กิ๋น"*** หมายถึงการได้บริโภค ***"ก๋วย"*** หมายถึงภาชนะประเภทเครื่องสานสำหรับบรรจุสิ่งของ และ ***"สลาก"*** หมายถึง สิ่งที่ทำเป็นเครื่องหมายกำหนดเพื่อการเสี่ยงทาย

กิ๋นก๋วยสลาก มีความหมายโดยรวมว่า **การได้บริโภคสิ่งของอันประณีตของคนผู้ให้ทาน ผู้รับของทานและผู้ได้รับการอุทิศ ที่ส่วนใหญ่บรรจุในก๋วยโดยผ่านการจับสลาก** ซึ่งทั้งหมดผู้รับของทานจะมีความหมายตรงกับชื่อของประเพณีมากที่สุด

สำหรับการได้บริโภคของผู้ให้ทานนั้น กล่าวคือก่อนจะมีงานหนึ่งวันจะมีการจัดเตรียมอาหาร วัตถุสิ่งของสำหรับเป็นเครื่องไทยทานเรียกวันดังกล่าวว่า **"วันดา"** (ดา = จัดเตรียม) ญาติสนิทต่างหมู่บ้านจะมาช่วยงานกันเอิกเกริก จึงมีการเลี้ยงดูกันพอสมควร ดังนั้นอาหารที่จัดเตรียมนอกจากจะเป็นอาหารสำหรับทำบุญแล้ว จึงเพิ่มปริมาณเผื่อเหลือในการเลี้ยงดูกันด้วย

ในวันรุ่งขึ้นจะเป็นการทำบุญ ไทยทานทั้งหมดจะถูกนำไปรวมกันที่วัดเพื่อถวายเป็นทาน และการถวายจะไม่เจาะจงแด่พระสงฆ์หรือสามเณรรูปใด กล่าวคือต้องผ่านการเสี่ยงทายโดยถวายสลาก เมื่อสลากของผู้ให้ทานตกที่พระสงฆ์หรือสามเณรรูปใดก็ต้องถวายแก่รูปนั้น ตรงนี้ถือว่าเป็นการได้บริโภคในส่วนของผู้รับของทานคือพระสงฆ์สามเณรนั่นเอง และเมื่อถวายเสร็จจะมีการอุทิศส่วนกุศล ซึ่งอาจอุทิศเพื่อตนเองในชาติหน้าหรืออุทิศถึงสิ่งที่ต้องการอุทิศ อาทิ บรรพบุรุษ ญาติมิตร เทวดารวมทั้งสัตว์ที่มีคุณ เช่น วัว ควาย เป็นต้น ส่วนนี้จึงเป็นการได้บริโภคของผู้ได้รับการอุทิศ

งานกิ๋นก๋วยสลากเป็นงานใหญ่ หัวใจของงานมุ่งเน้นไปที่ **"ทานบารมี"** สิ่งของที่เป็นไทยทานจึงพิถีพิถันเป็นรูปธรรมในความเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคสวยงามในภาพของที่ควรให้ทาน และบางถิ่นอาจมีการจัดขบวนแห่ให้ดูยิ่งใหญ่ เพื่อเสริมส่งศรัทธาธรรมให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น

ช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสองเหนือเป็นต้นมา วัดวาอารามต่างไๆ ในล้านนาจะมีงานกินก๋วยสลากโดยทั่วไป โดยวัดที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงกันจะพยายามหลีกเลี่ยงมิให้งานตรงกัน ช่วงเดือนสิบสองข้างแรมจนถึงตลอดเดือนเกี๋ยงเหนือจึงงดงามด้วยสีสันของกิจกรรมที่ทรงคุณค่าทั่วล้านนาประเทศ

ความเป็นมา

เรื่องราวของสลากภัตปรากฏในธัมมปทัฏฐคาถาปฐโม ภาโค เรื่อง "นางยักขินี" ความว่า ในสมัยพุทธกาล ขณะที่พระพุทธองค์ทรงประทับ ณ วัดเชตวันมหาวิหารนั้น วันหนึ่งมีแม่ลูกอ่อนนางหนึ่งอุ้มลูกชายวิ่งหนีเข้าไปในวิหารขณะที่พระพุทธเจ้ากำลังแสดงธรรมอยู่ นางเอาลูกน้อยวางลงแล้วอ้อนวอนขอพุทธองค์ให้ทรงช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นผู้ที่วิ่งตามมาเพื่อทำร้ายนั้น คือนางยักขินีผู้มีเวรต่อแม่ลูกอ่อนมาหลายชาติแล้ว จึงทรงตรัสคำสอนว่า "เวรย่อมไม่ระงับด้วยเวร เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร ธรรมนี้เป็นของโบราณ"

นางยักขินีได้สดับแล้วรู้สึกสำนึกผิด จึงเลิกจองเวรและรับศีลห้า แต่การรับศีลของนางทำให้นางหมดหนทางทำมาหากินตามวิถีของยักษ์ นางแม่ลูกอ่อนจึงรับอาสาพานางยักขินีไปอยู่ด้วย เมื่อไปอยู่ด้วยกันนางยักษ์ได้ตอบแทนอุปการคุณด้วยการพยากรณ์เรื่องฟ้าฝน เช่น ปีไหนฝนมากให้ทำนาดอน ปีไหนฝนน้อยให้ทำนาในที่ลุ่ม เป็นต้น นางแม่ลูกอ่อนก็ปฏิบัติตาม ฐานะจึงรำรวยขึ้น คนทั้งหลายเมื่อเห็นเป็นเช่นนั้น จึงไปถามนางยักษ์บ้าง นางยักษ์ก็บอกแต่โดยดี ชาวบ้านแถบนั้นก็รำรวยไปตาม ๆ กัน ด้วยความสำนึกในบุญคุณของนางยักษ์ จึงทำเป็นสลากภัตถวายแด่พระสงฆ์ ดังนั้นการถวายสลากภัตของนางยักขินี จึงเป็นครั้งของการทำบุญสลากภัต

งาน "กิ๋นก๋วยสลาก" เป็นงานใหญ่ จึงมีการจัดเตรียมงานล่วงหน้าทั้งในส่วนของวัด และในส่วน

สนั่น ธรรมธิ หัวหน้าโครงการบริการข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมและพิธีกรรม ฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ของบ้าน สำหรับบริเวณวัดจะมีการแผ้วถาง ล้างถ้วยชามและนิมนต์พระภิกษุ สามเณรจากวัดใกล้เคียงไว้ล่วงหน้า ส่วนบ้านก็จะจัดเตรียมสถานที่และสิ่งของเครื่องไทยทาน มีการจักสานแต่งพุ่มไทยทานเป็นต้น งานเหล่านี้ส่วนใหญ่จะจัดเตรียมล่วงหน้ามาก่อน และจะเข้มข้นถึงที่สุดในวันดา ซึ่งในวันดังกล่าวจะคึกคักสนุกสนานเพราะมีญาติต่างถิ่นมาร่วมงานกันมากมาย

วันดา

ก่อนที่จะถึงวันงานหนึ่งวัน จะมีการจัดเตรียมสิ่งของอาหารหวานคาวบรรจุเป็นชุดหรือสำรับ โดยมีญาติสนิทต่างถิ่นมาช่วย ซึ่งบางรายถึงกับมานอนค้างเพื่อช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ

ฮอมปอย

นอกเหนือจากการช่วยเหลือของญาติสนิทของแรงกายแล้ว ยังมีมิตรสหายมากหน้าหลายตามาร่วมทำบุญด้านกำลังทรัพย์ ผู้คนจึงขวักไขว่ ขึ้นบ้านนั้นลงบ้านนี้ เพื่อนำเงินไปร่วมทำบุญ และเรียกการร่วมทำบุญลักษณะนี้ว่า “ฮอมปอย”

ไทยทาน

ในส่วนของไทยทานส่วนมากจะเป็นอาหารที่บรรจุในตะกร้าเพื่อให้พระสงฆ์จับสลากไปบริโภค ซึ่งแต่เดิมอาจเป็นภาชนะที่สานจากไม้ไผ่อย่างเดียว ภายหลังมีการใช้ตะกร้าพลาสติก ชาม กะละมัง ถังน้ำ บรรจุอาหาร และมีการเพิ่มเครื่องอุปโภคเข้าเป็นบริวารทาน โดยจัดพุ่มไทยทานไสวสวยงามพร้อมกับใส่เงินหรือยอดปัจจัยมากน้อยตามกำลังและจิตศรัทธา แต่กระนั้น ของเดิมก็ใช่ว่าจะสูญหายไป เพราะยังมีกระชุตะกร้าให้เห็นเป็นเอกลักษณ์อยู่ทั่วไป

วัตถุไทยทานดังกล่าวตามที่ปรากฏในปัจจุบัน อาจจำแนกได้ตามขนาด อันเกิดจากความมุ่งหมายบนพื้นฐานของความเชื่อได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ สลากโชค สลากสำรับ และสลากข้าวซอง

สลากโชค เป็นสลากขนาดใหญ่จนถึงขนาดใหญ่ที่สุด กล่าวคือ ขนาดใหญ่จะมีเครื่องอุปโภคพร้อมสรรพ จัดเป็นพุ่มสวยงามเรียกว่า ต้นครัวทาน

(อ่าน–คัวตาน) หรือ ต้นภัณฑะ (อ่าน–พันดะ=สิ่งของ) โดยสมมุติเป็น “รุกขกัปปะ” คือ ต้นกัลปพฤกษ์ อันหมายถึงต้นไม้ที่ให้ผลสำเร็จตามความปรารถนา เจ้าภาพบางรายอาจจัดเป็นบ้านจำลองหรือรูปสัตว์ เช่น หงส์ ช้าง วัว และควาย เป็นต้น ส่วนขนาดใหญ่ที่สุดจะเพิ่มเครื่องอุปโภค เสื้อผ้า เครื่องประดับอันอลังการขึ้นไป อีกเรียกว่า “สลากย้อม” ซึ่งสลากชนิดนี้ มักเป็นของเจ้าภาพที่เป็นหญิงสาวเต็มตัวและยังไม่ได้แต่งงาน นิยมเฉพาะหญิงสาวชาวไทยองแถบจังหวัดลำพูนเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญยอดเงินปัจจัยจะเป็นเงินจำนวนมาก พระสงฆ์รูปใดจับสลากได้ถือว่าโชคดี จึงเรียก “สลากโชค”

สลากสำรับ เป็นสลากขนาดย่อม ภาชนะที่บรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคมักเป็นตะกร้าสานด้วยไม้ไผ่ที่เรียกว่า “ก๋วยตี๋นจ๊าง” หรืออาจเป็นชาม กะละมัง ถังน้ำ บางรายอาจจะมีพุ่มเล็ก ๆ ประดับพร้อมเงินปัจจัยตามสมควร

สลากข้าวซอง หรือ สลากเข้าซอง เป็นสลากขนาดเล็ก ไทยทานส่วนใหญ่เป็นอาหาร ขนม ผลไม้ หมากพลู บุหรี่ สิ่งเหล่านี้บรรจุอยู่ในกระชุที่เรียกว่า “ก๋วยซอง” “ก๋วยข้าวซอง” หรือ “ก๋วยขี้ปุ๋ม” และมีเงินปัจจัยตามแต่จิตศรัทธา

สำหรับความมุ่งหมายแห่งการอุทิศนั้น สลากโชคมักอุทิศให้ตนเองเพื่อหวังเสวยผลภายหน้า

สลากสำรับจะอุทิศแก่ญาติมิตรผู้ล่วงลับ และสลากข้าวซองมักอุทิศให้เทวดาและสัตว์เลี้ยงที่เคยใช้งาน เช่น วัว ควาย ทั้งนี้อาจไม่เป็นไปตามนี้ทั้งหมด เพราะสลากโชคอาจอุทิศให้ญาติ หรือสลากสำรับอุทิศให้ตนเองก็มีปรากฏโดยทั่วไป

ในส่วนของการให้ทาน นอกจากจะเป็นการถวายไทยทานแด่พระสงฆ์ตามพิธีแล้ว ยังมีการให้ทานแก่ยาจกผู้ยากไร้ กล่าวคือ ในงานแต่ละวัดมักมียาจกนั่งเรียงรายรอรับของทานอยู่อันเป็นที่รู้กัน ดังนั้นเมื่อถึงเวลา ชาวบ้านจะให้ทานสิ่งของที่เตรียมไว้ต่างหาก อาจเป็นข้าวสาร เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนยารักษาโรคและเงิน เป็นต้น

กล่าวถึงเฉพาะ “สลากโชค”ของชาวไทยอง โดยเฉพาะชาวยองในแถบจังหวัดลำพูนเรียกชื่อเต็มว่า “ตานสลากย้อม” คำว่า “ตาน” หมายถึง ทาน คือการให้ทานหรือทำบุญ, ส่วนคำว่า “ย้อม” มีผู้สันนิษฐานว่ามาจากการย้อมสีตรงดอกฝอยปลายไม้เรียว ที่ใช้สำหรับแขวนเครื่องไทยทาน

ค่านิยมของชาวยองอันเป็นที่มาของสลากย้อมคือ หญิงสาวที่โตขึ้นเป็นสาวเต็มตัวอายุราว 20 ปี จะต้องหาโอกาสทำบุญด้วยสลากย้อมก่อนมีครอบครัว ชีวิตจะได้เจริญรุ่งเรืองและร่มเย็นเป็นสุข นอกจากนี้ยังเชื่อว่า อานิสงส์ของการได้ถวายสลากย้อมนั้นยิ่งใหญ่เทียมเทียบกับการได้บวชเรียนของบุรุษเลยทีเดียว

สลากย้อม เป็นพุ่มไทยทานขนาดใหญ่มาก โครงสร้างหลักมีอยู่สองส่วน ส่วนหนึ่งสร้างเป็นฐานที่แข็งแรง อีกส่วนหนึ่งเป็นเสาสูงราว 4-5 เมตร มักใช้ลำไม้ไผ่สีสุกทั้งลำ ทำเป็นส่วนนี้

เมื่อตั้งโครงสร้างหลักแล้ว เสาหรือลำต้นจะพอกพ้นด้วยหญ้าคาหรือฟางข้าวทั้งลำ เพื่อไว้เป็นที่ปักของไม้เรียว ซึ่งเป็นไม้ไผ่เหลาส่วนโคนให้แหลม ส่วนปลายนั้นจะขูดเหลาเป็นเส้นฝอยคล้ายดอกไม้ แล้วย้อมสีให้สดสวย สำหรับเป็นที่แขวนเครื่องไทยทาน ในส่วนของไทยทาน ด้านบนสุดมักปักร่ม รอบๆ ของร่มจะห้อยย้อยด้วยเครื่องประดับและของมีค่า อาทิ สร้อย แหวน เข็มขัด อันสำเร็จแล้วด้วยทอง นากและเงิน ตลอดจนอัญมณี ส่วนลำต้นหรือเสา จะปักห้อยด้วยเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น กระจกเงา หวี เครื่องสำอางค์ อาภรณ์เสื้อผ้า อุปกรณ์เครื่องใช้ อาหารแห้ง ของขบเคี้ยว รวมไปถึงยารักษาโรคต่างๆ ล่างสุดมักเป็นของขนาดใหญ่ อาทิ เตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้ ถ้วย ชาม หม้อ และ ผลไม้ตามฤดู เช่น ส้มโอ กล้วย อ้อย ฟัก แฟง แตงกวา และอาจมีเครื่องอำนวยความสะดวก

ประเภทวิทยุ โทรทัศน์ ยานพาหนะ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีเครื่องประกอบอื่นๆ เช่น ยอ สวิง ไซ ตะข้อง สุ่มไก่ เป็นอาทิ

สิ่งของนานาดังกล่าว หากตีความเป็นเชิงสัญลักษณ์แล้ว ร่ม จะหมายถึงความร่มเย็นเป็นสุข เครื่องประดับคือความมั่งคั่ง ของบริวารต่างๆ หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และภาพโดยรวม คือความมั่งคงเมื่อมั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์ และมั่นคงแล้ว ก็สามารถเผื่อแผ่ไปถึงผู้อื่นได้

การทำบุญอุทิศจึงสามารถสนองตอบความมุ่งหวัง เพื่อให้เกิดความสุข ไร้ทุกข์ พร้อมที่จะอุทิศกุศลไปถึง ญาติมิตร สรรพสัตว์ ตลอดจนเจ้ากรรมนายเวรตามความเชื่อด้วย

ส่วนประกอบที่นิยมอีกประการหนึ่งคือ บทกวีพรรณนาพุ่มไทยทาน ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภท "คร่าว" แต่ชาวไทยองเรียกว่า "กะโลง" หรือ "กั่นโลง" โดยเนื้อหามักกล่าวถึงประวัติของเจ้าภาพ และรายละเอียดของต้นหรือพุ่มไทยทาน ตลอดถึงความปรารถนาที่ตั้งไว้ ดังตัวอย่างบทหนึ่งว่า

จักยอ	*ยื่นยก*	*นมัส-*	*สการ*
ถวาย	*เป็นทาน*	*พระสัง*	*ฆะเจ้า*
ทังภิก-	*ขุเถร*	*องค์เณร*	*หนุ่มเถ้า*
ขอรับ	*เคนอา*	*สิ่งน้อม*	
วัตถุ	*นานา*	*เตรียมดา*	*พรำพร้อม*
มีแผว	*ดอกส้อม*	*มาลา*	
ข้าวตอก	*ดอกไม้*	*เทียนธูป*	*บุปผา*
น้ำข้าว	*ภุญชา*	*อาหาร*	*พร้อมเสี้ยง*
คิลาน์	*ยาดี*	*มูลี*	*หมากเสี้ยง*
วัตถา	*รายเรียง*	*ห่มเนื้อ*	
สร้อยแหวน	*สังวาลย์*	*ปิ่นลาน*	*คู่เชื้อ*
ผ้าผืน	*แผ่นเสื้อ*	*ครัวใบ*	
เงินพัน	*หมื่นร้อย*	*ห้อยเป็น*	*ปัจจัย*
ขออุ-	*ทิศไป*	*เสวย*	*พายหน้า*
กุศล	*มีหลาย*	*วงศ์ไย*	*แห่งข้า*
ผายแผ่	*บุญญา*	*รอดลุ*	
เจ้ากรรม	*นายเวร*	*ทวยเหน่น*	*มาชุ*
จุ่งมุ	*มุ่งด้วย*	*อภัย*	
ขอชี	*วิตน้อง*	*ผ่องแผ้ว*	*หมดใส*
อาจอ้า	*อำไพ*	*สืบไป*	*เนอเจ้า ฯ*

จากมุ่งหมายแต่เดิม จะเห็นได้ว่าโบราณจะมุ่งปลูกฝังให้เด็กสาว รู้จักมัธยัสถ์อดออม เก็บหอมรอมริบ เพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านในครอบครัวที่สมบูรณ์ เพราะทรัพย์สินที่มีค่าส่วนใหญ่ จะมีการขอ "บูชาคืน" คือขอบูชาเครื่องไทยทานส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่ของใช้ของพระสงฆ์ จากพระสงฆ์ที่จับสลากได้ เพื่อนำไปเป็นต้นทุนสำหรับตั้งต้นชีวิตต่อไป

ปัจจุบัน ความหมายเดิมของประเพณี "ตานสลากย้อม" ดูอ่อนล้าลงมาก เพราะบุตรีของเจ้าของวัฒนธรรม เป็นเด็กสาวรุ่นใหม่ มีชีวิตอยู่ในบริบททางสังคมยุคใหม่ ใส่ใจในการศึกษามากกว่าจึงไม่สามารถเก็บหอมรอมริบเพื่อการนี้ได้ การดำรงไว้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน โดยรณรงค์ขอความร่วมมือจากชุมชน วัด หน่วยงาน องค์กรต่างๆ รวมไปถึงนักการเมืองระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ให้จัด "ต้นสลากย้อม" เข้าร่วม มีการกระตุ้นด้วยการประกวดประขัน แปรวัตถุประสงค์เสียใหม่ในเชิงให้เกิดการเรียนรู้ การสานต่อภูมิปัญญา มุ่งสร้างเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ และหวงแหนในฐานะเป็นศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ทั้งให้ถือเป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของชุมชนให้เข้มแข็งไปในตัวด้วย แม้จะดูเหมือนว่าจะเอื้อต่อการขายการท่องเที่ยวมากกว่า แต่ก็ ถือได้ว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในยุคปัจจุบัน

เชียงตุง
เมืองแห่งศรัทธาและวิถีแห่งวัฒนธรรม

เรื่องและภาพประกอบ : ฐาปนีย์ เครือระยา*

เมืองเชียงตุง ตั้งอยู่ในเขตรัฐฉาน สหภาพพม่า มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสลับกับม่อนดอยสูงต่ำ ล้อมรอบด้วยเทือกเขาที่อยู่ระหว่างแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำโขงฝั่งตะวันออก ภายในตัวเมืองมีแม่น้ำขึน และน้ำลาบไหลผ่าน พื้นที่ในเขตตัวเมืองเชียงตุงมีแนวกำแพงเมืองและคูเมืองที่สร้างตามลักษณะภูมิประเทศที่สูงต่ำสลับกันไป แต่ในปัจจุบันจะเหลือให้เห็นเพียงประตูป่าแดงที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งเดียว ส่วนคูเมืองก็จะพบเพียงร่องน้ำเดิมที่ไม่มีการทดน้ำเข้ามาแล้ว ซึ่งเมืองเชียงตุงนี้จะมีคำกล่าวไว้ว่า 3 จอม[1] 7 เชียง 9 หนอง 12 ประตู[2]

* *ฐาปนีย์ เครือระยา พนักงานปฏิบัติงาน (วิชาการ) ฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม*

1 อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และนฤมล เรืองรังษี บรรณาธิการ, เรื่องเมืองเชียงตุง. (กรุงเทพฯ : สุริวงศ์บุคเซ็นเตอร์, 2537). หน้า 83.

2 อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และนฤมล เรืองรังษี บรรณาธิการ, เรื่องเมืองเชียงตุง. หน้า 27-28.

พลเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงตุงมีความหลากหลายมาก นอกจากชาวไทเขินแล้วยังมีกลุ่มไทใหญ่ พม่า ลัวะ(ไตหลอยหรือไทดอย) ชนเผ่าต่างๆ และไทเหนอ (ไทเหนือหรือไทแข่ เป็นกลุ่มไทที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนมณฑลยูนานเช่นเดียวกับชาวไทลื้อ) คนแต่ละกลุ่มต่างก็อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีพื้นที่ของตนเองตามเอิ่ง(ตำบล) ตามหมู่บ้านต่างๆ

ประชากรส่วนใหญ่ในเชียงตุงเป็นชาวไทเขินที่ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่เดิม แม้ว่าเมืองเชียงตุงจะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐฉาน แต่ชาวไทเขินก็เป็นกลุ่มไทที่มีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากกลุ่มไทใหญ่โดยสิ้นเชิง เพราะระยะทางที่ห่างไกลจากเมืองตองจี เมืองหลวงของรัฐฉาน ทำให้เกิดการเคลื่อนผ่านทางวัฒนธรรมได้ยาก อีกทั้งรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวไทเขินที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมไทยวนเชียงใหม่และไทลื้อสิบสองปันนามากกว่า ดังจะเห็นได้จากการระบุเรื่องราวในตำนานเมืองเชียงตุงหลายๆ สำนวน มีการโยงความสัมพันธ์ระหว่างเชียงใหม่และเชียงรุ่งในฐานะบ้านพี่เมืองน้อง อีกทั้งในด้านพุทธศาสนา เมืองเชียงตุงเองก็ได้รับการเผยแพร่จากเชียงใหม่ จนเป็นอีกสาขาหนึ่งของศาสนาพุทธทั้งลัทธิรามัญวงศ์ และลังกาวงศ์

ลักษณะครอบครัวไทเขินเชียงตุง เป็นแบบครอบครัวใหญ่ที่มีลำดับของพ่อหม่อนแม่หม่อน หรือทวดเป็นผู้อาวุโสที่สุด รองลงมาจะเป็นตุ้ยหรืออุ๊ยในภาษาล้านนา หมายถึง ปู่ย่า ตายาย จากนั้นจึงเป็นลุงป้า พ่อแม่ อาวหรืออา ลูก หลาน การอยู่อาศัยลูกผู้หญิงจะได้อยู่ในห้อง ส่วนลูกผู้ชายจะต้องนอนนอกห้องบริเวณโถงใหญ่กลางเรือน หากลูกหลานแต่งงานแล้ว ลูกผู้ชายจะต้องไปอยู่บ้านผู้หญิงเพื่อเป็นแรงงานในการทำนาให้กับครอบครัวฝ่ายหญิง เมื่อเก็บเงินได้จำนวนหนึ่งหรือช่วยงานในครอบครัวฝ่ายหญิงได้ 2 – 3 ปี จึงสามารถแยกออกไปสร้างเรือนใหม่ได้ ลักษณะครอบครัวเช่นนี้มีความคล้ายคลึงกับชาวล้านนามาก ซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานของสังคมเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยการใช้แรงงานคนในการทำนา การทำนาของชาวไทใหญ่และลัวะก็เช่นเดียวกับชาวไทเขิน ที่ทำนาในที่ดินของตนเอง โดยอาศัยแรงงานจากญาติพี่น้องในการช่วยกันลงแขกปลูกข้าวและเกี่ยวข้าว แต่หากพื้นที่ทำนาของชาวลัวะจะเป็นที่นาขั้นบันไดบนภูเขาและปลูกข้าวไร่หรือข้าวดอยแทน นอกจากนั้นชาวลัวะยังนิยมปลูกชาเพื่อส่งขายในตลาดให้กับพ่อค้าในเมืองเชียงตุง โดยระบบตลาดภายในเมืองเชียงตุงจะนับวันของตลาดเป็น 5 วัน ที่จะระบุว่าวันและสถานที่ที่แน่นอนว่าวันไหนกาดแห่งใดเปิดขายของ โดยตลาดในภาษาไทเขินเรียกว่า “กาด หรือ ลี” ประกอบด้วย

3 ปราณี ศิริธร. เหนือแคว้นแดนสยาม. (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ช้างเผือก, 2528) หน้า 103.

1. วันกาดโหลง หรือกาดหลวง หรือชาวไทเขินจะเรียกว่าวันกาดตุ๋ง เป็นตลาดใหญ่อยู่ในเมืองเชียงตุง ถือเป็นศูนย์กลางการค้าขายของเมือง ที่มีเครื่องอุปโภคบริโภคทุกชนิด เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า ผ้า เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น ในวันที่กาดหลวงเปิดจะมีพ่อค้าแม่ค้า รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชนเผ่าต่างๆ มารวมตัวกัน ขายสินค้าที่มีความหลากหลายกันไป ทั้งนี้มีข้อยกเว้นในวันเปิดกาดหลวงคือ เฉพาะในวันเข้าพรรษาถ้าตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ หรือเป็น 14 ค่ำ, 7 ค่ำ, 8 ค่ำ ที่ตรงกับวันพระ กาดหลวงจะปิด[4] จึงต้องไปซื้อของในวันกาดจ่าย คือก่อนที่จะถึงวันศีล (วันพระ) เพราะในวันศีลทุกคนจะต้องไปทำบุญที่วัด ในปัจจุบันกาดหลวงเริ่มเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ดังนั้นพ่อค้าและแม่ค้าจึงเริ่มเปิดร้านค้าขายของกันทุกวัน แต่ก็ยังยกเว้นวันปิดกาดคือวันศีลเช่นเดิม และในวันกาดหลวงนี้ยังตรงกับวันกาดโงกาดควายที่อยู่นอกเมืองออกไป กาดนี้เป็นกาดพิเศษสำหรับค้าวัวและกระบือ เช่นเดียวกันกับกาดวัวทุ่งฟ้าบด อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

2. วันวายกาดหลวง เป็นวันที่มีของขายในกาดหลวงเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารสำเร็จรูป และพืชผักจำนวนหนึ่ง

3. วันกาดลี เป็นวันที่มีสินค้าขายกันตามปกติ ผู้คนจะเข้ามาซื้อของน้อยลงรองมาจากวันกาดหลวง

4. วันวายกาดลี หรือวันกาดม่าน จะขายสินค้าอุปโภคบริโภคประจำวันให้กับคนในเมืองเชียงตุงเพียงเล็กน้อย

5. วันกาดข่วง เดิมทีกาดข่วงจะขายของใช้ประจำวันและอาหารบริเวณข่วงสนามหลวง ซึ่งอยู่หน้าหอหลวงเจ้าฟ้า ต่อมารัฐบาลพม่าได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวทำสนามกีฬาอาคารพาณิชย์ขึ้น จึงย้ายกาดข่วงไปรวมกันกับตลาดสดเชียงตุงที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ของกาดหลวง

นอกจากกาดหลวงที่เป็นตลาดกลางแล้ว ยังมีตลาดของชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นกาดนัดหมุนเวียน 4 แห่ง อยู่นอกตัวเมืองเชียงตุงออกไปประมาณ 8 – 15 กิโลเมตร ดังนี้

1. กาดบุ้ง หรือกาดบุง อยู่ที่บ้านกาดบุ้ง เป็นกาดขนาดเล็ก อยู่นอกตัวเมืองออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเชียงตุง จะเปิดในวันเดียวกับวันวายกาดหลวง

2. กาดเต่า เป็นชุมชนของชาวไทเขิน อยู่ที่บ้านกาดเต่า เอิ่งกาดเต่า อยู่นอกตัวเมืองออกไปทางทิศเหนือของเมืองเชียงตุงซึ่งเป็นถนนหลักไปยังเมืองขาก เมืองยาง กาดนัดนี้จะเปิดถัดมาจากกาดบุ้ง

4 ฐาปนีย์ เครือระยา. พัฒนาการของรูปแบบเรือนไม้พื้นถิ่นและความเชื่อเกี่ยวกับเรือนไทเขิน เปรียบเทียบระหว่างเมืองเชียงตุง สหภาพพม่ากับอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2553) หน้า 52-53.

3. กาดท้าย อยู่ที่บ้านกาดท้าย เอิ่งกาดท้าย อยู่นอกตัวเมืองออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเชียงตุง เป็นกาดที่เปิดถัดจากกาดเต่า

4. กาดฟ้า อยู่ที่บ้านกาดฟ้า เอิ่งกาดฟ้า อยู่เยื้องออกไปนอกตัวเมืองทางทิศตะวันออกเฉียง เหนือของเมืองเชียงตุง เป็นถนนหลักไปยังเมืองม้า เมืองลา กาดนัดแห่งนี้จะเปิดถัดมาจากกาดท้าย ซึ่งกาดฟ้าเป็นกาดนัดหมุนเวียนนอกเมืองแห่งสุดท้ายก่อนที่วันรุ่งขึ้นจะเป็นวันกาดหลวง

แม้ว่าชาวเมืองเชียงตุงกลุ่มต่างๆ จะมีความแตกต่างกันในด้านภาษาและวัฒนธรรม แต่กลุ่มชาวไทเขิน ไทใหญ่ และลัวะ ก็ยังมีสิ่งที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน คือพุทธศาสนา โดยพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่มจะปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำทุกวันพระในวัดของหมู่บ้านตนเอง ในด้านของสังคมวัฒนธรรม มีความเชื่อว่าเมื่อลูกหลานชายของตนเองอายุประมาณ 10 ขวบแล้ว จะต้องบวชเณรทุกคน เพื่อรับการศึกษาพระธรรมวินัยและกล่อมเกลาจิตใจให้เป็นคนดี หากไม่ได้บวชจะกลายเป็น “คนดิบ” หมายถึงผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การบวชเณรจะบวชไปจนถึงอายุ 20 ปีแล้วบวชเป็นพระต่อเลยหรือสึกจากการบวชเณรแล้ว เมื่อโตขึ้นค่อยมาบวชพระก็ได้ หรือบางคนเมื่อสึกออกมาแล้ว จะไม่บวชเป็นพระอีกก็ได้ แต่โดยรวมแล้วเด็กชายทุกคนต้องได้รับการบวชเณรอย่างน้อย 1 พรรษา ในปัจจุบันเมื่อมีเด็กๆ ได้รับการศึกษาจากรัฐบาลมากขึ้น จึงนิยมให้ลูกหลานบวชเณรในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนแทน

ทั้งนี้ยังพบว่ารูปแบบของสังคมเชียงตุงยังมีให้ความสำคัญกับสถาบันศาสนาเป็นอันดับต้นๆ เพราะพระจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาปัญหาต่างๆ ให้กับชาวบ้านและเป็นแกนนำของชุมชนที่ทุกคนให้ความเคารพนับถือ โดยเฉพาะพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่งสมเด็จอาญาธรรมหรือสังฆราช จะเป็นผู้ที่ชาวเมืองเชียงตุงให้การเคารพนับถือมากที่สุด ทั้งนี้ในกลุ่มของชาวลัวะก็มีพระเถระผู้ใหญ่ที่ดูแลและปกครองกลุ่มคณะสงฆ์ชาวลั๊วะเช่นกัน ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าพระสังฆราชป่า ส่วนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เมืองชาวเชียงตุง เคารพและสักการบูชา คือพระธาตุเจดีย์ ที่ตั้งอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ทั่วเมือง โดยพระธาตุองค์สำคัญที่จะต้องไปสักการบูชาในทุกปีคือ พระธาตุจอมสร้าง พระธาตุจอมคำ พระธาตุแสงเมืองและพระธาตุจอมดอย ซึ่งพระธาตุเจดีย์ในเมืองเชียงตุงนี้ไม่จำเป็นต้องสร้างอยู่ในวัดก็ได้ โดยมักสร้างเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุอยู่บนม่อนดอยสูง เพื่อแบ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของคนทั่วไปอย่างชัดเจน ภายหลังพระธาตุดังกล่าวก็มีพระสงฆ์มาปฏิบัติธรรม บางแห่งก็ได้กลายเป็นวัดขึ้นมา

ในด้านของวรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่ผนวกเข้ากับความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของชาวเมืองเชียงตุง คือความเชื่อเกี่ยวกับมังคละหรือมงคลชีวิต 38 ประการ อันเป็นแนวทางในการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม โดยตามฝาผนังวัดจะมีภาพจิตรกรรมลายคำรูปมงคลชีวิตพร้อมกับตัวอักษรบรรยายประดับอยู่ เพื่อเป็นการสอนและเตือนใจให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตาม ทั้งนี้ภายในวิหารยังประดับตุงอื่นๆ ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมในพุทธศาสนา เช่น ตุงพระเจ้าชาติรอด 16 ชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เคยเกิดเป็นสัตว์ต่างๆ 16 ชนิด ที่ไม่ได้ถูกฆ่าตายและไม่ได้ตายโหงหรือตายด้วยอุบัติเหตุ แต่ละชนิดก็มีจำนวนครั้งต่างกัน ดังนี้

1. เกิดเป็นม้า จำนวน 1 ชาติ ที่เมืองกตะศิลา
2. เกิดเป็นนกยูง จำนวน 2 ชาติ ที่เมืองกลิงคราช
3. เกิดเป็นนกแก้ว จำนวน 3 ชาติ ที่เมืองราชคฤห์
4. เกิดเป็นกินรี จำนวน 4 ชาติ ที่เมืองปาวระ
5. เกิดเป็นนกการปิ๊ก จำนวน 5 ชาติ ที่เมืองเวสาลี
6. เกิดเป็นนกก๋อแก๋ (นกพิราบ) จำนวน 6 ชาติ ที่เมืองพาราณสี
7. เกิดเป็นนกเอี้ยง จำนวน 7 ชาติ ที่เมืองปทุมา
8. เกิดเป็นควาย (กระบือ) จำนวน 8 ชาติ ที่เมืองสาวัตถี
9. เกิดเป็นหงส์ จำนวน 9 ชาติ ที่เมืองจามปานคร
10. เกิดเป็นวอก (ลิง) จำนวน 10 ชาติ ที่เมืองมิถิลา
11. เกิดเป็นช้าง จำนวน 11 ชาติ ที่เมืองสังกัสสะ
12. เกิดเป็นไก่ จำนวน 12 ชาติ ที่เมืองโกสัมภี
13. เกิดเป็นหมู จำนวน 13 ชาติ ที่เมืองโกลิยะ
14. เกิดเป็นวัว จำนวน 14 ชาติ ที่เมืองเจตุตระ
15. เกิดเป็นจามรี จำนวน 15 ชาติ ที่เมืองปาฏลีบุตร
16. เกิดเป็นนกเขียน (นกกระเรียน) จำนวน 16 ชาติ ที่เมืองกบิลพัสดุ์

จากความเชื่อเกี่ยวกับ 16 ชาติรอดนี้ ทำให้พุทธศาสนิกชนนิยมทำตุงพระเจ้า 16 ชาติ ซึ่งเรียกว่า "ตุงจ๊าด" (ตุงชาติ) ที่ทำรูปสัตว์ทั้ง 16 ชนิดตามจำนวนลงบนกระดาษผืนยาว และตุงอดีตพุทธ ที่ทำเป็นภาพพระพุทธเจ้าหลายองค์ซ้ำกัน นอกจากนั้นยังมีตุงช้างร้อยม้าร้อย เป็นตุงที่ทำขึ้นตามความเชื่อเกี่ยวกับเทศน์มหาชาติ ซึ่งกล่าวถึงการถวายสัตว์และข้าราชบริพารให้กับพระเวสสันดร ซึ่งภายในวิหารของชาวไทเขิน ไทใหญ่ และลัวะต่างก็ทำตุงเหล่านี้แขวนไว้ถวายเป็นพุทธบูชา

ในช่วงเวลาหนึ่งปี ในเมืองเชียงตุงจะมีประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเกือบตลอดทุกเดือน แต่งานที่ทุกคนให้ความสำคัญและเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ ประเพณีออกหว่าหรือปอยเลิน 11 ของชาวไทใหญ่ ที่ตรงกับช่วงออกพรรษาของไทย ตามปกติแล้วประเพณีออกหว่าของชาวไทใหญ่จะเริ่มเร็วกว่าชาวไทเขิน 1 วัน หากเป็นปีอธิกมาศชาวไทเขินจะเข้าพรรษาก่อนและออกพรรษาก่อนชาวไทใหญ่ 1 เดือน แต่พระไทเขินจะเข้าพรรษาก่อนและออกพรรษาพร้อมกับชาวไทใหญ่ ดังนั้นในปีอธิกมาศพระไทเขินจะอยู่พรรษาทั้งหมด 4 เดือน โดยรวมแล้วประเพณีพิธีกรรมในวันออกหว่าของชาวไทเขิน ไทใหญ่ และลัวะจะเหมือนกัน คือไปทำบุญตักบาตรและฟังเทศนาธรรมที่วัด ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ช่วงเช้ามีการทำบุญตักบาตรที่วัด พร้อมถวายอาหาร ช่วงบ่ายเป็นพิธีสงฆ์กล่าวคำออกพรรษา ในตอนกลางคืนเป็นช่วงที่มีการสีสันแห่งการเฉลิมฉลองมากที่สุด ทุกครัวเรือนจะพร้อมใจกันจุดเทียนหรือประทีปถวายเป็นพุทธบูชา ทั้งวัดไทเขินและไทใหญ่ต่างก็จุดไฟไม้เกี๊ยะถวายพระพุทธเจ้า พร้อมกับปล่อยโคมไฟขนาดใหญ่ที่มีเครื่องอุปโภคบริโภค อาหารแห้ง ยารักษาโรคต่างๆ มัดติดกับโคมไฟ หากโคมตกที่ใดผู้ที่เจอก็จะถือว่าได้รับโชค การจัดเตรียมทำโคมไฟแต่ละวัดได้ทำไว้ล่วงหน้าก่อน โดยพระสงฆ์หรือเณรที่ชำนาญในการทำโคมไฟจะเป็นผู้คำนวนกระดาษที่ใช้เทียบกับสัดส่วนของไส้ขี้ผึ้ง ตามสูตรที่ได้รับการถ่ายทอดหรือพัฒนาขึ้นมาจากสูตรเดิม วัดที่มีเจ้าศรัทธาหรือทุนทรัพย์มากอาจทำโคมไฟหลายลูกหรือเป็นโคมไฟที่มีลูกเล่นของพลุไฟและประทัดมาก

ประเพณีออกหว่านี้มีเฉพาะแต่ชาวไทใหญ่ที่จัดทำเข่งต่างส่างปุ๊ดและจองพาราไว้ที่หน้าเรือนของตน ซึ่งเข่งต่างส่างปุ๊ด เป็นชั้นหรือหิ้งที่ทำมาจากไม้ไผ่สานเป็นกระบะสี่เหลี่ยม ภายในเข่งมีพื้นที่สำหรับวางจองพารา (ภาษาไทยใหญ่แปลว่าประสาทพระหรือหมายถึงซุ้มปราสาทรับเสด็จ) ทำจากโครงไม้ไผ่เป็นรูปทรงประสาท ติดด้วยกระดาษสาและกระดาษสีต่างๆ ที่เจาะฉลุเป็นลวดลาย และจัดวางผลไม้ หลากชนิดรวมถึงขนมต่างๆ ลงในเข่ง บ้างก็ผูกผลไม้ห้อยไว้รอบๆ เข่ง และมัดหน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อกุ๊กไว้ที่มุมเข่งต่างส่างปุ๊ด โดยเชื่อว่าประเพณีออกหว่านี้ เป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้ากลับมายังโลกมนุษย์ หลังจากเสด็จขึ้นไปเทศนาธรรมให้แก่เหล่าเทพยดาและพระพรหม ตลอดระยะเวลาในพรรษา 3 เดือน ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในการเสด็จกลับลงมานั้น พระอินทร์ได้เนรมิตบันไดเงิน บันไดทอง บันไดแก้ว พาดตรงประตูสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้านทิศใต้ลงสู่ประตูเมืองสังกัสนคร โดยพระพุทธเจ้าได้แจ้งแก่พระโมคคัลลานะว่าจะเสด็จนิวัติมนุษย์โลกในวันเพ็ญเดือน 11 ดังนั้นพระมหาโมคคัลลานะจึงได้บอกข่าวแก่บรรดามนุษย์และสัตว์ที่สามารถมาได้ก็มารับเสด็จที่สังกัสนคร ส่วนที่มาไม่ได้ก็จัดทำจองเข่งต่างส่างปุ๊ดหรือจองพาราแทน จากความเชื่อนี้ชาวไทใหญ่จึงนิยมสร้างเข่งต่างส่างปุ๊ดและจองพาราไว้หน้าเรือนเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา พร้อมทั้งถวายผลไม้ ขนมต่างๆ และจุดผางประทีปทุกวันตลอดช่วงงานประเพณี ในคืนสุดท้ายของประเพณีออกหว่าจะมีการทำบุญต้นแปก (ไม้สนเกี๊ยะ) หรือการถวายไม้เกี๊ยะ โดยการรวบรวมไม้เกี๊ยะจากคนในชุมชนให้ได้จำนวนมากมามัดรวมกันเป็นต้นขนาดใหญ่ มีความสูง 2-3 เมตรขึ้นไป แล้วแห่ไปถวายที่วัดพร้อมกับขุดหลุมฝังต้นไม้เกี๊ยะเตรียมไว้ ในช่วงค่ำก็จุดไฟไม้เกี๊ยะเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แม้ว่าชาวเมืองเชียงตุงจะมีหลากหลายเชื้อชาติ แต่สิ่งที่ผูกเกลียวความสัมพันธ์ให้กลุ่มคนทุกหมู่เหล่าให้เชื่อมโยงได้ คือพุทธศาสนา อีกทั้งพุทธศาสนายังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างรูปแบบของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมด้วย สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เมืองเชียงตุงมีคุณค่าและความงามทั้งในด้านจิตใจของผู้คนและความงามด้านศิลปวัฒนธรรม

ตารางเปรียบเทียบเดือนของชาวล้านนา ไทเขินและไทใหญ่

ที่	เดือนสากล	เดือนไทเขิน	เดือนไทใหญ่	เดือนล้านนา	เดือนไทย
1	มกราคม	เลิน 3	เลินยี่	เดือน 4	เดือนยี่
2	กุมภาพันธ์	เลิน 4	เลิน 3	เดือน 5	เดือน 3
3	มีนาคม	เลิน 5	เลิน 4	เดือน 6	เดือน 4
4	เมษายน	เลิน 6	เลิน 5	เดือน 7	เดือน 5
5	พฤษภาคม	เลิน 7	เลิน 6	เดือน 8	เดือน 6
6	มิถุนายน	เลิน 8	เลิน 7	เดือน 9	เดือน 7
7	กรกฎาคม	เลิน 9	เลิน 8	เดือน 10	เดือน 8
8	สิงหาคม	เลิน 10	เลิน 9	เดือน 11	เดือน 9
9	กันยายน	เลิน 11	เลิน 10	เดือน 12	เดือน 10
10	ตุลาคม	เลิน 12	เลิน 11	เดือนเกี๋ยง	เดือน 11
11	พฤศจิกายน	เลินเกี๋ยง	เลิน 12	เดือนยี่	เดือน 12
12	ธันวาคม	เลินยี่	เลินเก๋ง	เดือน 3	เดือนอ้าย

จิตรกรรมฝาผนังเรื่องสุวรรณสังข์ทอง ภายในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ แสดงภาพวิถีชีวิตและเครื่องแต่งกาย ตามขนบจารีตของชาวเชียงใหม่ เมื่อ 100 กว่าปีที่แล้ว

การแต่งกายแบบจารีตของชาวเชียงใหม่

เรื่องและภาพประกอบ : วสิน อุ่นจะนำ

วสิน อุ่นจะนำ ฝ่ายข้อมูลและพิธีกรรม ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่

การจะสืบค้นลักษณะเครื่องแต่งกายแบบดั้งเดิมตามขนบจารีตของชาวเชียงใหม่ อาจจะสืบเสาะได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น วรรณกรรมเก่าแก่ในคัมภีร์ใบลาน โบราณวัตถุศาสนสถานต่างๆ จิตรกรรมฝาผนัง ลายปูนปั้น เป็นต้น ประกอบกับคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ เครื่องแต่งกายที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างแม้มีไม่มากนัก หลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะเครื่องแต่งกายที่เก่าแก่ที่สุดของชาวเชียงใหม่นั้น คือ ประติมากรรมปูนปั้นเทวดาอันวิจิตรซึ่งรายรอบเจติยวิหารวัดเจดีย์เจ็ดยอด แสดงรูปแบบเครื่องแต่งกายชนชั้นสูงของราชวงศ์มังราย ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช ส่วนเครื่องแต่งกายของสามัญชนนั้นแทบจะไม่ปรากฏหลักฐานให้เห็นเลย หลังจากนั้นในช่วงที่พม่าปกครองล้านนาหลักฐานต่างๆที่อ้างอิงถึงรูปแบบเครื่องแต่งกาย ได้ขาดช่วงหายไปและกลับมาพบมากขึ้นอีกครั้งเมื่อพระยากาวิละได้ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่

จิตรกรรมฝาผนังจากวัดสำคัญหลายแห่งของเชียงใหม่ เช่น วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ วิหารวัดบวกครกหลวง วิหารวัดป่าแดด อำเภอแม่แจ่ม เป็นต้น จิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้เขียนเล่าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ปรากฏภาพบุคคลจำนวนมาก ทั้งชนชั้นสูงและสามัญชน แสดงลักษณะเครื่องแต่งกายแบบต่างๆ ที่ชาวเชียงใหม่นิยมเมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมา ในขณะเดียวกันในระยะเวลาดังกล่าวนี้ได้มีชาวตะวันตกเดินทางเข้ามายังเมืองเชียงใหม่มากขึ้น ชาวตะวันตกได้ถ่ายภาพ วาดลายเส้น และเขียนบันทึกประจำวัน เพื่อเรื่องราวสิ่งที่พวกเขาได้มาพบเมื่อเดินทางเข้ามาในดินแดนล้านนา และกล่าวได้ว่าช่วงระยะเวลานี้ มีหลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของชาวเชียงใหม่มากที่สุด และเอื้อประโยชน์ต่อการนำไปหลักฐานสำหรับการศึกษาเป็นอย่างมาก ช่วยทำให้เราได้ทราบถึงรูปแบบเครื่องแต่งกายของชาวเชียงใหม่ตามแบบจารีตของ

บทความนี้ปรับปรุงมาจากบทความเรื่อง “ผ้าและเครื่องแต่งกายของชาวเชียงใหม่ในอดีต”
ตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกงานศพคุณอุณณ์ ชุติมา แจกวันที่ 16 ธันวาคม 2555

ไทยวน อันสืบทอดมาอย่างยาวนานแล้ว ไม่มีผู้ใดทราบได้ว่าเครื่องแต่งกายเช่นนี้ ได้เกิดขึ้นเมื่อใด มีความเป็นมาอย่างไร แต่หลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏก็ล้วนบ่งชี้ลักษณะที่สอดคล้องกันว่าชาวไทยวนในดินแดนล้านนา ไม่ว่าจะเป็นเมืองใด ก็ล้วนแล้วแต่แต่งกายคล้ายคลึงกันดังนี้

ผู้ชายชาวเชียงใหม่ ท่อนบนของร่างกายเปลือยเปล่า อาจมีผ้า 1 ผืน สำหรับคล้องหรือห่มเพื่อให้ความอบอุ่นลักษณะเด่นของผู้ชายคือ นิยมสักขาให้เป็นลวดลายดังเช่นที่คาร์ล บ็อก นักธรรมชาติวิทยาชาวนอร์เวย์ ซึ่งเดินมายังล้านนา เมื่อ พ.ศ.2424 ได้บรรยายไว้ว่า

"...ตามธรรมเนียมของผู้ชายที่นี่ นิยมสักร่างกายตั้งแต่ใต้สะดือลงมาเล็กน้อยจนถึงหัวเข่า...รูปที่เลือกสักมักจะเป็นรูปแบบเดียวกันหมดไม่ว่าใคร แม้จะใช้สีเพียงสีเดียว คือ สีดำ และไม่มีเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่จะแสดงให้รู้ยศศักดิ์ประจำตน ไม่ว่ายาจกหรือพระราชาก็ใช้ฝีมือของอาจารย์ผู้ถือการสักเป็นอาชีพเท่ากันหมด ลวดลายที่ใช้นั้นมีไว้ให้เลือกตามความประสงค์ของผู้ที่มาสักหรือความสามารถของผู้สัก สีที่ใช้นั้นทำจากควันของน้ำมันหมูจุดไฟ เขม่าที่ได้ก็เก็บเอาไว้ในหม้อดิน และผสมเข้ากับน้ำดีของวัวป่า หมีหรือหมู..."

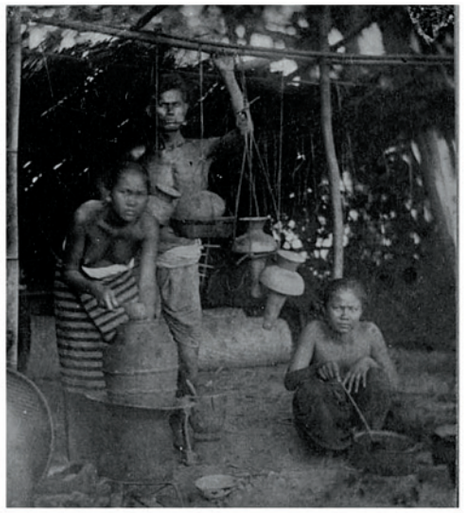

(สองภาพบน)
ภาพถ่ายโดย ฌ็อง มารี โอกุสต์ ปาวี
ดำรงตำแหน่งกงสุลฝรั่งเศสประจำกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2435
ระบุว่าเป็นภาพถ่ายเจ้านายและสามัญชนชาวเชียงใหม่
(ภาพและข้อมูล – สุทธิศักดิ์ ปาลโพธิ์)

(ภาพล่างซ้าย)
ภาพชายหญิงชาวเชียงใหม่ ถ่ายโดยหลวงอนุสารสุนทร
แสดงเครื่องแต่งกายอย่างเรียบง่ายตามขนบจารีตของสามัญชน

ลวดลายที่นิยมสักได้แก่ นกยูง ราชสีห์ นกแร้ง หนู เมฆ นกกระจาบ นกกาบบัว เสือ ช้าง ลิงและหนุมานท่อนล่างมีผ้าผืนเดียวสำหรับนุ่ง เรียกว่า "ผ้าต้อย" เป็นผ้าพื้นสีเรียบหรือลายตาราง ที่เรียกว่า "ตาโก้ง"ผืนยาวประมาณ 3 เมตร สำหรับใช้นุ่งพันร่างกายส่วนล่าง นิยมนุ่งสองวิธี วิธีแรกนุ่งแบบโจงกระเบน คือให้ผ้าชายผ้าคลุมมาถึงต้นขาหรือหัวเข่า อีกวิธีคือนุ่งแบบเค็ดม่าม คล้ายการนุ่งแบบโจงกระเบน แต่รั้งชายผ้าขึ้นให้เห็นเนื้อโคนขาที่สักไว้ การนุ่งแบบนี้จะสะดวกต่อการทำงานมากกว่า ผู้ชายชาวล้านนาบางคนจะสวมรองเท้าที่ทำด้วยหนังควาย 2 แผ่นเย็บติดกันด้วยเอ็นของสัตว์ ตัดผมทรงหลักแจวหรือทรงมหาดไทย ตามอิทธิพลที่ได้รับมาจากชาวสยาม

ผ้านุ่ง หรือเรียกว่า "ผ้าต้อย" เป็นผ้าพื้นสีเรียบหรือลายตาราง ที่เรียกว่า "ตาโก้ง" ผืนยาวประมาณ 3 เมตร สำหรับใช้นุ่งพันร่างกายท่อนล่าง

สำหรับการแต่งกายผู้หญิงชาวเชียงใหม่ตามแบบจารีตนั้นจะไว้ผมยาว ชโลมบำรุงผมด้วยน้ำมันมะพร้าว รวบผมทั้งหมดเกล้ามวยเป็นก้อนกลมบริเวณเหนือท้ายทอยเล็กน้อย คาร์ล บ็อก กล่าวถึงการตกแต่งมวยผมว่า "...ไม่เคยขาดที่จะเอาพวงมาลัยพันไว้รอบมวย บางคนก็ใช้ช่อดอกไม้หรือดอกกล้วยไม้เสียบไว้ข้างๆ... ...บางคนเกล้าผมแล้วปักหรือประดับปิ่นทองยอดปิ่นมันจะทำเป็นรูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมเล็กๆ รูปกลมๆ หรือบิดเป็นเกลียวก็มี..." นิยมเจาะรูหูให้ใหญ่ประดับด้วยลานหู คือ แผ่นทองม้วนเป็นวงสอดเข้าไปในรูหู

เครื่องแต่งกายของผู้หญิงชาวเชียงใหม่ตามแบบจารีตนั้น ไม่สวมเสื้อ แต่มีผ้า 1 ผืน สำหรับใช้ห่มคลุมร่างกายท่อนบนเช่นเดียวกับผู้ชาย วิธีการห่มผ้าทำได้หลายวิธี อาจห่มเฉียงไหล่ให้ชายด้านหนึ่งตกไปอยู่ข้างหลัง เรียกว่า "สะหว้ายแหล้ง" หรือ "เบี่ยงบ้าย" ก็ได้ หรือนำมาพันรอบหน้าอกเรียกว่า "มัดนม" ผ้าห่มเหล่านี้ทำมาจากผ้าเนื้อนิ่ม เช่น ผ้าสาลู ผ้าฝ้าย ผ้าไหม หรือแพรจีน ตามบันทึกของ คาร์ล บ็อก ระบุว่านิยมสีอ่อนวรรณะสว่าง ได้แก่ สีขาว เหลือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สีชมพูอ่อน

ผ้านุ่ง นับว่าเป็นผ้าที่สำคัญของสตรีชาวไทยวน เพราะมีลักษณะที่เป็นแบบแผนเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ แตกต่างออกไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ นั่นก็เพื่อได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์และความเป็นกลุ่มก้อนของวัฒนธรรมไทยวน ผ้านุ่งสำหรับปกปิดท่อนล่างของร่างกายนั้น ชาวล้านนาเรียกว่า "ซิ่น" หมายถึงผ้าขนาดยาวประมาณ 1-2 เมตร นำปลายผ้ามาเย็บติดกันให้เป็นวงกลม นุ่งอย่างง่ายๆ ด้วยการสวมเข้าไป แล้วพับทบช่วงผ้าที่เหลือเข้าหาตัว มัดหรือเหน็บชายผ้าด้านบนไว้กับเอว โดยไม่ต้องอาศัยเข็มขัดใดๆเลย ผ้าซิ่นที่ชาวเชียงใหม่นิยมเป็นอย่างมาก มี 2 แบบ ได้แก่ ซิ่นตาและซิ่นตีนจก ซึ่งเป็นซิ่นแบบจารีตของชาวล้านนา โดยปกติแล้วจะมีส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ หัวซิ่น ตัวซิ่น และตีนซิ่น

ผู้เขียนได้รับฟังคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในเขตอำเภอฮอดว่า แม่อุ๊ย (ย่าหรือยาย) จะอบรมอยู่เสมอว่า ผ้าซิ่นที่นุ่งได้นั้น ต้องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ หัวซิ่น ตัวซิ่น ตีนซิ่นเท่านั้น และกำชับอยู่เสมอไม่ให้ผู้เป็นลูกหรือหลานสาวละเลยจารีตนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะของผ้าซิ่นล้านนานั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากรสนิยมทางความงาม แต่เป็นสิ่งที่กระทำสืบทอดกันต่อๆ มา จนกลายเป็นจารีตที่ต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด

ภาพแม่ค้าหาบของไปตลาด ถ่ายโดยหลวงอนุสารสุนทร
แสดงเครื่องแต่งกายผู้หญิงชาวเชียงใหม่
ตามลักษณะจารีตของชาวไทยวน คือ นุ่งซิ่นตา หรือซิ่นต่อตีนต่อเอว

หัวซิ่น

เป็นส่วนที่อยู่ด้านบนสุดของผ้าซิ่นตีนจก โดยทั่วไปมักประกอบขึ้นจากผ้า 2 ชิ้น คือ ผ้าสีขาวและสีแดง ขนาดความกว้างประมาณ 10 เซนติเมตร มาเย็บต่อกัน บ้างครั้งก็อาจเป็นผ้าสีแดงหรือสีดำเพียงชิ้นเดียว โดยผ้าที่นิยมนำมาใช้ทำเป็นหัวซิ่นนั้น นิยมผ้าฝ้าย เนื่องจากส่วนดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นส่วนที่สัมผัสร่างกายและใช้ขมวดปมในการนุ่ง การใช้ผ้าฝ้ายนอกจากจะไม่ระคายเคืองผิวแล้ว ยังช่วยทำให้การนุ่งผ้าแน่น ผ้าไม่หลุดขณะเดินเคลื่อนไหวร่างกาย

ตัวซิ่น

ส่วนใหญ่เป็นลายขวางลำตัว เรียกว่าลาย “ตา” ชาวเชียงใหม่จะทอลายริ้วนี้ด้วยการขึ้นฝ้ายเส้นยืนให้เกิดลาย แต่เมื่อนำมานุ่งจะตะแคงลายให้ขวางกับลำตัว ลวดลายตาแบบจารีตดั้งเดิมนั้น มักเป็นลายที่มีลักษณะการสลับสีที่ซับซ้อนหลากสี ต้องอาศัยความชำนาญของผู้ทอ บางครั้งก็มีเทคนิคการปั่นไกเข้ามาผสมด้วย ลายตายังมีชื่อแยกจำแนกออกไปอีกตามลักษณะลายหรือสี เช่น ตามะนาว ตาแอ้ม ตาหมู่ เป็นต้น ตามบันทึกของชาวต่างชาติหลายคนอธิบายสอดคล้องกันว่าตัวซิ่นที่พบในขณะนั้นมีเพียงไม่กี่สี ได้แก่ สีดำ สีน้ำเงิน สีแดง ที่นิยมที่สุดและเป็นเอกลักษณ์คือ สีเหลือง

ตีนซิ่น

มีความกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร ส่วนนี้จะเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของซิ่นตาและซิ่นตีนจก คือ หากเป็นซิ่นตา ส่วนตีนซิ่นจะเป็นผ้าทอธรรมดาสีแดงเข้มหรือสีน้ำตาล ตีนซิ่นแบบโบราณแท้นั้น จะต้องมีการทอเป็นลายริ้วขนาดเล็กสีดำ ที่ส่วนริมบนของผ้าด้วย ซึ่งในปัจจุบันไม่ปรากฏพบแล้ว หากเป็นซิ่นตีนจก ส่วนนี้จะเป็นผ้าที่ทอด้วยเทคนิคจกสลับสีเส้นไหม ไหมเงินและไหมคำเป็นลวดลายอย่างงดงาม ลวดลายตีนจกของเชียงใหม่มีความน่าสนใจเพราะแตกต่างกันออกไปตามแหล่งพื้นที่ เช่น ตีนจกแบบเจ้านายในเวียงเชียงใหม่มีความหรูหราทอด้วยดิ้นและไหม ตีนจกแบบเมืองแม่แจ่มจะทอด้วยฝ้ายสีสันสดใส เป็นต้น

คาร์ล บ๊อก ได้เปรียบเทียบราคาของผ้าซิ่นตีนจกและซิ่นตา เขาได้ทราบในขณะนั้นไว้ว่า “...ผ้ายก (ตีนจก – ผู้เขียน) ชนิดนี้ราคาราวผืนละ 60 รูปี แต่ถ้าทำจากฝ้ายซึ่งใช้ได้สมบุกสมบันและทนทานก็ราคาไม่เกินหนึ่งรูปีครึ่งหรือสองรูปี...” ความแตกต่างอย่างมากของราคาซิ่นตีนจกและซิ่นตา แสดงในเห็นถึงคุณค่าอย่างสูงของผ้าซิ่นตีนจกในขณะนั้น

ซิ่นตาโบราณ (ผืนซ้าย) อายุมากกว่า 100 ปี พบที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ซิ่นตาเป็นผ้าซิ่นที่สวมใส่ในชีวิตประจำวัน ทำให้หลงเหลือหลักฐานน้อยมาก
ซิ่นตีนจกโบราณ (ผืนขวา) มรดกตกทอดในตระกูลลังกาพินธุ์ ตีนจกผืนนี้มีความพิเศษ
เพราะทอด้วยเส้นไหมเงินและไหมทอง บ่งบอกสถานะทางสังคมของผู้เป็นเจ้าของ

ตีนซิ่นแบบโบราณ ทอด้วยฝ้ายน้ำมันสีแดงเข้ม (ฝ้ายจากพม่า)
สังเกตเส้นสีดำที่ริมผ้าด้านบน จะพบในซิ่นตาโบราณเท่านั้น ปัจจุบันไม่มีการทอเช่นนี้แล้ว

ซิ่นตาของชาวล้านนา ส่วนกลางของซิ่นหรือที่เรียกว่า "ตัวซิ่น" เป็นลายริ้วขวางลำตัว ที่เกิดขึ้นจากการขึงเส้นยืนให้เกิดลาย ลายริ้วหรือลาย "ตา" แบบจารีตมักเป็นสีเหลือง และขาว ความงดงามของซิ่นตาเกิดขึ้นจากการสลับเส้นฝ้ายสีต่างๆ หลากสีให้เกิดลวดลายที่ลงตัว

สำหรับเครื่องแต่งกายแบบจารีตของชนชั้นปกครองของเมืองเชียงใหม่ในอดีตนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับสามัญชน แต่มีความแตกต่างกันในด้านวัสดุที่นำเส้นไหมเงินไหมทองมาทอแทรกเข้าไป ในขณะที่ผ้าที่นำมาใช้มีความหรูหรากว่า มักเป็นผ้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เช่น ผ้าแพรจีน ผ้ายกทองชนิดต่างๆจากอินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำเอาอิทธิพลเครื่องแต่งกายบางอย่างมาจากราชสำนักสยามมาใช้ ผู้ชายจะสวมเสื้อคอตั้ง แขนกระบอก สาบเสื้อผ่าหน้า กระดุมห้าเม็ด หรือที่เรียกว่า "เสื้ออย่างน้อย" นุ่งโจงกระเบนผ้าไหมเนื้อดี สวมเครื่องประดับ คือ เข็มขัดทอง ตัดผมทรงหลักแจวตามอย่างราชสำนักสยาม และมักไว้เล็บยาว ตามความนิยมของชนชั้นสูงในขณะนั้น ผู้หญิงห่มผ้าสะหว้ายแหล้ง หรือผ้าสไบที่มีการอัดจีบตามอย่างราชสำนักสยาม ในบางโอกาสอาจสวมเสื้อคอตั้ง แขนกระบอกเช่นเดียวกันผู้ชาย ผ้าซิ่นของผู้หญิงชนชั้นสูง เป็นซิ่นตีนจกที่ทออย่างประณีตด้วยช่างทอในคุ้ม ตีนจกเป็นไหมล้วนทอแทรกด้วยไหมเงินไหมทอง ตัวซิ่นผืนที่มีความพิเศษ จะจกลายเป็นรูปเครือเถาดอกไม้ขนาดเล็ก เรียงกันเป็นแถวอย่างงดงามทั้งผืนทอด้วยไหมเงินไหมทอง ซึ่งแสดงสถานะภาพของผู้สวมใส่ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าผ้าซิ่นตีนจกของชนชั้นสูงนี้ กลับปรากฏหลงเหลือมาจนกระทั่งปัจจุบันไม่มากนัก

ลักษณะการแต่งกายแบบจารีตของชาวเชียงใหม่ดังที่ได้กล่าวมานี้ได้ค่อยๆสิ้นสุดลง เมื่อเกิดลัทธิจักรวรรดินิยม มีการแสวงหาดินแดน ล่าอาณานิคม และการเข้ามาติดต่อค้าขายของชาวตะวันตกในดินแดนล้านนา ซึ่งเริ่มเห็นได้ชัดตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4

ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในครั้งนั้น ทำให้รูปแบบการปกครองแบบรัฐจารีตของล้านนาเสื่อมสลายตัวลง เอกลักษณ์ของจารีตท้องถิ่นที่

ปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายศตวรรษเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ไม่ว่าจะเป็นด้านวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรม รวมไปถึงรูปแบบเครื่องแต่งกายแบบจารีตที่มีมาอย่างยาวนาน ก็ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามกระแสโลก ลักษณะเครื่องแต่งกายของชาวเชียงใหม่ เกิดความเปลี่ยนเกี่ยวกับค่านิยมการสวมใส่เสื้อผ้าซึ่งไม่เคยมีมาก่อน หลังจากนั้นรูปแบบเครื่องแต่งกายของเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลและค่านิยมจากตะวันตกเรื่อยมา จนกระทั่งสูญเสียเอกลักษณ์ทางจารีตชาวไทยวนไปอย่างสิ้นเชิง โดยจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบฝรั่งร้อยเปอร์เซนต์ ซึ่งถือกันว่าเป็นแบบสากล ผู้ชายหันมานุ่งกางเกง ผู้หญิงสมัยใหม่เลิกนุ่งผ้าซิ่นอย่างเด็ดขาด แทนที่ด้วยกระโปรงซึ่งเป็นของใหม่ ผ้าไหม ผ้าทอพื้นเมืองจึงหมดบทบาทลงไป อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้สูงอายุ และหมู่บ้านชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญของตัวเมืองก็ยังคงรักษารูปแบบการแต่งกายแบบจารีตไว้ได้อยู่ ซึ่งมีเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น

พระเจ้าอินทวิชยานนท์พระเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7 แห่งราชวงศ์ทิพย์จักราธิวงศ์ ทรงเครื่องแต่งกายตามจารีตของชนชั้นสูงแห่งนครเชียงใหม่ เสื้อผ่าหน้าแขนกระบอกคอตั้ง หรือที่เรียกว่า "เสื้ออย่างน้อย" นุ่งโจงกระเบนไหมสีเรียบ ไม่สวมฉลองพระบาท

เอกสารอ้างอิง

ณัฐภัทร จันทวิช. ผ้าทอพื้นเมืองภาคเหนือ (ล้านนา), กรุงเทพฯ : สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2547.

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล แพทรีเซีย แน่นหนา. ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว, เชียงใหม่ : โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. พจนานุกรมวัฒนธรรมผ้าไทยในล้านนา, เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย แน่นหนา. ผ้าโบราณแห่งนครเชียงใหม่, เชียงใหม่ : โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.

วิถี พานิชพันธ์. สิ่งถักทอและผ้าไทย, เชียงใหม่ : คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

เจ้าหญิงอุบลวรรณา สวมเครื่องแต่งกายตามจารีตของชนชั้นสูงเชียงใหม่ เสื้อแขนกระบอกคอตั้ง ห่มผ้าสะหว้าน รวบผมเป็นมวยไว้เหนือท้ายทอย ผ้าซิ่นตีนจกไหม ทอแทรกไหมเงินไหมทองทั้งผืน รองเท้ากำมะหยี่ปัก สวมสายสังวาล ธำมรงค์ กำไลเกลียวและปั้นเหน่ง ที่ทำจากทองคำ

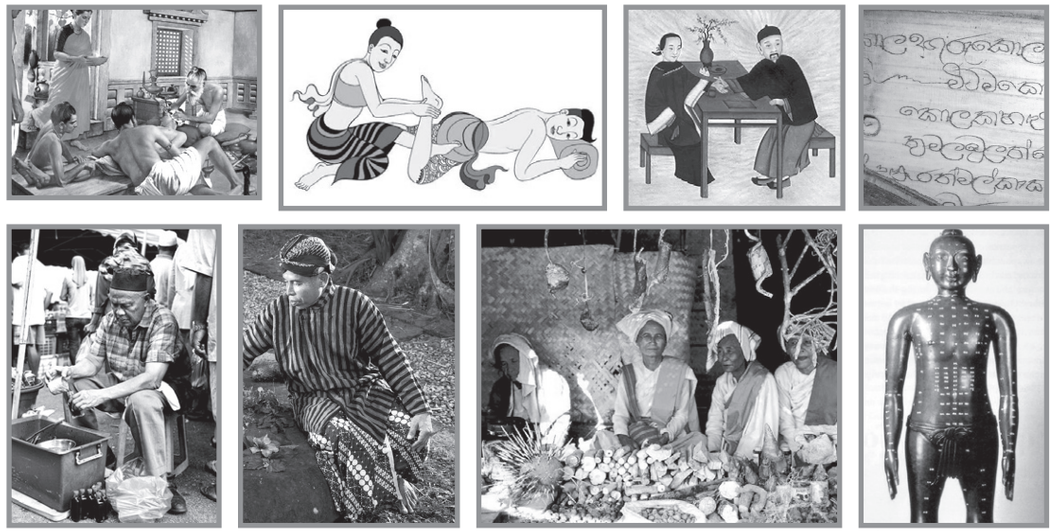

ภาพประกอบจากสื่ออิเลคทรอนิค โดยผู้เขียน

ปรัชญาการรักษาโรคแบบตะวันออก อัตลักษณ์ของอาเซียน

เรื่อง : ลลิตา ธีระสิริ

ประวัติศาสตร์ของแนวคิดและการรักษาโรคของตะวันออกมีความเป็นมายาวนาน และมีความคล้ายคลึงกันทั้งๆ ที่ทวีปเอเชียเป็นทวีปที่กว้างใหญ่ โดยเฉพาะในอาเซียน ไม่ว่าไทย พม่า ลาว เขมร แม้กระทั่งชาวเกาะแบบฟิลิปปินส์ อินโดเนเซีย ก็ล้วนมีปรัชญาในการรักษาแบบพื้นถิ่นที่ใกล้เคียงกัน กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ของการแพทย์โบราณของอาเซียนนั้นเป็นอย่างเดียวกัน

การแพทย์พื้นบ้าน การดูแลสุขภาพของคนเอเชีย หรือชาวอาเซียน นับได้ว่าเป็นปรัชญาที่มีรากเหง้าอันเดียวกัน คนเอเชีย และชาวอาเซียนให้ความสำคัญกับอาหารการกิน ถือว่าอาหารเป็นยา ดังนั้นจึงมีอาหารต้องห้ามในแต่ละโรค มีอาหารที่ต้องกินหากป่วยด้วยโรคหนึ่งๆ มีการใช้สมุนไพรที่ใกล้เคียงกัน มีการนวด และแม้แต่การออกกำลังกายก็มีปรัชญาตรงกัน คือ ใช้หลักกายเคลื่อนไหว ใจสงบ ไม่ว่าจะเป็นโยคะ ชี่กง ไท้เก็ก หรือ ฤาษีดัดตน

ปรัชญาการรักษาสุขภาพของคนเอเชียมีศูนย์กลางใหญ่อยู่ที่อินเดีย และจีน ดูเหมือนว่าทั้งสองแห่งนี้ก็ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดของกันและกันอยู่ไม่น้อย ส่วนชนชาติเอเชียอื่นๆ โดยเฉพาะในอาเซียน แม้ว่าจะมีภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพของตนเองแต่ก็ได้รับอิทธิพลจากจีนบ้าง อินเดียบ้าง แล้วแต่ว่าในสมัยโบราณชาติไหนจะมีการสมาคม ติดต่อกับที่ไหนมากกว่า

ในอินเดียมีการรักษาเป็นระบบมาตั้งแต่ 2,400 ปีก่อน อินเดียมีตำราอายุรเวท ซึ่งแปลว่า "วิทยาการแห่งชีวิต" เปรียบเสมือนตำราแพทย์เล่มใหญ่ ภาคส่วนที่เป็นตำรายาชื่อ "จารกะ สังหิตา" เขียนขึ้นโดยหมอยาโบราณชื่อจารกะตั้งแต่ 1,000 ปีก่อนคริสตกาล และมีภาคส่วนของตำราศัลยกรรมชื่อ "ศศรุต สังหิตา" ซึ่งเขียนขึ้นโดยหมอศัลยกรรมคนแรกๆ ของโลกก็ว่าได้ ชื่อ ศศรุตตั้งแต่เมื่อ 400 ปีก่อนคริสตกาล

พญ.ลลิตา ธีระสิริ, บัลวีเวียงพิงค์ศูนย์ธรรมชาติบำบัด

จะเห็นว่าความรู้การแพทย์แผนตะวันออก มีความรอบด้านคล้ายๆ กับการแพทย์ในปัจจุบัน ยกตัวอย่าง ตำราอายุรเวทจะมีการกล่าวถึงการใช้สมุนไพร เกลือแร่ การผ่าตัด การรักษาโรคด้วยพิธีกรรม และการให้ทาน

ความเชื่อทางการแพทย์ตามแบบอายุรเวทเน้นหนักไปที่ปราณหรือพลังชีวิต ในร่างกายมีทางเดินของปราณที่แน่นอน การเคลื่อนที่ของปราณมีจุดตัดกันที่เรียกว่าจักระ จักระทั้งหมดมีอยู่ด้วยกัน 7 ตำแหน่ง เรียงกันอยู่ตรงกลางของลำตัวตามแนวของกระดูกสันหลัง เรียงจากบนลงล่าง ตั้งแต่กระหม่อมลงไปถึงก้นกบ แต่ละจักระมีความสัมพันธ์กับต่อมต่างๆ ในร่างกาย คนอินเดียเชื่อว่า เมื่อใดที่จักระเสียความสมดุล หรือการเคลื่อนไหลของปราณติดขัด ร่างกายก็จะป่วย การรักษาโรคจึงต้องปรับจักระที่มีปัญหา โดยการใช้ยาสมุนไพร อาศัยการนวด และการฝึกโยคะ

การแพทย์แผนจีนก็มีการพูดถึงการเคลื่อนไหวของพลังงานหรือชี่ ชี่มีความสัมพันธ์กับอวัยวะภายในต่างๆ กัน และแนวคิดของการเกิดโรคก็เป็นเช่นเดียวกับอินเดีย หากเมื่อใดที่ทางเดินของชี่ติดขัดก็จะเกิดความเจ็บป่วย ปรัชญาการรักษาโรคของจีนจึงอาศัยหลักคิดทำนองเดียวกับอินเดีย คือต้องแก้ไขความติดขัดของชี่ โดยใช้สมุนไพร ใช้การฝังเข็ม ชี่กง และการรมยาเป็นต้น

ปรัชญาการใช้สมุนไพรและเกลือแร่จำแนกตามรส คือ ขม หวาน ฝาด เค็ม เผ็ด และ เปรี้ยว อาศัยแนวคิดที่ว่า รสที่ต่างกันมีผลต่ออวัยวะภายในที่ต่างกัน เช่น รสเผ็ดมีผลต่อปอดและลำไส้ใหญ่ รสหวานมีผลต่อกระเพาะและม้าม รสเปรี้ยวมีผลต่อตับ และถุงน้ำดี เป็นต้น

การแพทย์แผนจีนและแผนไทยก็ใช้แนวคิดทำนองเดียวกันนี้ รสของสมุนไพรที่ต่างกันก็จะใช้รักษาโรคต่างกันไป แนวคิดนี้ยังครอบคลุมถึงรสชาติของอาหารด้วย คนเอเชียส่วนใหญ่ถือว่าอาหารเป็นยา ในแต่ละฤดูกาลจะกินอาหารอย่างไรจึงจะไม่ป่วย หากไม่สบายแล้วจะต้องกินอย่างไรก็อาศัยแนวคิดเรื่องรสเป็นหลัก

สำหรับการผ่าตัด ต้องยอมรับว่าอินเดียเป็นชาติที่ทำการผ่าตัดนำหน้าชาติเอเชียอื่นๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อินเดียมีบทลงโทษนักโทษที่หนักหนาสาหัสรองจากการประหารชีวิตคือ ยังให้รักษาชีวิตเอาไว้ได้ แต่ให้ตัดมือและเท้าเป็นการประจาน ซึ่งหมายความว่า ต้องอาศัยฝีมือผ่าตัด เย็บแผล ห้ามเลือด ตกแต่งบาดแผล เพื่อรักษาชีวิตให้รอด

นอกจากนี้ยังมีการแพทย์ กล่าวถึงการผ่าตัดไต ผ่าตัดนิ่วในกระเพาะปัสสาวะและการผ่าตัดอื่นๆ สำหรับการผ่าตัดในช่องท้องอินเดียก็มีเทคนิคเย็บปิดหน้าท้องเฉพาะ ที่ใช้มดดำตัวใหญ่ อาศัยเขี้ยวอันโตของมันหนีบผิวหนังทั้งสองด้านให้ติดกัน มดดำยังมีกรดมดที่เข้มข้น เป็นยาแก้อักเสบของแผลได้อย่างดี อินเดียมีเข็มสำหรับเย็บแผลที่ผิวหนังหน้าตาคล้ายเข็มเย็บผ้าผ้าธรรมดา แต่ใช้เส้นผมหรือเอ็นสัตว์ หรือเส้นใยจากพืชแทนด้ายหรือไหม

ในจีน เริ่มแรกทีเดียว การแพทย์เป็นศาสตร์ที่ผสมผสานกันระหว่างการรักษากับศาสนา ราวคริสตศักราชที่ 500 หมอจึงมีบทบาทในการรักษาอย่างแท้จริง แต่การแพทย์แผนจีนไม่ค่อยมีศัลยกรรม อย่างมากก็มีแค่การฝังเข็ม การเจาะเลือดเอาเลือดออกเพื่อรักษาโรค แต่จีนเด่นในเรื่องสมุนไพร จีนมีตำรายาสมุนไพรเป็นพันๆ ตำรับ ตำรายาที่มีชื่อเสียงมากได้แก่ตำราของจักรพรรดิ์เหลือง "หวงตี้ เน่ยจิ่ง"

แนวคิดทางการแพทย์ของแผนจีนต่างจากของอินเดียอย่างชัดเจน ตรงที่ใช้ ทฤษฎีหยิน หยาง ที่จริงความเชื่อของจีนนั้นหยินกับหยางเป็นหลักที่ใช้ได้ครอบจักรวาล ทุกอย่างรอบตัวเราประกอบด้วยความสมดุลของหยิน-พลังเย็น-กับหยาง-พลังร้อน-ทั้งนั้น

จีนยังให้ความสำคัญกับการจับชีพจรรักษาโรค หมอจีนต้องเรียนรู้ว่าชีพจรมีความแตกต่างกัน แต่ละข้อมือมีตั้ง 6 ชีพจร สองมือรวมกันก็มีชีพจรถึง 12 แบบ แต่ละแบบแทนการไหลของชี่แต่ละเส้น และบ่งบอกถึงนัยแห่งโรคที่แตกต่างกัน หมอจีนอาจจะอธิบายถึงลักษณะของชีพจรว่า "ไหลเหมือนน้ำ" หรือ "เหมือนน้ำหยดลงมาจากหลังคา" ซึ่งลักษณะนี้เองที่บอกถึงโรคที่แตกต่างกัน

ยาจีนมีชื่อเสียงมานาน มีมากกว่า 16,000 ขนาน และปัจจุบันก็ใช้กันไปทั่วโลก ยกตัวอย่างเช่นทุกวันนี้ ต้องยอมรับว่า ไม่มีใครไม่รู้จักโสมในแง่เป็นยาชูกำลัง ใช้ได้ดีสำหรับคนแก่ และคนที่มีอาการอ่อนเพลีย

จีนยังเด่นในเรื่องของการฝังเข็ม การฝังเข็มคือการปักเข็มเข้าไปยังจุดต่างๆ ในร่างกายที่อยู่บนเส้น

ศศรุต หมอศัลยกรรมของอินเดียโบราณ

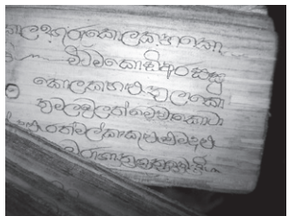

ตำราอายุรเวทโบราณ จารในใบลานเช่นเดียวกับตำรายาล้านนา

แม่หมอชาวอินโดเนเซียกำลังจ่ายยา

หมอจีนวินิจฉัยโรคโดยการจับชีพจร

หม้อยาสมุนไพรไทย

ตลาดสมุนไพรในพม่า

โครจรของพลัง ด้วยความเชื่อที่ว่าเข็มที่ฝังลงไปชั่วครู่ยามจะช่วยปรับสมดุลของการเคลื่อนที่ของพลังในร่างกาย การเลือกใช้จุดฝังเข็มขึ้นอยู่กับโรคและการวินิจฉัยโรค

จากตำราของจักรพรรดิเหลืองซึ่งมีอายุเกือบ 2,500 ปี กล่าวถึงการฝังเข็มว่ามีหลายรูปแบบ และกำหนดจุดฝังเข็มเอาไว้ประมาณ 300 - 600 จุด ซึ่งเห็นได้จากรูปสัมฤทธิ์ที่ขุดได้ในจีนเมื่อศตวรรษที่18 เป็นรูปปั้นที่แสดงถึงจุดฝังเข็มตามร่างกาย และมีเส้นโคจรของพลังงานชี่ 12 เส้น

การแพทย์ของทิเบตรับเอาแนวคิดของนานาประเทศเอาไว้หลากหลาย ยาสมุนไพรมีส่วนคล้ายคลึงกับการแพทย์จีนค่อนข้างมาก แนวคิดเกี่ยวกับสรีระเป็นแบบกรีกและอราบิก คือเชื่อว่ามีน้ำเหลืองในร่างกาย การแพทย์ทิเบตมีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผ่าตัดและจิตวิญญาณซึ่งรับเอามาจากอินเดีย พระลามะยังใช้การสวดมนตร์รักษาโรค ซึ่งศาสตร์แห่งการแพทย์ถือเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธนิกายวัชระยานเลยทีเดียว หมอยาในทิเบตไม่มีสำนักแน่นอน แต่จะร่อนเร่เดินทางไปรักษาผู้คนโดยแบกร่วมยาที่เต็มไปด้วยสมุนไพร เขาสัตว์ ไม้กวาดยา แถมด้วยมีดและหินลับมีดเอาไว้ลับมีดให้คมยามที่ต้องการผ่าตัด

การแพทย์แผนไทย มีความเป็นมาของเราเอง ถือหลักเป็นการแพทย์แนวพุทธะ เดิมทีการแพทย์จึงมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางธรรมชาติ ใช้การผูกหรือมัดขวัญ การเสกเป่า การแก้บน การสืบชาตา และมีการใช้น้ำมนต์ ซึ่งปรับเป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของคนไทยโบราณ

คนโบราณไม่ได้มองว่าโรคมีสาเหตุจากเชื้อโรค แต่การเกิดโรคเป็นเพราะร่างกายขาดความสมดุลของธาตุสำคัญทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือขาดความสมดุลกับธรรมชาติ อากาศ ฤดูกาล เป็นต้น การตรวจวินิจฉัยของหมอไทยจะเน้นเรื่องของวันเดือนปีเกิด เพราะมีแนวคิดที่ว่า คนเราเกิดมามีธาตุเจ้าเรือนกำหนดมาตั้งแต่ในครรภ์มารดา จากนั้นจึงตรวจดูว่าอาการที่มีเป็นอาการของธาตุใด ธาตุทั้งสี่ไม่สมดุลอย่างไร อันไหนหย่อน อันไหนกำเริบ หรือพิการอย่างไร จากนั้นจึงใช้ยาสมุนไพรรักษา

ภาพประกอบจากสื่ออิเลคทรอนิค โดยผู้เขียน

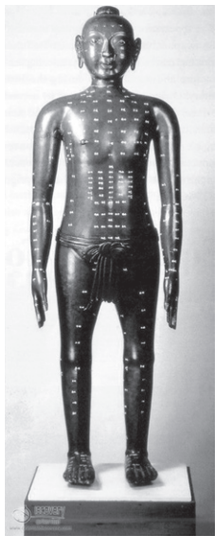

หุ่นสำริดของจีนแสดงจุดฝังเข็มในร่างกาย มีอายุกว่า 2000 ปี

พ่อหมอชาวมาเลเซียกับการขายยากลางตลาด

ยาสมุนไพรแบบอินโดเนเซียมีตัวยาคล้ายคลึงกับยาสมุนไพรไทยไม่น้อย

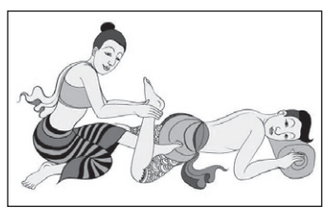

หมอนวดคลายเส้นแบบไทยอันโด่งดัง

การรักษาตามแนวแผนไทยจะเน้นการใช้ยาสมุนไพรเป็นหลัก ประกอบกับการนวด อบประคบ ไม่มีการผ่าตัด แม้ว่าหมอไทยมี “มีดหมอ” แต่ก็ไม่ได้ใช้ผ่าตัด หากใช้ข่มความเจ็บป่วยด้วยคาถาอาคม เพื่อสร้างศรัทธา และความขลังในการรักษาเท่านั้น การลงมีดหมอก็ไม่ได้เกิดบาดแผลใดๆ บนร่างกาย

การแพทย์แผนไทยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย ยาสมุนไพรส่วนหนึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านของเราเอง แต่ก็มีบางส่วนที่รับมาจากอินเดีย มีที่รับมาจากจีนบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย ฤาษีดัดตนก็เป็นศาสตร์ที่ใกล้เคียงกับโยคะของอินเดียมาก ฤาษีหรือโยคีผู้ปฏิบัติโยคะก็มีที่มาจากชมพูทวีป

การแพทย์พื้นบ้านทั่วโลกล้วนมีความเป็นมาอันยาวนาน แต่ทั้งหมดมีความเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ เป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่น ที่มนุษย์ดิ้นรนเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บ สาเหตุของโรคเกิดจากเงื่อนไขภายในร่างกาย การรักษาจึงเป็นการอาศัยธรรมชาติรอบตัวมาปรับสมดุลให้กับร่างกายของตนเอง ปรัชญาการแพทย์โบราณไม่ว่าของชาติไหน เอเชีย อาเซียน อัฟริกา หรือแผนตะวันตก จึงมีจุดอ่อนอยู่ที่ ไม่สามารถรักษาอาการติดเชื้อจากเชื้อโรค

เมื่อ อเล็กซานเดอร์ เฟลมมิ่ง ค้นพบเพนนิซิลินฆ่าเชื้อแบคทีเรีย จุดนั้นจึงเป็นจุดเปลี่ยนของการแพทย์แผนตะวันตก เป็นจุดแห่งพัฒนาการของการแพทย์แผนปัจจุบันที่อาศัยยาเป็นหลัก แต่เมื่อการแพทย์แผนปัจจุบันมีบทบาทสูงมาประมาณ 300 ปี มนุษย์เราก็เริ่มไม่พอใจในวิธีการรักษาแผนปัจจุบันอีกโดยเฉพาะวิธีการรักษาโรคเรื้อรัง

ไม่ว่าที่ไหนในโลก คนเราต่างก็หันไปหาการแพทย์แผนพื้นถิ่นที่มีความเป็นมาที่ยาวนานกว่า ที่เน้นความเป็นสมดุลภายในร่างกายเพื่อการหายของโรค

จึงไม่น่าแปลกใจที่ยุคนี้ กลับกลายเป็นยุคเฟื่องของการแพทย์ที่นำเสนอภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ายาปฏิชีวนะมีคุณยิ่งต่อการรักษาโรคติดเชื้อ ทางออกเพื่อการรักษาที่สมบูรณ์คือ จะต้องประสานปรัชญารักษาโรคแบบบรรพบุรุษให้เข้ากับการแพทย์แผนปัจจุบันการรักษาโรคจึงจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คอลัมน์ ของกิ๋นบ้านเฮา

เรื่อง : สุนทร บุญมี
ภาพประกอบ : ต่อพงษ์ เสมอใจ

คั่วบะถั่ว บะเขือ บะห่อย

คั่ว ของคนล้านนาหมายถึงการผัด แต่ลักษณะอาหารจากการคั่วจะมีเอกลักษณ์เฉพาะล้านนา คืออาหารจะสุกจนนิ่มไม่กรอบ มีรสเค็มนำ ไม่นิยมปรุงรสด้วยน้ำตาล จะใช้ความหวานจากผักต่างๆ ที่นำมาคั่วเป็นเครื่องปรุงรส คั่วบะถั่วบะเขือและบะห่อย เป็นอาหารที่นิยมทำกันอย่างแพร่หลายในครัวล้านนา เนื่องจากมีรสชาติที่กลมกล่อมหวานๆขมๆ ได้คุณค่าทางอาหารและช่วยให้การรับประทานกับข้าวเหนียวได้อร่อยยิ่งขึ้น มีสูตรและวิธีทำดังนี้ครับ

ส่วนผสม	หมูสับติดมันเล็กน้อย	1/2	ถ้วยตวง
	ถั่วฝักยาวหั่นแฉลบบางๆ	1/2	ถ้วยตวง
	มะเขือยาวสีม่วงลูกเล็กหั่นบางๆ	1/2	ถ้วยตวง
	มะระขี้นกหั่นบางๆ	1/2	ถ้วยตวง
	น้ำมันพืช	3	ช้อนโต๊ะ
	น้ำปลา	2	ช้อนชา
เครื่องแกง			
	กระเทียม	5	กลีบ
	หอมแดง	3	หัว
	พริกแห้งเม็ดใหญ่	2	เม็ด
	กะปิ	1	ช้อนชา

วิธีทำ

1. โขลกเครื่องแกงให้ละเอียดพักไว้
2. ตั้งน้ำมันพืชนำเครื่องแกงลงผัดให้หอมแล้วนำเนื้อหมูสับลงผัดให้เข้ากัน
3. เติมถั่วฝักยาวมะเขือมะระที่หั่นไว้คนให้ทั่วพอเข้ากันดีแล้วปิดฝาให้ระอุจนสุกนิ่ม ปรุงรสด้วยน้ำปลา ยกลงตักเสิร์ฟ

งานประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๕๕ เรื่อง "ภาคีวิจัยล้านนาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น"

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมออกบูธในงานประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๕๕ เรื่อง "ภาคีวิจัยล้านนาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น" ศูนย์ภาคีเครือข่ายวิจัยล้านนาของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในวันเสาร์ที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติ โรงแรมดิเอ็มเพรสเชียงใหม่ โดยมีศ.นพ.สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นประธานในพิธีเปิด และ ผศ.ดร.ณัฐ วรยศ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้กล่าวต้อนรับ รศ.ดร.สุรพล นธการกิจกุล กล่าวรายงาน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยหน่วยงานเครือข่ายภาคราชการ เอกชน และกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เข้าร่วมประชุมจำนวน ๒๕๐ คน

พิธีหล่อเทียนและสมโภชเทียนพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕

คณะผู้บริหารสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นำโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และบุคลากรสำนักฯ เข้าร่วมพิธีพิธีหล่อเทียนและสมโภชเทียนพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕

โดยมีศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีหล่อเทียนและสมโภชเทียนพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕ และรองศาสตราจารย์ นพ.อำนาจ อยู่สุข รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาคุณภาพนักศึกษาและกิจการพิเศษ ประธานคณะกรรมการจัดงาน กล่าวรายงาน พร้อมด้วย คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมพิธี ณ ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพุธที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

พิธีทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ๑๐๘ รูป เนื่องในวันอาสาฬหบูชา ประจำปี ๒๕๕๕

ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ๑๐๘ รูป เนื่องในวันอาสาฬหบูชา ประจำปี

๒๕๕๕ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนผู้บริหาร บุคลากรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักศึกษา และพุทธศาสนิกชนร่วมพิธี จัดโดยคณะกรรมการดำเนินงานด้านส่งเสริมศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ ถนนสายวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพฤหัสบดีที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

พิธีถวายเทียนพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื่องในเทศกาลเข้าพรรษาประจำปี ๒๕๕๕

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพร้อมด้วยบุคลากรสำนักฯ เข้าร่วมพิธีถวายเทียนพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื่องในเทศกาลเข้าพรรษาประจำปี ๒๕๕๕ โดยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีถวายเทียนพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ วัดฝายหิน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา วันพฤหัสบดีที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

พิธีเปิดโครงการฝึกอบรมความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเป็นประธานในพิธีเปิดโครงการฝึกอบรมความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๔ สิงหาคม – ๒ กันยายน ๒๕๕๕ ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อเพิ่มพูทักษะความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่บุคลากรทางการศึกษา มัคคุเทศก์ และผู้ที่สนใจ โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๔๐ คน ในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีเปิดโครงการบวชเนกขัมมจาริณี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา

ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการบวชเนกขัมมจาริณี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๐-๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ สถานปฏิบัติธรรมนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ บ้านศรีวังธาร ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย โดยมีคณะผู้บริหาร ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม บุคลากร นักศึกษา เข้าร่วมพิธี วันศุกร์ที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีทอดผ้าป่าสามัคคีร่วมสมทบการบูรณะซ่อมแซมพระวิหารหลวง วัดสวนดอก พระอารามหลวง

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นำโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พร้อมด้วยบุคลากรสำนักฯร่วมพิธีทอดผ้าป่าสามัคคีร่วมสมทบการบูรณะซ่อมแซมพระวิหารหลวง วัดสวนดอก พระอารามหลวง โดยมีศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน และเจ้าหน้าที่ ร่วมพิธีฯ วันศุกร์ที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ วัดสวนดอก พระอารามหลวง

พิธีจุดเทียนชัยถวายพระพร เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหามหาราชินี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี เป็นประธานในพิธีจุดเทียนชัยถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ พร้อมด้วยผู้เข้าร่วมโครงการบวชเนกขัมมจาริณี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลฯ ร่วมพิธี ณ สถานปฏิบัติธรรมนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ บ้านศรีวังธาร ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

ต้อนรับคณาจารย์ และนักศึกษา จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ให้การต้อนรับคณาจารย์และนักศึกษา จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่เข้าศึกษา เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๕

จัดงาน จิบชา กินขนม กางร่ม ชมผ้าโบราณ ๖๐ วัสสา รศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล

อาจารย์ ดร.นคร พงษ์น้อย ผศ.วิลักษณ์ ศรีป่าซาง ร่วมกับสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดงาน จิบชา กินขนม กางร่ม ชมผ้าโบราณ ๖๐ วัสสา รศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล เพื่อแสดงมุทิตาจิตแก่บุคคลากรสำคัญของล้านนา โดยภายในงานมีการเสวนาเรื่อง แต่งกายล้านนาสู่สากล การแสดงฟ้อนก๋ายลาย ฟ้อนราชสำนักพม่า นาฏกรรมร่วมสมัยผ้าทอเมืองน่าน การแสดงแฟชั่นโชว์ผ้าพื้นเมือง ๔๐ ชุด โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เข้าร่วมเสวนาดังกล่าว

วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีปิดและมอบใบประกาศนียบัตร การอบรมความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยว

โครงการพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ โดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดพิธีปิดและมอบใบประกาศนียบัตรแก่ผู้เข้าร่วมอบรมในโครงการความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยว จำนวน ๔๐ ท่าน โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีมอบ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๕ ณ สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ต้อนรับอาจารย์ และนักศึกษาจาก Kyoto Institute of Technology ประเทศญี่ปุ่น

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ให้การต้อนรับอาจารย์และนักศึกษาจาก Kyoto Institute of Technology (KIT) ประเทศญี่ปุ่น โดยการนำของ อาจารย์ ดร.เอกชัย มหาเอก ที่เข้าศึกษาเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมเรือนโบราณล้านนา วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีเปิดการสัมมนาวิชาการ เหลียวหลัง แลหน้า ล้านนาพุทธศิลป์

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดสัมมนาวิชาการเรื่อง “เหลียวหลังแลหน้า ล้านนาพุทธศิลป์” โดยมีนายอมรพันธุ์ นิมานันท์ กรรมการสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่และกรรมการอำนวยการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนา และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กล่าวรายงาน พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร บุคลากร นักศึกษา และผู้เข้าร่วมการสัมมนา ในพิธีเปิด วันศุกร์ที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๕ ณ โรงละครหอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีเปิดนิทรรศการภาพถ่ายวิถีชีวิตล้านนากับเฮือนโบราณ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดประกวดภาพถ่ายวิถีชีวิตล้านนากับเฮือนโบราณ และพิธีเปิดนิทรรศการภาพถ่าย โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยคุณคาซึโอะ ชิบาตะ กงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ หม่อมราชวงศ์สายสวัสดี สวัสดิวัตน คุณเบน สวัสดิวัฒน กงสุลกิตติมศักดิ์ แห่งสหราชอาณาจักร ประจำจังหวัดเชียงใหม่ และคุณรุจ จ่างตระกูล กรรมการอำนวยการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นผู้ร่วมมอบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้เข้าส่งผลงานภาพถ่ายเข้าประกวด พร้อมทั้งมอบรางวัลให้แก่ผู้ชนะเลิศ วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๕๕ ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิจกรรม KM ด้านสถาปัตยกรรมล้านนาให้กับบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดกิจกรรมอบรมความรู้ด้านสถาปัตยกรรมล้านนาให้แก่บุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยมีอาจารย์วิถี พานิชพันธ์ เป็นวิทยากรบรรยาย วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ให้การต้อนรับเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลเวียงพร้าว

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ให้การต้อนรับ เจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลเวียงพร้าว ที่เข้าศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งาน ๖๐ ขวบเข้า มาลา คำจันทร์ ๖๐ วัสสา แรคำ ประโดยคำ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกิจกรรมในงาน ๖๐ ขวบเข้า มาลา คำจันทร์ ๖๐ วัสสา แรคำ ประโดยคำ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิจกรรมอบรมเทคนิคการใช้ Microsoft word

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จัดกิจกรรมอมรม KM (Knowledge Management) ในหัวข้อ “เทคนิคการใช้ Microsoft word” ให้แก่บุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความรู้ และศักยภาพในการใช้โปรแกรม Microsoft word เพื่อนำไปพัฒนาด้านการทำงาน โดยมีนายสันต์ทัศน์ เพ็ญจันทร์ รักษาการแทนหัวหน้างานบริการและประกันคุณภาพ เป็นวิทยากร วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุม สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ต้อนรับคณาจารย์ และนักศึกษาจากโรงเรียนปัญญาภิวัฒน์ เทคโนธุรกิจ จังหวัดเชียงใหม่

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ให้การต้อนรับคณาจารย์และนักศึกษาจากโรงเรียนปัญญาภิวัฒน์ เทคโนธุรกิจ จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา เพื่อศึกษาเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมเรือนโบราณล้านนา วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีวางศิลาฤกษ์อาคารสำนักงาน สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารสำนักงาน สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาคาร ๒ ชั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาร่วมสมัย ยุคอิทธิพลตะวันตก สำหรับใช้เป็นอาคารสำนักงาน และมีพื้นที่รองรับการจัดการเผยแพร่ความรู้ล้านนาคดี ตลอดจนการจัดอบรมสัมมนา การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กล่าวรายงาน พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร บุคลากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และแขกผู้มีเกียรติ เข้าร่วมในพิธี วันพุธที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ บริเวณพื้นที่ก่อสร้างอาคารสำนักงาน สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การแสดงหุ่นกระบอกล้านนาประยุกต์ในรายการวันหยุดสุดขีด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม นำคณะนักแสดงหุ่นกระบอกล้านนาบันทึกการแสดงหุ่นกระบอกในรายการวันหยุดสุดขีด วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ บริเวณลานหน้าเรือนกาแลอุ้ยผัด พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีเปิดโครงการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ครั้งที่ ๑๘

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์อำนาจ อยู่สุข รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาคุณภาพนักศึกษาและกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ครั้งที่ ๑๘ จัดขึ้นโดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมกับคณะแพทย์ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วัดฝายหิน และสถาบันพิโมกข์มุข โดยมี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์จำลอง ดิษยวณิช เป็นผู้กล่าวรายงาน ซึ่งการฝึกอบรมในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมฝึกอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๕๕ คน วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ สถาบันพิโมกข์มุข จังหวัดเชียงใหม่

พิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ พระสงฆ์ ๖๖๐ รูป เนื่องในวันออกพรรษา ประจำปี ๒๕๕๕

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ประธานฝ่ายตกแต่งรถบุษบก งานตักบาตรเทโวโรหณะ และบุคลากรสำนักฯ ร่วมพิธีตักบาตรเทโวโรหณะ พระสงฆ์ ๖๖๐ รูป เนื่องในวันออกพรรษา ประจำปี ๒๕๕๕ โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธีตักบาตรเทโวโรหณะ พร้อมด้วยนายธานินทร์ สุภาแสน ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และคณะผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษา พุทธศาสนิกชน ร่วมพิธี วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ ถนนสายวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พร้อมด้วยบุคลากรสำนักฯ ร่วมพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕ โดยมี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรีและนายกสภามหาวิทยาลัย เป็นประธานประกอบพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน พร้อมด้วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และข้าราชการ บุคลากร นักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ วัดฝายหิน วันศุกร์ที่ ๒ พฤศจิกายน

แสดงความขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี พร้อมด้วยคณะผู้บริหารและบุคลากรสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เข้าแสดงความขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในโอกาสที่ครบวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดี ณ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕

งานแถลงข่าวรายการโทรทัศน์ “ล้านนามากกว่ามหัศจรรย์”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ร่วมงานแถลงข่าวโครงการรายการโทรทัศน์ “ล้านนามากกว่ามหัศจรรย์” โดยมีมีผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ นายธานินทร์ สุภาแสน กล่าวเปิดงานแถลงข่าว ร่วมด้วยนางจุไรรัตน์ แพรวพราย ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ คุณทอดด์ ทองดี คุณติ๊ก ชีโร่ และคุณลานนา คัมมินส์ ร่วมแถลงข่าว ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันศุกร์ที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๕

ร่วมแสดงความยินดีแด่รองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต ในโอกาสเข้ารับตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พร้อมด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์มาณพ มานะแซม รองผู้อำนวยการและบุคลกรสำนักฯ เข้าแสดงความยินดีแด่รองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต ในโอกาสเข้ารับตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพุธที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ณ อาคารสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การบรรยายพิเศษให้แก่นักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยเซนต์โอลาฟ สหรัฐอเมริกา

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการนำของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร่วมกับบุคลากรสำนักฯ ให้การต้อนรับและจัดบรรยายด้านศิลปวัฒนธรรม แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเซนต์โอลาฟ ประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังมีการสาธิตการประดิษฐ์กระทง และโคมล้านนา โดยบุคลากรสำนักฯ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันศุกร์ที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

กิจกรรมงานวันวิชาการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ ๘ ประจำปี ๒๕๕๕

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมออกบูธศิลปวัฒนธรรมในวันวิชาการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ ๘ ประจำปี ๒๕๕๕ “วิถีวิจัย:วิถีสู่อนาคต (Research Path: the Path to the future)” โดยมีโดยมีรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธาน และรองศาสตราจารย์ ดร.เสริมเกียรติ จอมจันทร์ยอง รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวรายงานในพิธีเปิด พร้อมด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้บริหาร บุคลากรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักเรียน นักศึกษา บุคลากรทางการศึกษา และบุคคลที่สนใจทั่วไปเข้าร่วมงาน ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพฤหัสบดีที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

งานแถลงข่าวการจัดงาน “แอ่วเฮือน เยือนผญา” พิพิธภัณฑ์มีชีวิต วีถีชีวิตล้านนา

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แถลงข่าวการจัดงาน “แอ่วเฮือน เยือนผญา” พิพิธภัณฑ์มีชีวิต : วิถีชีวิตล้านนา โดยคุณวิสูตร บัวชุม ผู้อำนวยการ ททท. สำนักงานเชียงใหม่ ผู้แทนผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ,คุณเบน สวัสดิวัตน กงสุลกิตติมศักดิ์ สหราชอาณาจักร ประจำเชียงใหม่ ,ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญรัตน์ ณ วิชัย ประธานชมรมส่งเสริมสล่าล้านนา,คุณสุพันธ์ ฉิมดี ผู้จัดการโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา,คุณสุปราณี น้อยอำ ผู้แทนผู้อำนวยการศูนย์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์มาณพ มานะแซม รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมแถลงรูปแบบการจัดงานดังกล่าว ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๖ – ๙ ธันวาคม ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยงานดังกล่าวจะจัดแสดงวีถีชีวิตและความเป็นอยู่แบบล้านนา โดยจัดแสดงในรูปนิทรรศการที่มีชีวิต พร้อมอุปกรณ์ข้าวของ เครื่องใช้ในอดีต ศิลปหัตถกรรม การแต่งกายของผู้คน การละเล่นพื้นเมือง และภูมิปัญญาล้านนาที่ถ่ายทอดโดยสล่าพื้นบ้าน ในงานมีนิทรรศการความรู้เรื่องชนเผ่า ชาติพันธุ์ล้านนา วิถีชีวิตล้านนา การแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทเขิน ไทยวน ไทยใหญ่ การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ การสาธิตงานศิลปหัตถกรรม การแสดงศิลปวัฒนธรรมสี่ภาค กิจกรรมม่วนงันของเล่น ๔ ภาค กิจกรรมลานสรวงข่วงศิลป์ การแสดงดนตรีพื้นเมือง โดยมีรองศาสตราจารย์นายแพทย์อำนาจ อยู่สุข รองอธิการบดีฝ่ายบริการ พัฒนาสังคม ศิลปวัฒนธรรม และกิจการพิเศษ กล่าวต้อนรับ และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี กล่าวรายงาน วันจันทร์ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การบรรยายพิเศษ “เล่าขานตำนานผะติ้ษ”

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดบรรยายพิเศษในหัวข้อ “ เล่าขานตำนานผะติ้ษ” เพื่อร่วมส่งเสริม และรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ในช่วงเทศกาลลอยกระทง โดยนายสนั่น ธรรมธิ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ในวันอังคารที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มช.รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดกระทงใหญ่ ประเภทสวยงามกลุ่ม ๑ งานประเพณีเดือนยี่เป็งเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดกระทงใหญ่ ประเภทสวยงามกลุ่ม ๑ งานประเพณีเดือนยี่เป็งเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพ.ศุภชัย เชื้อรัตนพงษ์ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการสภามหาวิทยาลัย รับมอบถ้วยรางวัลชนะเลิศ การประกวดกระทงใหญ่ ประเภทสวยงามกลุ่ม ๑ งานประเพณีเดือนยี่เป็งเชียงใหม่ ประจำปี ๒๕๕๕ และรองศาสตราจารย์ นพ.อำนาจ อยู่สุข รองอธิการบดีฝ่ายบริการพัฒนาสังคม ศิลปวัฒนธรรมและกิจการพิเศษ รับมอบโล่ที่ระลึกจากนายทัศนัย บูรณุปกรณ์ นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ พร้อมด้วยรองศาสตราจารย์ โรม จิรานุกรม รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และนักศึกษาเก่าสัมพันธ์ รองศาสตราจารย์ ธีรภัทร วรรณฤมล ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสื่อสารองค์กรและนักศึกษาเก่าสัมพันธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมรับมอบ ณ เทศบาลนครเชียงใหม่ วันพฤหัสบดีที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕

ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจาก โรงเรียนแม่ใจวิทยาคม จังหวัดพะเยา

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้การต้อนรับคณะครู และนักเรียน จากโรงเรียนแม่ใจวิทยาคม จังหวัดพะเยา ที่เข้าศึกษาสถาปัตยกรรมเรือนโบราณล้านนา และวิถีชีวิตล้านนา ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

พิธีปฏิบัติธรรมถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมพิธีปฏิบัติธรรมถวายเป็นพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมีรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และประชาชน ร่วมปฏิบัติธรรม ณ ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพุธที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

พิธีลงนาม พิธีจุดเทียนชัย ถวายพระพรชัยมงคลและถวายสัตย์ปฏิญาณ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยการนำของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมพิธีลงนาม พิธีจุดเทียนชัยถวายพระพรชัยมงคลและถวายสัตย์ปฏิญาณ ในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมีรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดี พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร คณาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมพิธี เพื่อแสดงออกซึ่งความรู้รักสามัคคี ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย ณ ศาลาธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันพุธที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเครือข่ายการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเครือข่ายการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่สู่สังคมอย่างสง่างาม โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชานาฏ สิตานุรักษ์ ผู้อำนวยการสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร พงศ์วัชร์ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงฯ ณ ห้องประชุม สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เปิดงาน แอ่วเฮือน เยือนผญา พิพิธภัณฑ์มีชีวิต วิถีชีวิตล้านนา

นายธานินทร์ สุภาแสน ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ นายพงศธร เกษสำลี รองผู้ว่าการด้านนโยบายและแผนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และรองศาสตราจารย์ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมเปิดงาน แอ่วเฮือน เยือนผญา พิพิธภัณฑ์มีชีวิต : วิถีชีวิตล้านนา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวรายงาน พร้อมด้วยกงสุลต่างประเทศ ผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักท่องเที่ยว พ่อครู แม่ครูภูมิปัญญาล้านนา ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนสื่อมวลชน ร่วมงานเพื่อการจัดแสดงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่แบบล้านนา โดยจัดแสดงอุปกรณ์ เครื่องใช้ ศิลปหัตถกรรม ชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งการแต่งกายของผู้คน การละเล่นพื้นเมือง นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมลานสรวงช่วงศิลป์ ม่วนงันของเล่น ๔ ภาค วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธ์ ไทลื้อ ไทเขิน ไทยวน ไทใหญ่ นิทรรศการ อุปกรณ์เครื่องใช้ ในอดีต ช่วงสุขภาพ การสาธิตพิธีกรรมของชาวล้านนา และกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ให้การต้อนรับผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

คุณสุรพล เศวตเศรนี ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และคณะเจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เข้าเยี่ยมชมงาน”แอ่วเฮือน เยือนผญา” พิพิธภัณฑ์มีชีวิต วิถีชีวิตล้านนา โดยมีรองศาสตราจารย์โรม จิรานุกรมรองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และนักศึกษาเก่าสัมพันธ์ คุณเบน สวัสดิวัตน กงสุลกิติมศักดิ์แห่งสหราชอาณาจักร ประจำจังหวัดเชียงใหม่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ให้การต้อนรับ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๕ ณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณบดีคณะสถาปัตยกรรม มช. มอบกระเช้าของขวัญเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๖

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาญรงค์ ศรีสุวรรณ คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เข้ามอบกระเช้าของขวัญที่ระลึกแด่ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์มาณพ มานะแซม รองผู้อำนวยการสำนักฯ เป็นผู้แทนรับมอบ วันที่ ๒๗ ธันวาคม๒๕๕๕

พิธีทำบุญเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๖

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดพิธีทำบุญเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้บริหารและบุคลากรสำนักฯ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาวัณย์ เศวตเศรนี ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์มาณพ มานะแซม รองผู้อำนวยการสำนักฯ พร้อมด้วยบุคลากรร่วมพิธี วันศุกร์ที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๕ ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

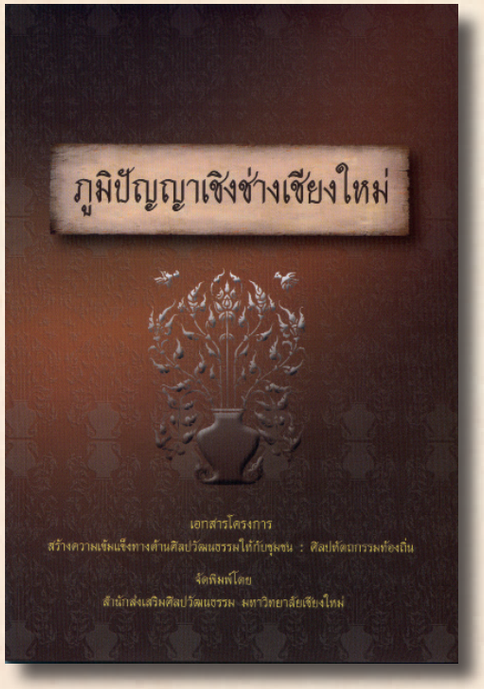

ภูมิปัญญาเชิงช่างเชียงใหม่ ๒๕๕๔, ๑๒๘ หน้า
ราคา ๑๒๐ บาท

หางดงถิ่นหัตถกรรม ๒๕๕๔, ๙๘ หน้า
ราคา ๑๒๐ บาท

เรือนล้านนากับวิถีชีวิต ๒๕๕๔, ๗๘ หน้า
ราคา ๒๘๐ บาท

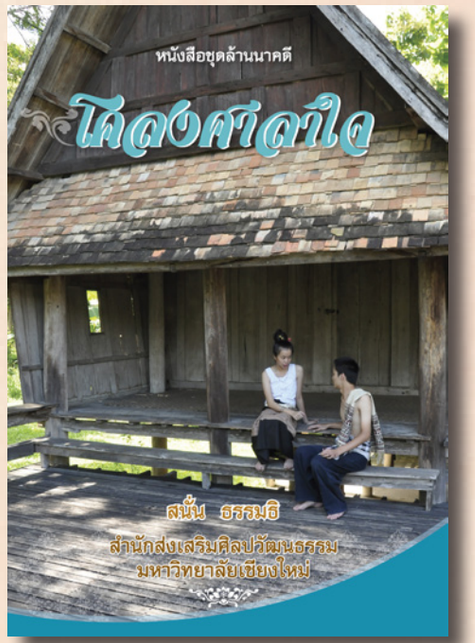

โคลงศาลาใจ ๒๕๕๖, ๖๖ หน้า
ราคา ๑๐๐ บาท

สั่งซื้อได้ที่ : **สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**
๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทร ๐๕๓-๙๔๓๖๓๗ , ๐๘-๖๑๑๗-๕๒๗๗
ส่งทางไปรษณีย์เพิ่มค่าจัดส่งเล่มละ ๓๐ บาท (ธนาณัติสั่งจ่าย นางสาวชนาภา คำวงค์)

RACHAMANKHA
CHIANG MAI

Rachamankha, Your home in Chiang Mai.

THAILAND BOUTIQUE ASSOCIATION
Best Boutique Accomodation Award

RELAIS & CHATEAUX

Condé Nast Traveler :
Hot List Hotels 2005

6 Rachamankha 9, Phra Singh, Chiang Mai 50200, Thailand. tel: +66 53 904111, fax: +66 53 904114, email: sales@rachamankha.com, www.rachamankha.com